

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Rigorózní práce

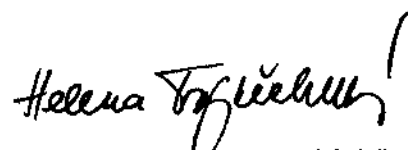
Ochrana svědka v trestním řízení z pohledu obhajoby

Mgr. Helena Vojtěchová

červen 2007

PROHLÁŠENÍ O PŮVODNOSTI PRÁCE

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

A handwritten signature in black ink, reading "Helena Vojtěchová". The signature is written in a cursive style with a large, prominent initial 'H'.

Mgr. Helena Vojtěchová

OBSAH

Úvod	4
1 Trestní řízení, jeho účel a zásady	9
2 Význam dokazování, důkazní povinnost a důkazní prostředky v trestním řízení	13
2.1 Význam dokazování v trestním řízení	13
2.2 Důkazní povinnost v trestním řízení	14
2.3 Důkazní prostředky v trestním řízení	17
3 Právo obviněného na obhajobu z hlediska dokazování	20
4 Postavení svědka a význam svědecké výpovědi v trestním řízení	24
4.1 Výpověď svědka v trestním řízení	27
4.2 Hodnocení a význam svědecké výpovědi	30
5 Ochrana svědka podle trestního řádu, pojem a význam	34
5.1 Vývoj ochrany svědka v českém trestním právu	37
5.2 Současná právní úprava ochrany svědka v trestním řádu	45
5.3 Rozhodování o utajení svědka v přípravném řízení	52
5.4 Opatření k utajení svědka v přípravném řízení	54
5.5 Opatření k utajení svědka v hlavním líčení	66
5.6 Absence institutu korunního svědka v českém trestním právu	86
6 Judikatura Ústavního soudu České republiky z pohledu kolize základních práv	93
7 Ochrana svědka v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva	100
7.1 Rozhodování českých soudů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva	122
8 Zvláštní způsoby ochrany svědka a dalších osob	126
Závěr	136
Seznam literatury	143

ÚVOD

Trestní řízení je komplexně upraveno normami trestního práva procesního, které je vymezují pojmově i procedurálně. Určují okruh jeho účastníků, jejich práva a povinnosti, stanoví základní zásady a podmínky vedení trestního procesu, jakož i prostředky k naplnění jeho účelu. Právní normy vše podřizují jedinému cíli, kterým je odhalení pachatele trestného činu, jeho postavení před soud, jenž rozhodne o vině, trestu či o nevině, a to za přísného dodržení práva na spravedlivý proces.

Trestní řízení není jen proces existující v rovině právní teorie, je živé a realizované v praxi. V jeho rámci dochází k vytváření trestněprocesních vztahů mezi jednotlivými účastníky. Ti jsou na první pohled rozděleni z hlediska svých zájmů na dvě skupiny. První má prioritní snahu o stíhání všech trestných činů a důsledně dbá na potrestání jejich pachatelů. Úkolem druhé skupiny je hledat uličky v řádcích zákona a nacházet způsoby, jak trest zmírnit či mu zcela uniknout. Takto zjednodušeně je trestní řízení často chápáno. Z odborného pohledu jde o něco víc. Jak orgány činné v trestním řízení, tak strana obhajoby mají jeden základní cíl, byť vnímaný každou stranou trochu z jiného úhlu. Tímto cílem je spravedlivý proces, tedy provedení bezvadného trestního řízení, na jehož konci bude vyslovena jedna ze dvou variant – vina, nevina. Každý z účastníků trestního řízení je oprávněn využívat k realizaci svého zájmu zákonných prostředků. Nejvyšším zájmem všech subjektů zúčastněných na trestním řízení by mělo za každé situace být dosažení spravedlnosti a ochrana každého z nás před pácháním trestné činnosti.

Právě z pozice jedné ze stran, jenž je účastna trestního procesu, věnuji pozornost problematice, která je dle mého názoru z hlediska zachování zákonnosti a tím i spravedlnosti trestního řízení zásadní. Jde o ochranu svědka v trestním řízení, která představuje střet dvou základních hodnot, a to práva obviněného na obhajobu a práva na ochranu lidského zdraví a života. Obě hodnoty podléhají ochraně právních norem s nejvyšší možnou právní silou, ocitají se na stejné úrovni. Jejich důležitost je jasně dána bezprostřední blízkostí každému člověku, neboť kdokoliv z nás se může v jedné z uvedených

pozic ocitnout. Pokud obě práva fungují bez vzájemného střetu, pak jim náleží stejná zákonná, ba dokonce přímo ústavní ochrana. Praxe však přináší zcela odlišné situace. Obviněnému z trestného činu poskytují právní předpisy právo na obhajobu, jenž se rozpadá na řadu podstatných oprávnění, jejichž dodržení je nezbytné pro dosažení spravedlivého trestního řízení. Je úkolem obhájce důsledně ohlídat naplnění podmínek pro férový proces. Svědkovi zákon ukládá obecnou povinnost dostavit se a vyprávět, doplněnou o hrozbu sankce za křivou výpověď. Svědek se bez vlastního přičinění může snadno dostat do stavu, kdy na jeho výpovědi bude postaveno odsouzení obviněného. V takovém případě je jasné, že obviněný nemusí mít zájem na pravdivosti svědkových slov. Zůstane-li však pouze u negativního vztahu ke svědkovi v rovině myšlenkové bez jeho skutečné realizace, pak je obviněnému dovoleno ve vlastní mysli přát svědkovi nepříjemné věci, z nejhlubšího nitra ho nenávidět a třeba i toužit po pomstě. Pokud takové myšlenky nepřejdou v konkrétní činy, pak není posláním práva na uvedené stavy obviněného nijak reagovat. Pakliže buď sám obviněný, případně některý z jeho sympatizantů navenek projeví faktickými hrozbami či dokonce činy svůj postoj k osobě vypovídající v neprospěch obviněného, je úkolem práva mít zákonné prostředky vedoucí k tomu, aby byly orgány činné v trestním řízení schopné takového svědka dostatečně ochránit. Tyto prostředky však nesmí zároveň omezit právo obviněného na jeho obhajobu, neboť by trestní proces jako celek neměl zákonný charakter. Úkolem práva je citlivě volit opatření, kterým se jednak ochrání život a zdraví svědka, jeho blízkých a též i dalších osob, jenž se na trestním řízení účastní, a zároveň nebude obviněnému bráněno v právu hájit se proti vznesenému obvinění.

Jak je tedy aktuálně v praxi právními předpisy České republiky zajištěna ochrana osoby podávající svědeckou výpověď v trestním řízení, tedy dávající možná rozhodující důkaz o vině obviněného, případně i ochrana dalších osob zúčastněných na trestním řízení? Jaká rizika realizace jednotlivých opatření na ochranu těchto osob přináší obviněnému a jak jsou vlastně v takových případech zaručena jeho obhajovací práva? Je zákonem dostatečně upraven postup pro to, aby orgány činné v trestním řízení na jedné straně ochránily

osobu vypovídající a na druhé straně nezasáhly do obhajovacích práv obviněného, a jak uvedené funguje v praxi? Tohle je jen malý výčet otázek, na které se snažím v této práci nalézt odpověď. Vydatně mi pomáhají názory českých právních expertů, jenž se zpracovávané problematice věnují v odborných člancích řady publikací, a zejména dosti početná judikatura českých soudů, s důrazem na rozhodování Ústavního soudu České republiky v této oblasti. Velmi významným zdrojem jsou rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, který se opakovaně řešením konfliktu základních lidských práv zabýval, vycházejí přitom z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Jelikož jsem si za svoji profesi zvolila práci advokáta, v jejímž rámci působím jako obhájce, pak není divu, že jsem problematiku střetu mezi právem na obhajobu a právem na ochranu lidského života pojala z pozice obhajoby. Mým posláním je obhajovat obviněného, důsledně dohlížet na naplnění jeho práv a tím přispívat k tomu, aby řízení, vedené proti klientovi, mělo spravedlivý charakter. Jedině pak je moje práce v souladu se zákonným a též i osobním posláním, naplňuje tím svůj smysl. Co pro obhájce přináší důkaz získaný proti klientovi výpovědí chráněného svědka, jak ovlivňuje jeho práci, zda ji omezuje a jakým způsobem se lze bránit, právě na takové otázky hledám odpovědi v následujících řádcích.

Bez bližšího vymezení základních teoretických pojmů, jako je trestní řízení, proces dokazování a vůbec postavení svědka v trestním řízení, nelze důsledně posoudit, jakou změnu do standardního trestního řízení přináší ochrana svědka a důkaz získaný jeho výpovědí. Z tohoto důvodu jsou zpracovány úvodní tři kapitoly této práce.

Ve čtvrté kapitole se věnuji důslednému rozboru možností ochrany svědka v trestním řízení, jenž jsou zakotveny v českém trestním řádu. Na úvod se zmiňuji o vývoji institutu utajeného svědka v českém trestním právu, poukazuji na nedostatky prvotní právní úpravy a rozebírám její současnou podobu. V dalších podkapitolách jsou již nastíněny praktické postupy při rozhodování o opatřeních k utajení svědka v jednotlivých fázích trestního řízení,

a to v přípravném řízení a následně v hlavním líčení. Poslední podkapitola řeší pro i proti u nás neexistující úpravy institutu korunního svědka.

Pátá kapitola je koncipována z pohledu praxe, rozebírám v ní jednotlivá rozhodnutí Ústavního soudu České republiky, věnovaná tématice zákonnosti důkazu získaného výpovědí utajeného svědka, zdůrazňuji základní principy oprávněnosti jeho použití, které představují důležité vodítko pro práci obhájce, pro postup orgánů činných v trestním řízení, jakož i pro rozhodování soudů nižších a vyšších instancí.

Šestá kapitola je zaměřena na způsob řešení ochrany svědka v současné judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, včetně aktuálního rozboru jednoho z rozsudků soudů České republiky, který byl Evropským soudem přezkoumán. Uvádím nejdůležitější závěry z evropské judikatury jako pilíře pro rozhodování vnitrozemských soudů.

Ochrana v trestním řízení je poskytována nejen svědkům a osobám jim blízkým, ale též i jiným subjektům, kteří se v jednotlivých fázích trestního procesu na něm účastní. Právě z tohoto důvodu je součástí mé práce i kapitola sedmá, prostřednictvím níž nahlédneme do zákona č. 137/2001 Sb., jenž s účinností od 1.7.2001 přinesl dlouho očekávanou nápravu nedostatku předešlé právní úpravy v podobě rozšíření okruhu osob, jimž je možno ze zákona ochranu v trestním řízení poskytnout, a dále i výčet konkrétních opatření, realizovaných vůči chráněným osobám, včetně procedurálních postupů při rozhodování o nich. Snažím se nalézt vztah mezi úpravou ochrany svědka obsaženou v trestním řádu a v citovaném zákoně.

Přínos a vlastní hodnocení tematiky rigorózní práce uvádím v její závěrečné části.

S ohledem na rozsah zpracovávaného tématu není možné se podrobně věnovat všem okolnostem, jenž souvisejí s ochranou svědka v trestním řízení. Pokusím se proto na světlo vynést podstatné části této problematiky, které dle mého názoru považuji za zásadní pro pochopení závažnosti střetu práva obviněného na obhajobu a nutnosti chránit svědka, jenž svojí výpovědí poskytuje do rukou obžaloby klíčový důkaz proti obviněnému. Mojí snahou je

z pozice obhájce nastítnit možné problémy, které s sebou institut utajeného (anonymního) svědka pro obviněného přináší. Zda se mi můj záměr povedl naplnit, necht' je posouzeno v následujících stránkách.

1. TRESTNÍ ŘÍZENÍ, JEHO ÚČEL A ZÁSADY

Trestní právo je samostatným odvětvím českého práva veřejného a v právním systému České republiky zaujímá neopomenutelné místo. Sestává ze dvou základních složek, a to z trestního práva hmotného a trestního práva procesního. Stěžejními trestněprávními předpisy jsou trestní zákon a trestní řád.

Základní normou trestního práva hmotného je zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, který vymezuje základní pojmy trestněprávní oblasti a obsahuje závazný výčet trestných činů s popisem znaků jejich skutkových podstat a přehled sankcí, jenž lze za trestné činy uložit. Trestní právo hmotné by zůstalo neživým právním předpisem, pokud by neexistovala norma, která je uvede v život a zajistí jeho realizaci. Takovou normou je zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Vzájemnou nepostradatelnost trestního práva hmotného a procesního lze vyjádřit i naopak tím, že trestní právo procesní je vázáno na právo hmotné, jenž mu dává základ, bez něhož by nemohlo samostatně existovat a ztrácelo by smysl. Propojenost trestního práva hmotného a procesního je tímto zcela jasná a nezměnitelná.

Trestní právo procesní lze charakterizovat jako odvětví práva, jehož dominantním zájmem je ochrana společnosti před pachateli trestných činů, která se uskutečňuje právě prostřednictvím trestního procesu. Zařazení trestního práva do oblasti práva veřejného je vyjádřením dominantního zájmu státu na ochraně fyzických i právnických osob před trestnými činy s nutností spravedlivého potrestání jejich pachatelů tím, že trestní právo procesní „upravuje postup orgánů činných v trestním řízení, popřípadě i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, při zjišťování trestných činů, při rozhodování o nich a při výkonu rozhodnutí a při předcházení a zamezování trestné činnosti“.¹⁾

---

¹⁾ Jelínek, J. a kolektiv. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, s. 15.

Orgány činné v trestním řízení, tedy policie, státní zástupce a soud, jsou oprávněni použít v rámci trestního řízení pouze prostředků stanovených trestním právem procesním s možností využití právem stanoveného omezení základních lidských práv a svobod garantovaných Listinou základních práv a svobod (č. 2/1993 Sb.). Možná omezení občanských práv a svobod je nutné vyrovnat určitými zárukami v podobě pevně vymezených podmínek, za nichž lze tyto omezující zásahy konat, aby nedocházelo ke zneužití práv ze strany státní moci. Toto je mimo jiné též úkolem trestního práva procesního, čímž je zřetelně dána úzká vazba trestního práva procesního na ústavní předpisy, které zajišťují základní lidská práva a svobody (Ústava České republiky a Listina základních práv a svobod) a též na ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách dle čl. 10 Ústavy, zejména Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška Ministerstva zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.).

Hlavním posláním trestního práva procesního je zajistit realizaci norem trestního práva hmotného, což se děje v rámci trestního řízení. Pojem **trestní řízení** je v literatuře definován jednotně, je možné se shodnout na tom, že jde o „zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, popř. i jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, a je-li tomu tak, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona sankci, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zařídit, dále působit k upevnění zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti a k výchově občanů“.²⁾

Trestní řízení je nutné založit na procesní bezvadnosti, teprve potom lze hovořit o spravedlivém řízení, jehož posláním je vytvoření takových metod vyřízení trestní věci, aby byl dosažen spravedlivý výsledek, který bude následně

---

²⁾ Císařová, D. a kolektiv. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha a.s., 2006, s. 12.

takto chápán i všemi stranami sporu.³⁾

Spravedlivé trestní řízení je nutno vidět nejen ve vztahu k ochraně společnosti, ale také ve vztahu k obviněné osobě, neboť právo jako celek je povoláno k tomu, aby chránilo všechny subjekty bez ohledu na jejich postavení v konkrétním případě. Toto je posláním práva obecně, přičemž trestnímu právu procesnímu je svěřeno, aby stanovilo záruky, jejichž naplněním lze spravedlivého trestního řízení dosáhnout. Dle myšlenky P. Šámala jde o naplnění spravedlivého trestního procesu tehdy, pokud je spravedlnost realizována v reálném světě, trestní proces je procesem lidským, právo slouží jako záruka toho, že nevinná osoba nebude odsouzena v trestním řízení, a úkolem procesního systému v demokratické společnosti je vyvinout takové úsilí, aby se vyvaroval omylů v trestním řízení. Potom teprve trestní proces získá vážnost a úctu ve společnosti pro svoji zákonnost a spravedlnost.⁴⁾

Právní řád, stejně jako jeho jednotlivá odvětví, je založen na přesně vymezených **zásadách**, jenž určují koncepci právního řádu státu. Trestní právo procesní z pozice samostatného odvětví práva má také svoje vlastní zásady jako určité mantinely, v nichž může trestní řízení probíhat, a jenž platí pro všechny stejně.

Aby právo v demokratické společnosti efektivně fungovalo, musí získat vážnost a respekt u těch, kteří jsou jím ovlivňováni, což je podle P. Šámala jedním z úkolů obecných zásad trestního řízení. Konkrétní vymezení zásad v trestním řízení, pokud jsou zároveň aplikovány praxí, zvyšuje podle citovaného autora míru právní jistoty stran v trestním řízení⁵⁾, což napomáhá dosažení spravedlivého trestního procesu. Členění zásad trestního řízení je věcí právní teorie. Některé zásady trestního řízení lze nalézt v právních předpisech nejvyšší právní síly. Tyto zásady jsou dle své povahy nazývány jako

---

3) Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 29-30.

4) tamtéž, s. 45.

5) tamtéž, s. 45-46.

zásady základní a jejich okruh stanoví zákon. Jsou výslovně zakotveny přímo v Ústavě České republiky (čl. 96 odst. 1 zásada rovnosti účastníků řízení), v Listině základních práv a svobod (čl. 40 odst. 5 zásada ne bis in idem, čl. 40 odst. 6 zákaz retroaktivity), v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (čl. 5 a 6 minimální práva obviněného), v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech (čl. 14) případně jsou obsaženy v úvodních ustanoveních trestního řádu (§ 2), a to i duplicitně (zásada presumpce neviny, zásada ústnosti a veřejnosti trestního řízení, zásada stíhání jen ze zákonných důvodů či zásada práva na obhajobu). Nejčastěji se setkáme s klasifikací základních zásad trestního řízení podle jejich převažujícího obsahu na zásady obecné (stíhání jen ze zákonných důvodů, spolupráce se zájmovými sdruženími občanů, zásada obhajoby), zásady zahájení řízení (zásada oficiality, legality, obžalovací), zásada veřejnosti, zásady dokazování (zásada vyhledávací, bezprostřednosti a ústnosti, presumpce neviny, volného hodnocení důkazů) a zásada materiální pravdy, jako požadavek náležitě zjištěného skutkového stavu a jako cíl každého trestního řízení.⁶⁾

S ohledem na téma své práce nyní rozbor jednotlivých základních zásad trestního řízení opustím a budu se v následujících kapitolách blíže věnovat zejména zásadám dokazování z pohledu obhajoby a jejich aplikaci v praxi.

---

6) Císařová, D. a kolektiv. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha a.s., 2006, s. 59.

Jelínek, J. a kolektiv. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, s. 77-78.

2. VÝZNAM DOKAZOVÁNÍ, DŮKAZNÍ POVINNOST A DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

2.1 Význam dokazování v trestním řízení

Hlavním úkolem orgánů činných v trestním řízení je zjistit, zda došlo ke spáchání trestného činu, odhalit jeho pachatele a dosáhnout spravedlivého potrestání. V trestním řízení se vždy jedná o poznání děje, který se odehrál v minulosti. Je tedy třeba veškeré aktivity orgánů činných v trestním řízení zaměřit na zmapování událostí již existujících. Nutnost objasnění skutku zpětně žádá jeho rekonstrukci, které lze dosáhnout způsobem, že budou jednotlivé části dějové mozaiky poskládány tak, aby byla naplněna litera zákona, a sice objasnění skutkového stavu věci bez důvodných pochybností, jako výsledku realizace základní zásady trestního řízení – **zásady materiální pravdy**. Nejde tedy výhradně o poznání absolutní pravdy, nýbrž o maximální přiblížení se pravdě alespoň ve stavu nejvyšší pravděpodobnosti, jenž by dostačovala k rozhodnutí soudu o vině, trestu či o nevině. I přes maximální snahu všech subjektů zúčastněných na trestním řízení je výsledkem pouze pravda relativní, neboť, ačkoliv neustále dochází ke zdokonalování vědeckých metod používaných v trestním řízení, nelze opomenout možné selhání lidského faktoru, ať již vědomé či způsobené pouze mylnou domněnkou, chybným zapamatováním si určité události či špatným pochopením situace. Proces, kterým lze zmapovat průběh minulých událostí a nabýt tak co nejvyšší právní jistoty, že určitá okolnost je co nejbližší pravdě, se nazývá procesem dokazování.

Dokazování je významnou částí trestního řízení. Jeho meritum se odehrává po novele trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. v hlavním líčení, avšak povinností orgánů činných v trestním řízení je již v rámci přípravného řízení ve smyslu **zásady vyhledávací** (§ 2 odst. 5 trestního řádu) z úřední povinnosti pečlivě objasňovat všechny okolnosti, které svědčí jak ve prospěch tak v neprospěch osoby, vůči níž se trestní řízení vede, v případě doznání obviněného toto důsledně přezkoumat tak, aby byl výsledně zjištěn skutkový

stav věci bez důvodných pochybností, tedy aby bylo možno následně rozhodnout o vině nebo nevině obžalovaného a v případě viny uložit adekvátní trest. Státnímu zástupci zákon ukládá povinnost dokazovat vinu, obviněnému umožňuje, aby na podporu svých tvrzení navrhoval a prováděl důkazy, případně aby zůstal v nečinnosti. Je patrné, že jak státní zástupce tak obviněný mají v téže trestní věci vlastní protichůdné zájmy, ten prvý zájem na prokázání viny, druhý pak zájem na dosažení osvobozujícího verdiktu. Soud je povinen provádět dokazování v rozsahu, který zakládá schopnost kvalifikovaně rozhodnout o věci samé. Úkolem soudu v trestním řízení je nalézt pravdu objektivně, tedy zjistit, co a jak se událo při zachování nestranného pohledu na celou věc. Je tedy dostatečně zřejmé, že dokazování hraje významnou roli ve všech stádiích trestního řízení, neboť slouží k poznání okolností procesně významných nejen orgánům činným v trestním řízení, ale též obviněnému, jeho obhájci a dalším osobám na trestním řízení zúčastněným. Vztah mezi dokazováním a rozhodováním je vzájemně podmíněn, když kvalitní výsledek dokazování, daný co možná nejtěsnějším přiblížením se pravdě, vede k přesnějšímu meritornímu rozhodnutí. **Výsledek dokazování je podkladem pro jakékoliv rozhodnutí v celém průběhu trestního řízení.** Tímto je vyjádřena potřeba a význam procesu dokazování pro trestní řízení.

2.2 Důkazní povinnost v trestním řízení

Dokazování, jako fáze trestního řízení, je ovládáno vlastními zásadami, z nichž jsem již specifikovala dvě nejdůležitější, a to zásadu materiální pravdy, jako nutný výsledek procesu dokazování, a zásadu vyhledávací, která dává povinnost orgánům činným v trestním řízení zjistit skutečný stav věci bez důvodných pochybností. Vedle těchto jmenovaných stojí i další zásady, spadající do stádia dokazování, a to především zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada presumpce nevinu a zásada volného hodnocení důkazů. Řádné uplatnění těchto zásad jednoznačně přispívá k zákonnému vedení trestního procesu.

Proces dokazování se realizuje v několika fázích počínaje vyhledáváním

důkazů, jejich prověřováním a následným hodnocením. Vyhledávání důkazů je ovládáno již zmiňovanou zásadou vyhledávací, při níž je základní povinností orgánů činných v trestním řízení postupovat v souladu se zákonem a za součinnosti stran s cílem zjistit skutkový stav věci tak, aby o něm nebyly důvodné pochybnosti, a jeho rozsah byl nezbytný pro další rozhodování těchto orgánů. Důležitá je též povinnost nespokojit se s doznáním osoby obviněné, ale dále přezkoumávat všechny okolnosti daného případu. Na rozdíl od civilního procesu nezná trestní řád nesporné skutečnosti, a tak je nutné dokázat všechny okolnosti pro trestní řízení důležité a orgány činné v trestním řízení nejsou oprávněny za prokázaná vzít například ani souhlasná prohlášení obviněného a státního zástupce. Příslušné orgány postupují ve své činnosti z moci úřední a vedle důkazů v neprospěch obviněného je jejich povinností hledat i ty, které naopak svědčí v jeho prospěch. Je tedy zřejmé, že nesmějí ze zákona pominout takový důkaz, kterým lze napomoci k prokázání nevinu, či který je schopen vinu obviněného zmírnit. Tato povinnost, vedoucí k vyváženosti hledaných důkazů, dává zákonnému procesu punc spravedlnosti.

S vyhledáváním důkazů souvisí i **problém důkazního břemene**, tedy zodpovězení otázky, kdo je v trestním řízení povolán k tomu, aby měl důkazní povinnost. Trestní řád povinnost nést důkazní břemeno výslovně neukládá. Státní zástupce je zákonem povolán k tomu, aby stíhal veškeré trestné činy, o nichž se dozví, což je ztělesněním zásady legality, vyjádřené v § 2 odst. 3 trestního řádu, přičemž jako orgán činný v trestním řízení postupuje ve smyslu zásady oficiality z moci úřední (§ 2 odst. 4 trestního řádu). Pozice státního zástupce tak právem připomíná prodlouženou ruku státu, která má zajišťovat zákonnost, předcházení trestné činnosti, trestání jejich pachatelů, jakož i výchovu nás všech k řádnému dodržování zákonů. Role státního zástupce se uplatňuje již od zahájení trestního stíhání, kdy je jakýmsi pánem situace, dohlíží na práci policejního orgánu, tuto kontroluje a adresuje závazné pokyny. Je účasten všech úkonů v rámci řízení přípravného, které ukončuje svým rozhodnutím. Po podání obžaloby se jeho role radikálně mění. Z orgánu vybaveného rozhodovací pravomocí se stává strana řízení, které probíhá před soudem. Právě v hlavním líčení, případně již při předběžném projednání

obžaloby, se vyrovnávají pozice státního žalobce a obžalovaného. Zvláštní charakter dává trestnímu řízení i skutečnost, že žalobce v podobě státního zástupce je strana, kterou výlučně tíží důkazní povinnost, neboť je jeho povinností tvrzení uvedená v obžalobě prokázat s tím, že jakékoliv pochybnosti nutno vykládat ve prospěch obviněného.

Na rozdíl od státního zástupce nemá obžalovaný ze zákona žádnou důkazní povinnost a je mu umožněno v relativním klidu posečkat, jak se státní zástupce vyrovná s prokázáním svých tvrzení obsažených v obžalobě. Státní zástupce je ze zákona povinen prokazovat vinu obžalovaného (§ 2 odst. 5 trestního řádu). Obžalovaný není povinen prokazovat, že se nedopustil skutku popsaného v obžalobě, není mu však právo navrhnout a provádět důkazy odepřeno, je plně závislé na jeho rozhodnutí a na zvolené taktice obhajoby. V takto nastavené důkazní povinnosti v trestním řízení se jednoznačně promítá zásada presumpce nevinny vyjádřená dikcí, že pokud není vina pravomocně prokázána, nelze na trestně stíhaného hledět jako by byl vinen (§ 2 odst. 2 trestního řádu, čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Projevem uplatnění zásady presumpce nevinny je nutnost obviněnému vinu v průběhu trestního řízení prokázat, a to právě dokazováním, vedeným v souladu se zákonem. Dle P. Šámala nedokázaná vina je při důsledném uplatnění zásady presumpce nevinny postavena na roveň dokázané nevině⁷⁾. Zprošťující rozsudky nelze v tomto ohledu v žádném případě chápat jako vítězství zločinu nad spravedlností, jak připomíná obhájce T. Sokol⁸⁾. Absence důkazní povinnosti ve vztahu k obviněnému je vyjádřena i jeho ústavním oprávněním kdykoliv odepřít výpověď a právem nebýt ze strany orgánů činných v trestním řízení k výpovědi nucen (čl. 40 odst. 4 Listiny základních práv a svobod). Pokud jsou v hlavním líčení státní zástupce a obžalovaný rovnými účastníky řízení, je orgánem s rozhodovací pravomocí soud, který je ve vztahu k důkazní povinnosti oprávněn sám si dle svého uvážení s ohledem na konečné

---

7) Šámal, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: Codex Bohemia, 1999, s. 60.

8) Sokol, T. Nebezpečná společenská objednávka. Právní rádce, 2002, č. 9, s. 3.

rozhodnutí doplnit dokazování nezávisle na návrzích stran trestního procesu, a to v rozsahu, který je pro rozhodnutí ve věci potřebný. Povinností soudu je zhodnotit důkazy získané v průběhu trestního řízení a na jejich základě dospět k meritornímu rozhodnutí. Soud postupuje podle zásady volného hodnocení důkazů, přitom hodnotí důkazy jak jednotlivě, tak v jejich souhrnu řízen vlastním vnitřním přesvědčením, které zakládá na pečlivém zvážení všech okolností případu (§ 2 odst. 6 trestního řádu).

2.3 Důkazní prostředky v trestním řízení

Orgány činné v trestním řízení jsou vedeny cílem zjistit skutkový stav věci bez důvodných pochybností v rozsahu nezbytném pro jejich další rozhodování. V praxi se popsaný cíl činnosti těchto orgánů realizuje tak, že si příslušný orgán stanoví předmět dokazování, tedy všechny skutečnosti, které musejí být zjištěny k dosažení shora uvedeného cíle. **Předmět dokazování** je vymezen v ustanovení § 89 odst. 1 trestního řádu jako prvotní zjištění, zda se vůbec stal skutek, v němž je trestný čin spatřován, následně zda tento skutek spáchal obviněný a jaké pohnutky ho k tomu vedly. Dále se dokazují podstatné okolnosti, a to jednak ty, které mají vliv na posouzení nebezpečnosti činu, osobních poměrů pachatele, následku spáchaného trestného činu, případně i vyčíslení škody jím způsobené, a konečně jsou dokazovány i takové okolnosti, které pachatele k trestné činnosti vedly či její spáchání umožnily. Předmětem důkazu je tedy vše, co může zmapovat spáchání trestného činu včetně motivu jednání pachatele i jeho následku. Stanovením konkrétního předmětu dokazování v trestní věci je vymezen prostor pro volbu určitého **důkazního prostředku**, tedy zdroje, z něhož orgán činný v trestním řízení důkaz čerpá a nabývá tak potřebných poznatků pro svoji další činnost včetně nezbytné činnosti rozhodovací.⁹⁾ Určením předmětu dokazování a výběrem důkazních

---

⁹⁾ Císařová, D. a kolektiv. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha a.s., 2006, s. 298.

prostředků získáme **důkaz**, jako žádaný výsledek dokazování v trestním procesu. Hodnocením důkazu dospějeme k poznání určité skutečnosti, která může, avšak nemusí, mít význam pro trestní řízení, v němž byl důkaz pořízen. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny při získávání důkazů postupovat striktně v intencích zákona, dojde-li z jejich strany při obstarávání důkazu k porušení právních předpisů, pak hovoříme o nezákonném důkazu s následnou nemožností jeho použití právě proto, že byl získán protiprávním způsobem. Uvedené platí i v případě, že by se jednalo o jediný přímý důkaz proti pachateli. Tímto je z hlediska obviněného garantováno jeho právo na spravedlivý proces, tedy trestní proces vedený zákonným způsobem.

Trestní předpisy v České republice nestanoví závazným způsobem, jakými důkazními prostředky lze určitou skutečnost dokázat, výjimky existují např. v § 116 trestního řádu. V rámci trestního řádu též nenajdeme žádné ustanovení, které by použití některého důkazního prostředku přímo vylučovalo. Ve většině případů je věcí orgánů činných v trestním řízení, aby citlivým přístupem našly vhodný důkazní prostředek k prokázání skutkového stavu bez důvodných pochybností a stanovily i potřebný rozsah samotného dokazování, jenž postačí k vydání konkrétního rozhodnutí. Určitou limitaci ve volnosti použití důkazních prostředků vidím v ustanovení trestního řádu v § 99 (zákaz výslechu svědka) a § 100 (právo svědka odepřít výpověď), a to za splnění podmínek zde uvedených, jakož i v případě důkazu získaného nezákonným donucením či hrozbou takového donucení (absolutně neúčinný důkaz ust. § 89 odst. 3 trestního řádu).

Výčet důkazních prostředků v trestním řádu je pouze demonstrativní a najdeme ho v § 89 odst. 2 trestního řádu, který uvádí obecně, že za důkaz (přesněji důkazní prostředek) slouží vše, co může přispět k objasnění věci. Poté následuje příkladný výčet uvozený slovem zejména. Jedná se o důkazní prostředky v podobě výpovědi obviněného a svědka, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení, a ohledání místa činu. Zvláštní důkazní prostředky byly do trestního řádu zařazeny jeho novelou účinnou od 1.1.2002, jedná se o konfrontaci, rekognici, vyšetřovací pokus, rekonstrukci, prověrku na místě, jakož i zcela nový institut odborné pomoci konzultanta, který na rozdíl od

odborného vyjádření slouží spíše k získání okamžité informace odborného charakteru potřebné pro další postup orgánů činných v trestním řízení. Výslovné zakotvení těchto zvláštních důkazních prostředků si vynutila praxe a s tím související nutnost rozvoje kriminalistických metod.

3. PRÁVO OBVINĚNÉHO NA OBHAJOBU Z HLEDISKA DOKAZOVÁNÍ

Základním účelem trestního řízení je dosažení spravedlivého rozhodnutí. Proto je nezbytné, aby trestní proces, z něhož rozhodnutí vzejde, byl procesem zákonným. K zákonnosti trestního řízení přispívá zejména plné uplatnění práva obviněného na obhajobu, a to ve kterékoliv fázi trestního řízení.

Obhajobou lze rozumět „souhrn všech procesních práv, které zákon dává obviněnému, aby se hájil proti obvinění, a kterých obviněný využívá ke kritice obvinění, ke zmenšení své odpovědnosti, popřípadě k uvádění důkazů a jiných skutečností na své ospravedlnění“.¹⁰⁾ Účelem obhajoby je dle P. Vantucha „ochrana zájmů obviněného tak, aby byly náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují, dále skutkové objasnění věci z hlediska obhajoby, tedy včetně jejich právního posouzení a ochrany všech práv obviněného v průběhu celého trestního řízení ..... tak, aby nedocházelo k porušování procesních práv obviněného a k zásahům do jeho ústavně chráněných práv a svobod. Tak přispívá obhajoba ke správnému objasnění a rozhodnutí věci tak, aby obviněnému nebyl přičítán čin, který nespáchal, a v případě, že jej spáchal, aby nebyl potrestán přísněji, než odpovídá jeho vině“.¹¹⁾ Smyslem obhajoby je chránit zájmy obviněného v celém průběhu trestního řízení.

Právo obviněného na obhajobu je právem ústavním a je zakotveno v článku 40 odst. 3 a 4 Listiny základních práv a svobod. Obviněnému zaručuje poskytnutí času a možnosti k přípravě obhajoby, dává mu na výběr, zda se bude hájit sám nebo za pomoci obhájce. Hovoří o podmínkách nutné obhajoby. Mezi základní práva obviněného patří právo odepřít výpověď, tohoto práva nesmí být obviněný zbaven. Z Listiny základních práv a svobod čerpá i trestní

---

¹⁰⁾ Císařová, D. a kolektiv. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha a.s., 2006, s. 170.

¹¹⁾ Vantuch, P. Obhajoba obviněného. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998, s. 4.

řád, který obhajovací právo zaručuje v § 2 odst. 13 tím, že dává obviněnému právo být v každém momentě trestního řízení poučen o právu na plnou realizaci obhajoby včetně práva zvolit si obhájce. Nositeli této zákonné povinnosti vůči obviněnému jsou v celém průběhu trestního procesu orgány činné v trestním řízení. Úkolem zásady práva na obhajobu je zajistit obviněnému, obžalovanému, odsouzenému, a budeme-li důslední i osobě zadržené, plnou realizaci ochrany jeho zákonných práv kdykoliv za trvání trestního procesu. Porušení práva obviněného na obhajobu vede jednoznačně k nezákonnosti trestního řízení, což se negativně projeví na osudu rozhodnutí ve věci samé, současně však i na životě samotného obviněného.

Právo obviněného na obhajobu je řešeno vedle domácí právní úpravy též v rámci mezinárodních smluv ve smyslu čl. 10 Ústavy České republiky, který staví do přednostní pozice před zákonem ratifikované a ve Sbírce zákonů vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, a dává jim sílu bezprostřední závaznosti, tedy přímou vnitrostátní účinnost. Mezi takové mezinárodní smlouvy, pojednávající o právu obviněného na obhajobu, patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhlášen pod č. 120/1976 Sb.), který v článku 14 odst. 3 obsahuje minimální záruky osoby obviněné z trestného činu. Druhým smluvním dokumentem na poli mezinárodního práva je Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášená na Sbírce zákonů České republiky pod č. 209/1992, a její článek č. 6 odst. 3, garantující obviněnému zde uvedená minimální práva. Blíže se problematice minimálních záruk obviněného dle uvedených mezinárodních smluv věnuji na jiném místě své práce.

Trestní řád rozvádí právo obviněného na obhajobu v § 33. Z celé řady konkrétních oprávnění obviněného zaměřím svoji pozornost na jeho obhajovací práva z hlediska dokazování, neboť tato práva považuji vzhledem k charakteru zvoleného tématu za stěžejní. Hned v první větě citovaného § 33 trestního řádu se hovoří o **právu obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům o nich**. Je však na obviněném, zda tohoto oprávnění využije, neboť není povinen k věci vypovídat, což jenom potvrzuje skutečnost, že na obviněném v trestním procesu neleží důkazní povinnost a

tento není povinen dokazovat svoji nevinu. Obviněný, pokud se rozhodne vypovídat, může uvést jakékoliv skutečnosti, které on sám pokládá ve věci za podstatné, a jenž podle jeho mínění vinu vyvracejí, případně ji oslabují, a nabídnout o nich důkazy (§ 92 odst. 2 trestního řádu), které nemohou orgány činné v trestním řízení odmítnout jenom proto, že byly navrženy osobou obviněného. Obviněný má právo činit důkazní návrhy, ve smyslu zásady bezprostřednosti a ústnosti je obviněný oprávněn být přítomen při projednání věci, což platí zejména pro hlavní líčení a veřejné zasedání.

Z pohledu obviněného a jeho zákonného práva na obhajobu se jako jedno z nejdůležitějších ustanovení, pojednávající o dokazování v trestním řízení, jeví právo každé ze stran trestního procesu důkaz (přesněji důkazní prostředek) vyhledat, předložit nebo navrhnout jeho provedení (§ 89 odst. 2 věta druhá). Citované právo obviněného je přímo garantováno větou třetí odst. 2 § 89 trestního řádu, a to tak, že důvodem k odmítnutí takto vyhledaného, předloženého či navrženého důkazního prostředku nesmí být to, že byl vyhledán či vyžádán subjektem odlišným od orgánu činného v trestním řízení. Tímto ustanovením získal obviněný v oblasti dokazování výslovné právo na rovné postavení ve vztahu k orgánu činnému v trestním řízení. Převedeme-li dikci zákona do praxe, znamená to, že jak subjekty na straně žalobce (státní zástupce, poškozený) tak i strana obhajoby jsou oprávněni pátrat po důkazních prostředcích, což se děje pochopitelně pro každou stranu s jinou motivací, nicméně takto získaný důkaz má z pohledu zákona stejnou váhu. Pouhým nalezením důkazního prostředku bez jeho bližšího poznání se obviněný vystavuje riziku, že následně bude z tohoto pramene získán důkaz pro stranu obhajoby nevýhodný, a strana obžaloby tak získá přičiněním obviněného důkaz proti němu samotnému. Proto vedle práva nalézt důkazní prostředek ve věci musí být obviněnému zákonem zajištěno také oprávnění dostatečně tento důkazní prostředek poznat a rozhodnout se, zda pro zvolenou taktiku obhajoby bude užití případného důkazu z něho získaného přínosem či nikoli. Sám obhájce se navržením neproověřeného důkazního prostředku dostává do situace, kdy svým postupem byť z nevědomosti dostatečně nezajišťuje právo obviněného na obhajobu, neboť mezi povinnosti obhájce dané zákonem

č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, patří povinnost navrhnout pouze důkazy, které svědčí ve prospěch obviněného, a přitom využívat všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné (§ 16). Provéřit přínos možného důkazního prostředku pro klienta je přímo součástí postupu advokáta při výkonu obhajoby. Znat pravděpodobný výsledek důkazu je pro obhájce klíčovým momentem jeho obhajoby. Při prověřování musí být obhájce nanejvýš obezřetný, neboť se s ohledem na svoji roli v případném trestním procesu dostává na tenký led právní úpravy. Sankcí za nedodržení zákonného postupu při prověřování pramene důkazu bude jeho následná nepřipustnost, ohrožení vlastního klienta koluzním důvodem vazby a provinění obhájce vůči stavovským předpisům České advokátní komory s možností kárného postihu. Otázkou vyhledávání, navrhování a provádění důkazu stranou obhajoby se v odborné literatuře zabývají mimo jiné V. Mandák, P. Vantuch či M. Růžička. Všichni uvedení autoři jednoznačně vítají aktivitu stran trestního procesu při dokazování, a to nejen v samotném hlavním líčení, ale zejména v řízení přípravném, neboť představuje promítnutí principu kontradiktornosti trestního řízení do české procesní úpravy, čímž se vyvažuje pozice veřejné žaloby a obhajoby.¹²⁾ Žádná ze stran trestního procesu však podle M. Růžičky není oprávněna v řízení před soudem „relevantně hodnotit důkazy, tj. procesně účinným způsobem vyvozovat z důkazních prostředků přímé poznatky o dokazovaných skutečnostech a tím vytvářet skutkový základ potřebný pro rozhodnutí“¹³⁾, neboť toto je činnost zákonem vyhrazená v hlavním líčení pouze soudu.

---

12) Růžička, M. Postup obhájce podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu. Právní rádce, 2005, č. 8, s. 48-56.

Vantuch, P. Obhajoba obviněného. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998.

13) Růžička, M. Postup obhájce podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu. Právní rádce, 2005, č. 8, s. 50.

4. POSTAVENÍ SVĚDKA A VÝZNAM SVĚDECKÉ VÝPOVĚDI V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Mezi důkazní prostředky, které mohou přispět k objasnění trestní věci, řadí výslovně trestní řád v § 89 odst. 2 výpovědi svědků. Výpověď svědka je v trestním řízení považována za nejčastější důkazní prostředek, a to hned vedle výpovědi obviněného. Její důležitost je dána již tím, že svědek je osoba nezastupitelná a jedinečná z pohledu obsahu své výpovědi.

Za svědka označujeme osobu, „která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby jako svědek vypovídala o skutečnostech, které vnímala svými smysly, tedy viděla, slyšela, bezprostředně vnímala ...“¹⁴⁾ V obecné rovině mohou **jako svědci v trestním řízení** vystupovat fyzické osoby, a to jak vlastní státní občané, tak i cizinci, osoby v příbuzenském vztahu k obviněnému, děti či osoby trpící duševní poruchou, ať stálou či přechodnou. Svědkem musí zákonitě být osoba odlišná od obviněného i jeho obhájce, obviněný v téže věci nemůže vystupovat jako svědek vůči osobám spoluobviněným. Tuto možnost připouští M. Růžička v komentáři k trestnímu řádu, a to pouze za předpokladu, že trestní stíhání takového obviněného bylo pravomocně zastaveno nebo došlo k vyloučení věci ze společného řízení, případně trestní stíhání skončilo pravomocným rozsudkem, odsuzujícím či zprošťujícím. Platí, že obviněného nelze vyslyšet v pozici svědka k trestné činnosti dalšího spoluobviněného, dokud probíhá společné řízení, a to ani za předpokladu, že by vypovídal o trestném činu, pro který on sám není trestně stíhán. Za těchto okolností může vypovídat pouze jako osoba spoluobviněná, nikoli jako svědek.¹⁵⁾ U poškozeného v roli svědka je nutné přihlídnout k motivaci jeho výpovědi, neboť osoba poškozená je na výsledku trestního řízení zainteresována uplatněním nároku na náhradu škody vůči obviněnému.

---

¹⁴⁾ Jelínek, J. a kolektiv. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003, s. 277.

¹⁵⁾ M. Růžička. Komentář k trestnímu řádu. Povinnost svědčit. § 97. Databáze systému ASPI, 2007.

Trestní řád se v žádném ustanovení nezabývá otázkou **způsobilosti svědka** k podání svědecké výpovědi, tedy nikde nestanoví, co by měla osoba v pozici svědka splňovat proto, aby její výpověď mohla být připuštěna jako důkazní prostředek v trestním řízení. Zákon nechává plně v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů na orgánech činných v trestním řízení, jak se vyrovnají se svědectvím osoby, která není zcela či částečně způsobilá k právním úkonům, ať již z hlediska nedostatku věku nebo přičetnosti. Důležitým svědkem v trestním procesu tak může být i osoba duševně nemocná, dítě, tedy i ti, u nichž by byla z pohledu trestního práva vyloučena trestní odpovědnost. Úkolem orgánů činných v trestním řízení je pečlivě posoudit v každém jednotlivém případě schopnost svědka vnímat děj, o němž vypovídá.

Povinnost svědčit stanoví trestní řád v § 97 dle, že *„každý je povinen na předvolání se dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení“*. Trestní řád tedy koncipuje povinnost svědčit zásadně jako povinnost všeobecnou (každý je povinen), jejímž obsahem je příkaz dostavit se na řádné předvolání orgánů činných v trestním řízení a jako svědek vypovídat včetně zákonem stanoveného okruhu výpovědi (co je mu známo o trestném činu, o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení). Nedostavení se k podání svědecké výpovědi bez předem uvedeného omluvného důvodu má za následek oprávnění orgánu činného v trestním řízení nechat svědka předvést, případně mu uložit i finanční postih ve formě pořádkové pokuty. Zajímavě řeší postup při předvolání svědka z ciziny Evropská úmluva o vzájemné pomoci ve věcech trestních (č. 550/1992 Sb.). Svědek, který se nedostaví na předvolání, jenž mu bylo dožadující se stranou doručeno formou dožádání orgánu státu, na jehož území se zdržuje (dožádaná strana), nebude podroben žádné sankci nebo omezení, a to ani v případě, že předvolání hrozbu takového potrestání obsahuje. Nanejvýš je přípustné vyznačit v žádosti o předvolání, že dožadující strana považuje osobní účast svědka za zvlášť důležitou, dožádaná strana v tomto případě smí svědka požádat, aby se ke svědectví dostavil, přičemž není oprávněna použít žádných z donucujících prostředků. Případnému postihu se však svědek nevyhne, pokud poté na základě vlastního rozhodnutí vstoupí na

území státu, který o jeho svědeckou výpověď požádal, a zde obdrží opětovné předvolání. Z uvedeného plyne, že svědka nelze po příjezdu na území dožadujícího státu sankcionovat za nedostavení se k podání svědecké výpovědi na základě předvolání zasláního státu, na jehož území se původně zdržoval, vždy je třeba svědkovi doručit nové předvolání.¹⁶⁾

Důležitost povinnosti svědka dostavit se k podání svědecké výpovědi je odůvodněna jeho jedinečnou pozicí, nezastupitelností a nezávislostí, z tohoto důvodu zákon nepřipouští, aby svědek svým jménem prostřednictvím jiné osoby vyřizoval orgánu činnému v trestním řízení obsah své výpovědi. Tento postup by odporoval zásadě ústnosti, která zaujímá při podání svědecké výpovědi neopomenutelné místo, na jejím základě jsou zakázána písemná i tlumočená svědectví a taktéž není dovoleno, aby svědek svoji výpověď před vyslyšajícím předčítal z předem připraveného dokumentu. I svoje rozhodnutí o odmítnutí výpovědi je svědek povinen učinit osobně a nemůže k tomu využít jinou osobu. Stěžejní význam zásady ústnosti a zásady bezprostřednosti ve vztahu ke svědecké výpovědi potvrzuje i platná judikatura, která stanoví, že „výslech svědka nemůže nahradit jeho písemné sdělení adresované orgánům činným v trestním řízení. Takové sdělení je listinným důkazem, z něhož lze zjišťovat jen některé okolnosti potřebné pro řízení, nikoliv však pro skutková zjištění“.¹⁷⁾

Ačkoliv je povinnost svědčit povinností všeobecnou, zákon připouští určité **výjimky**, když říká, které osoby jako svědci vypovídat nemusí. Jedná se o osoby požívající výsad a imunit podle zákona nebo mezinárodního práva, u nichž přímo odpadá povinnost dostavit se k podání svědecké výpovědi. Všichni ostatní tuto povinnost mají. Uvedené se týká kategorie osob, jejichž **výslech je zakázán** přímo trestním řádem v ustanovení § 99, a to z důvodu okolností týkajících se utajovaných skutečností chráněných zvláštním

---

¹⁶⁾ Čl. 7, čl. 8 a čl. 10 odst. 1 Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 550/1992 Sb., o Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních.

¹⁷⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8.1.1986, sp. zn. Rt 53/86 4 To 76/85. Databáze systému ASPI, 2007.

zákonem¹⁸⁾ a státem uložené (povinnost advokáta, lékaře) nebo uznané povinnosti mlčenlivosti (povinnost duchovního), což platí i za předpokladu, že by taková osoba sama chtěla vypovídat. Druhou skupinou, vyňatou z obecné svědecké povinnosti, je zákonem určený okruh osob, které jsou za splnění předem stanovených podmínek oprávněny **svědeckou výpověď odepřít** (§ 100 trestního řádu). Oprávněnost odepření svědecké výpovědi posoudí orgán činný v trestním řízení, kterému je potenciální svědek povinen sdělit důvod, proč vypovídat nesmí či odmítá. Shledá-li vyslýchající důvodnost odmítnutí výpovědi svědkem, není přípustné, aby se svědka dotazoval na jakékoliv skutečnosti, které měly být předmětem výslechu. Svědek má právo svoje rozhodnutí o odepření výpovědi změnit, a to ve kterékoliv fázi trestního řízení. Tak se může stát, že svědek, který vypovídal v přípravném řízení, následně v hlavním líčení výpověď odepře a naopak. S nastalou situací se orgány činné v trestním řízení i obhajoba vyrovnají dle příslušných ustanovení trestního řádu (§ 211 odst. 3, 4 trestního řádu). Vedle povinnosti svědka dostavit se a vypovídat ukládá trestní řád svědkům **další povinnosti** (např. § 101 odst. 4, § 114 a § 118 trestního řádu), jejichž splnění lze vynucovat již zmiňovaným předvedením či ukládáním pořádkové pokuty, nikoli však zadržením či případným uvězněním svědka. Institut tzv. ochranné vazby svědka český trestní řád nezná.¹⁹⁾

4.1 Výpověď svědka v trestním řízení

Výpověď svědka je procesním úkonem ve smyslu trestního řádu a děje se výlučně ústní formou, je tedy vyjádřením zásady ústnosti a bezprostřednosti. Svědeckou výpověď získává orgán činný v trestním řízení metodou výslechu.

---

¹⁸⁾ Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁾ Vantuch, P. K výslechu svědka, který se nedostavuje k jednání soudu. Databáze systému ASPI, 2007.

Výslechem z odborného hlediska rozumíme „kriminalistickou metodu, kterou se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významné informace z paměťových stop, obsažených ve vědomí vyslýchaných osob, za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností vyslýchaného i vyslýchajícího“.²⁰⁾ Informace, které má svědek o trestném činu, jsou zaneseny v jeho vědomí v paměťových stopách, lidská řeč je povolána k tomu, aby tento ideální obraz rozkódovala, což se děje pomocí reprodukce, které je schopen pouze nositel informace. **Cílem výslechu** je pak „získání úplné a věrohodné výpovědi v zájmu zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti“.²¹⁾ Prostřednictvím výslechu získává vyslýchající **výpověď**, tedy „sdělení vyslýchané osoby učiněné v průběhu výslechu a zdokumentované podle příslušných právních předpisů“²²⁾, to je ve formě protokolu ve smyslu trestního řádu, který je při dodržení zákonného postupu tohoto procesního úkonu důkazem v trestním řízení. Důkazní sílu v trestním procesu na rozdíl od výpovědi nemá institut **vysvětlení**, který sice můžeme za určitý druh výpovědi označit, nicméně s ohledem na jeho časovou realizaci (před zahájením trestního stíhání) a vlastně i formu jeho zachycení (úřední záznam či protokol o podání vysvětlení) jej nelze v pozdějším stádiu trestního procesu jako důkaz použít.

Obsah svědecké výpovědi je v obecné rovině dán povinností svědka pravdivě vypovědět vše, co je mu známo o trestném činu, o jeho pachateli a o všech okolnostech, které jsou pro vedené trestné řízení významné. Vlastní obsah výpovědi nesmí orgán činný v trestním řízení nijak ovlivnit, neboť záleží ryze na tom, co je svědek schopen říct o věcech, které vnímal svými smysly.

Jedinečnost důkazu získaného svědeckou výpovědí je dána právě tím, že svědek je osoba, která sama poznala určitý jev či děj, a je schopna jeho popisem přispět k objasnění stavu věci, tedy uvést skutečnosti důležité pro

---

20) Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J. Kriminalistika. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 303.

21) tamtéž.

22) tamtéž, s. 304.

rozhodování v trestním řízení. V tomto tkví nezastupitelnost člověka, který byl svědkem určité události, tuto vnímal vlastními smysly, tedy viděl, slyšel, prožil, tím si utvořil o jejím průběhu subjektivní představu a je schopen prožitek reprodukovat. Hodnotnější z tohoto pohledu je nepochybně skutečnost vyjádřená přímým účastníkem popisovaného děje, tzv. očitým (přímým) svědkem, než osobou, která jen o předmětné věci slyšela z doslechu, neboť ve výpovědi takto nepřímého svědka se projeví absence jeho vlastních prožitků a vjemů, a naopak se v ní objevuje pohled a celkově vliv osoby, od níž určitou okolnost tento nepřímý svědek slyšel. Vměšování prožitků jiných účastníků popisovaného děje při absenci prožitku vypovídajícího vede ke znehodnocení svědecké výpovědi. Nepřímé svědectví získá pro trestní řízení význam pouze tehdy, pokud bude takový svědek schopen označit pramen, z něhož svůj poznatek čerpal, tedy onoho přímého svědka popisované události. Potom důkazy získané výpovědí přímého a nepřímého svědka, budou-li ve vzájemném souladu, vytvoří pevnou důkazní hráz v rukou obžaloby nebo obhajoby. V případě, že se tak nestane, bude hodnota podaného nepřímého svědectví takřka nulová, neboť dostane podobu neověřené legendy převyprávěné osobou bez vlastního prožitku. V žádném případě nelze pomocí otázek kladených při výslechu svědkovi podsouvat skutečnosti, které by měly být jeho výpovědí prokázány, nesmí být směřován k výpovědi účelové či přímo lživé. Vlastní přínos svědecké výpovědi spočívá v tom, co je svědek schopen k věci říci sám na základě vlastního prožitku. Je nepřipustné, aby součástí výpovědi svědka bylo subjektivní hodnocení jím uváděných skutečností, jeho úsudky a dohady. Zákaz hodnocení důkazů svědkem je vyjádřen platnou judikaturou tak, že „ze svědecké výpovědi mají důkazní význam jen zprávy o skutečnostech, nikoli jejich hodnocení svědkem ..... Hodnocení faktů a tím spíše takových, na nichž neměl účast jako jedinečná a nezaměnitelná individualita, mu nepřísluší. Je nepřipustné, aby soud vyslýchané osoby do takové situace uváděl a jejich názory a hodnocení považoval za „důkazy“ ve smyslu trestního řádu.“²³⁾

---

²³⁾ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24.8.1995, sp. zn. 11 Tz 19/95. Databáze systému ASPI, 2007.

Uvedeným postupem se nenávratně vytrácí hodnota svědecké výpovědi založená na čistotě vjemu nabytého svědkem. O výpovědi svědka sepisuje vyslychající **protokol**, který je důkazním prostředkem v další fázi trestního procesu a není vyloučeno, aby na základě vyhodnocení svědecké výpovědi orgánem činným v trestním řízení se původně svědek v téže trestní věci stal obviněným.

4.2 Hodnocení a význam svědecké výpovědi

Důležitou fází ve výpovědi svědka je její hodnocení. K němu dochází již v průběhu výslechu orgánem vyslychajícím, který tak zjišťuje svoje možnosti ve vztahu k svědkovi, zejména formuluje dotazy, vyhodnocuje jejich odpovědi a snaží se o odstranění všech rozporů a nejasností z výpovědi plynoucích. Vyslychající orgán musí předpokládat, že ne každý svědek i přes zákonná poučení o nutnosti vypovídat pravdu a nic nezamlčovat pod hrozbou naplnění skutkové podstaty trestného činu křivě výpovědi, pravdivě vypoví. Jeho úkolem je prověřit, zda svědek nepravdu vypovídá vědomě, či jen z důvodu, že se o vypovídaných skutečnostech mýlí. Ideální situací z pohledu vyslychajícího je případ svědka, který s vyslychajícím od počátku spolupracuje, chce sám vypovídat pravdu a takto činí, přitom jeho výpověď je co do obsahu úplná. Uvedený koncept „ideálního“ svědka nemusí být v praxi častý. Je třeba se připravit na problémovější situace, kdy se vyslychaná osoba i přes zájem o pravdivou výpověď dopouští nepřesností či dokonce rozporů s objektivně zjištěnými fakty. Příčiny je nutné hledat spíše v neschopnosti vyslychaného zapamatovat si svůj prožitek, případně v neumění jeho přesné reprodukce ba dokonce v chybném zapamatování si důležité situace. Uvedené může být následkem stáří, momentální únavy, špatné paměti, nedokonalého zraku, sluchu, může pramenit z rozrušení takové osoby při vnímání skutečností, o nichž vypovídá, případně i v tom, že se v rozhodujícím okamžiku tato osoba soustředila na předmět či děj pro celou věc nevýznamný, a tím došlo k rozptýlení její pozornosti. Častou příčinou nedostatků ve výpovědi je, že vyslychaná osoba není bezvadné výpovědi z objektivních důvodů schopna a

možná ani s ohledem na deformace své paměti či zaznamenaného prožitku nikdy nebude. Vyjmenované důvody nám také přinášejí odpověď na otázku, proč o téže věci dokáží dvě osoby vypovídat odlišně, ačkoliv každá z nich je vedena motivem podat pravdivou výpověď. Zde se opětovně potvrzuje, že výpověď osoby je z hlediska jejího obsahu jedinečná, byť je jejím předmětem totožná událost.

Odlišný přístup musí vyslychající volit ve vztahu ke svědkovi, který od počátku nespolupracuje, vědomě nepravdu uvádí a nic jiného ani vypovědět nechce. Zde je nutné promyslet taktiku výslechu, zda je vůbec možné vypovídajícího k pravdivému popisu události přimět. Vyslychajícímu může napomoci i poznání motivace, která vede svědka k podání lživé výpovědi, nejčastěji půjde o pocit strachu z odpovědnosti svědčit, lítost vůči obviněnému, pocit studu či obava z možného trestního stíhání nebo i ze msty. Jen některé motivy lživé výpovědi lze odstranit. Jako další významný úkol v postupu vyslychajícího při realizaci výslechu svědka se jeví snaha zabránit tomu, aby svědek později svoji výpověď odvolal nebo změnil. Okamžité prověřování uváděných skutečností z jiných zdrojů napomáhá svědka vnitřně utvrdit v tom, že jeho výpověď nelze za daných okolností a stavu informovanosti vyslychajícího libovolně změnit. Zde se naplno projeví profesionální přístup vyslychajícího orgánu, kdy okamžitým porovnáním obsahu svědecké výpovědi s objektivně zjištěnými fakty (stopy z místa činu, výsledek rekognice apod.) bude svědek žádán o vysvětlení vzniklých rozporů. Postoj svědka k jeho výpovědi do budoucna však nelze nikdy definitivně určit. Je úkolem orgánů činných v trestním řízení, aby se v takovém případě v intencích trestního řádu vypořádaly s radikální změnou svědecké výpovědi v průběhu trestního řízení, jakož i s rozhodnutím svědka po právu či neoprávněně odepřít výpověď poté, co již byla zaznamenána v průběhu přípravného řízení.

S vyhodnocením svědecké výpovědi napomáhají orgánům činným v trestním řízení i další důkazní prostředky, které s výpovědí svědka úzce souvisí a mohou na ni bezprostředně navazovat. Jedná se o instituty nazvané jako „některé zvláštní způsoby dokazování“, zavedené do trestního řádu jeho novelou č. 265/2001 Sb., a to konfrontace (§ 104a trestního řádu), rekognice

(§ 104b ve spojení s původní úpravou § 93 odst. 2), vyšetřovací pokus (§ 104c), rekonstrukce (§ 104d) a prověrka na místě (§ 104e). Vyjmenované důkazní prostředky považuje právní věda za metody kriminalistické praktické činnosti²⁴⁾ a trestní řád stanoví procesní podmínky jejich provedení. Z hlediska svědecké výpovědi spočívá význam uvedených institutů v jejich pomocné úloze při odstraňování rozporností ve svědecké výpovědi, při prověřování jejího obsahu, a to ve vztahu k dalším důkazním prostředkům, které má orgán činný v trestním řízení v dané věci k dispozici, zejména k výpovědi obviněného, poškozeného a ostatních svědků. Z pohledu trestního řízení tkví význam těchto důkazních prostředků v možnosti získání nových důkazů sloužících ať již ve prospěch či v neprospěch obviněného.

Z pohledu **významu důkazu** získaného svědeckou výpovědí se jako zásadní jeví u svědka nezbytnost jeho nezávislosti na ději, který je předmětem reprodukce. K dosažení plnohodnotné svědecké výpovědi je zapotřebí realizovat výpověď svědka odděleně od ostatních účastníků trestního řízení ve snaze zabránit tomu, aby nebyl v předmětu své výpovědi osobně angažován, aby svoji výpověď účelově nezkresloval a tím neovlivňoval její obsah, ať již vědomě či nevědomky.

V praxi je jisté, že získání zcela nezávislého svědka v trestním procesu bude spíše vzácností, neboť zákon umožňuje, aby svědeckou výpověď podávala i osoba v příbuzenském vztahu k obviněnému či osoba, která obviněného osobně zná ať již v přátelském či opačném vztahu. Svědeckou výpověď je tedy nutné hodnotit jak z hlediska jejího obsahu, tak i z pohledu okolností, za nichž svědek vypovídal, včetně motivů, které ho k podání výpovědi vedly a jenž mohou být odrazem jeho aktuálního či minulého vztahu k obviněnému. Složitým úkolem orgánů činných v trestním řízení je následně posoudit míru věrohodnosti svědka a pravdivost jeho výpovědi, obzvláště za situace, kdy se jedná o jeden z mála důkazů získaných proti obviněnému.

---

²⁴⁾ Císařová, D. a kolektiv. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha a.s., 2006, s. 367.

Správné vyhodnocení svědecké výpovědi je klíčovým úkolem orgánu činného v trestním řízení. Na jeho základě totiž získáme důkaz, sloužící ve spojení s ostatními důkazy k rozhodnutí orgánu o dalším procesním postupu (např. o odložení věci, o zastavení řízení, či o podání obžaloby), ve finální etapě trestního procesu pak poznatek vzešlý z hodnocení důkazů vede soud k rozhodnutí o vině nebo o nevině obžalovaného.

5. OCHRANA SVĚDKA PODLE TRESTNÍHO ŘÁDU, POJEM A VÝZNAM

S rozvojem společnosti nutně vyvstává potřeba zavádět do právních předpisů nové právní instituty, které budou reagovat na aktuální potřeby občanů. Ne jinak je tomu i v případě negativních společenských jevů, mezi které se nepochybně řadí kriminalita, jejíž neustálý vývoj jde ruku v ruce právě se společenským pokrokem. Nové technické prostředky i postupy totiž nevedou jen ke zdokonalení lidského života, ale přinášejí vedle pozitivních i nežádoucí jevy. Moderní doba dává příležitost ke vzniku dalších možností vedoucích k páčání trestné činnosti, zvyšuje technickou úroveň pachatelů a tím potenciálně snižuje i míru jejich odhalení. Úkolem zákonodárců je reagovat na novodobé fenomény nebezpečí vznikající ve společnosti, a tím potlačovat jejich rozvoj.

Je nepochybné, že snahou pachatelů je využívat k páčání trestné činnosti stále dokonalejších prostředků s vidinou zvýšení své šance na vyhnutí se dopadení vedoucím k potrestání. Právě eminentní zájem na neodhalení trestného činu vede jeho pachatele ke snaze minimalizovat možné důkazní prostředky pokud ne již v jejich zárodku, tak alespoň následně. V předchozích kapitolách své práce jsem uvedla, že mezi základní a nejčastěji používaný důkazní prostředek v trestním procesu patří svědecká výpověď umocněná existencí očitého svědka. Noční můrou každého pachatele trestného činu musí zákonitě být svědek, o jehož existenci buď vůbec netuší, případně o něm ví, nicméně nezná jeho totožnost. Férově je nutno podotknout, že ne každý později obviněný či obžalovaný je pachatelem šetřeného trestného činu, byť proti takové osobě stojí svědek vypovídající o obviněném, že právě jeho viděl při páčání trestného činu, případně krátce poté na místě činu. O svědecké omylnosti, bez ohledu na možnou motivaci k ní, již bylo pojednáno výše. Ne každá osoba, která něco závažného svými smysly vnímala, má zájem stát se svědkem. Není těžké se vžít do role potenciálního svědka, který sice vnitřně svědčit chce, avšak navenek tak nečiní jenom proto, že má strach. Strach z možné pomsty, z ohrožení života, zdraví svého i svých nejbližších, ze ztráty

postavení, z ohrožení majetku. Každý z nás má nějaký důvod mít strach. Tento důvod může být z pohledu ostatních lidí zcela malicherný, zbytečný, ale pro určitého člověka v konkrétním okamžiku má podobu reálné hrozby, která v případě dobře mířeného nátlaku vede k nutnosti činit ústupky, přijmout hru toho druhého a pak navenek bezdůvodně měnit názory, tedy chovat se zcela odlišně než za normálního stavu. S trochou trpělivosti není obvykle problém důvod našich obav, byť skrytý a úzkostlivě chráněný hluboko uvnitř našeho já, najít a využít jako zbraň pro získání vlastního prospěchu.

Cílem trestního řízení je odhalení a spravedlivé potrestání pachatele trestného činu. K naplnění tohoto cíle výrazně napomáhá důkaz získaný svědeckou výpovědí. Jak tedy přimět svědka pravdivě a úplně uvést vše, co vnímal svými smysly za situace, kdy pocituje obavu vypovídat, kterou není schopen sám překonat, což se navenek projeví tím, že se buď jako potenciální svědek události vůbec orgánům činným v trestním řízení nepřihlásí nebo sice jako svědek vypovídá, avšak nepravdivě jenom proto, že se bojí následků své výpovědi. Úkolem práva je tedy sladit dva vzájemně propojené cíle, na jedné straně dosažení účelu trestního procesu a na druhé straně vytvoření nástrojů, které svědkovi zaručí pocit bezpečí a přimějí ho, aby vypovídal a poskytl tak důkaz vedoucí právě k naplnění smyslu trestního řízení.

V české trestním právu neexistovaly až do roku 1993 žádné právní záruky ochrany svědka. Úplná absence právní úpravy vedla ke stále častějšímu odvolávání svědeckých výpovědí, k jejich radikálním změnám, a to i opakovaně v průběhu jednoho trestního řízení. Výsledkem byla obvykle ztráta klíčového důkazu, získaného v přípravném řízení proti obviněnému, a pakliže celá obžaloba stála především na důkazu získaném svědeckou výpovědí, která byla v průběhu hlavního líčení zcela změněna bez vysvětlení důvodu svědkova chování, pak obžaloba ze svého pohledu jasný případ nenávratně ztrácela. V takových momentech nepomohla ani hrozba sankcí za křivé svědectví, neboť v očích takového svědka bylo ve hře víc. Právě z důvodu, že orgány činné v trestním řízení neměly žádné zákonné prostředky, pomocí kterých by svědkovi zajistily pocit bezpečí a ochranu i po podání svědecké výpovědi, nebyla u svědků žádná motivace k překonání možné obavy a k usvědčení

pachatele trestného činu. Za takových okolností se nelze svědkům divit, že pro vlastní klid a bezpečí svoje i svých nejbližších raději vědomě uvedli nepravdu, než aby podstupovali rizika možné odplaty, v nichž by po podání pravdivé výpovědi zůstali odkázáni sami na sebe bez možné pomoci státních orgánů.

S rozvojem společnosti, a tedy i kriminality, se v českém prostředí rychle adaptoval problém, který již dlouhou dobu trápil okolní státy zejména západním směrem. Jedná se o organizovanou kriminalitu, kterou právní teorie definuje jako „soustavnou a plánovitou trestnou činnost, páchanou hierarchicky strukturovanou skupinou osob, mezi nimiž existuje dělba činnosti. Jejím primárním cílem je dosažení vysokého zisku.“²⁵⁾ Trestný čin spáchaný organizovanou formou není dílem jednotlivce, ale výsledkem spolupráce kriminálních skupin, která nevzniká nahodile, ale rekrutuje se za určitým cílem, jehož realizace vyžaduje pevnou organizační strukturu s přesně stanovenou dělbou práce, s předem určenými plány činnosti, dále žádá vysoký stupeň profesionality a především věrnost všech zúčastněných. Není nutné, aby aktivity zločineckých organizací stály již od samého počátku a výhradně za hranicí zákona, naopak nejčastěji se prolínají právě s legální podnikatelskou činností a není výjimkou, aby původně poctivý záměr sklouzl do trestné činnosti. Primárním cílem organizované kriminality je dosažení vysokého zisku, jehož následná realizace má opětovně podobu protiprávního jednání (korupce, legalizace výnosů získaných trestnou činností, zakládání fiktivních společností, tunelování). Prvořadou investicí takto nabytých zdrojů je krytí páchané trestné činnosti neustálým zlepšováním ochranných mechanismů, a dále pak dosažení ještě většího bohatství a vlivu ve společnosti, zejména pak v ekonomické a politické sféře. Takto zorganizovaná skupina si s ohledem na svoje prostředky a postavení bez větších obtíží poradí s osobou, která by proti jejím členům měla svědčit. Není tedy divu, že v případech odhalování organizovaného zločinu se orgány činné v trestním řízení čím dál častěji setkávají se lživými nebo

---

²⁵⁾ Musil, J., Konrád, Z., Suchánek, J. Kriminalistika. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 484.

odvolávanými výpověďmi svědků, které jsou motivovány obavou z realizace hrozeb členů zločinecké organizace. Stav, kdy české trestní právo vůbec nechránilo svědky ohrožené vlastní výpovědí, se s ohledem na růst organizovaného zločinu, kdy se opakovaně ukazovalo jako nemožné odhalit špičky zločinného spolčení z důvodu neochoty svědků spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení, stával neúnosným a přivedl zákonodárce k prvním nutným změnám trestněprocesních norem.

5.1 Vývoj ochrany svědka v českém trestním právu

Právní řád České republiky byl poprvé doplněn o institut **tzv. anonymního svědka** novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 292/1993 Sb. s účinností od 1.1.1994, kdy do jeho stávajícího § 55 byl za odstavec 1 vložen nový odstavec 2, který zněl: *„Hrozí-li svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědeckví zjevně újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, jméno a příjmení svědka a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení. Svědek se poučí o právu podepsat protokol o výsledku smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden. Pominou-li důvody pro oddělené vedení osobních údajů svědka, připojí se tyto údaje k trestnímu spisu.“* Ochrana svědka byla zajištěna utajením jeho totožnosti, tedy pouze osobních údajů, a to na omezenou dobu vázanou na pominutí důvodů pro utajení.

V reakci na nový odst. 2 § 55 trestního řádu došlo ke změně jeho § 209, který před novelou zákonem č. 292/1993 Sb. řešil pravomoc předsedy senátu vykázat obžalovaného z jednací síně v případě, že existuje obava, že svědek v přítomnosti obžalovaného nevypraví pravdu, nicméně po návratu do jednací síně musí být obžalovanému sdělen obsah svědkovy výpovědi, aby se k ní mohl vyjádřit. S účinností novely od 1.1.1994 bylo promítnuto do ustanovení § 209 trestního řádu postavení anonymního svědka z hlediska zajištění podmínek jeho výpovědi v hlavním líčení, a to následovně: *„Předseda senátu dbá o to, aby svědek ještě nevyslechnutý nebyl přítomen při výslechu obžalovaného a jiných svědků. Je-li obava, že svědek v přítomnosti obžalovaného nevypraví pravdu,*

případně jde-li o výsledch svědka, jemuž nebo osobě jemu blízké z podaného svědectví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí, anebo o svědka, jehož totožnost musí zůstat ze závažných důvodů utajena, předseda senátu učiní opatření vhodné k zajištění bezpečnosti nebo utajení totožnosti svědka, případně vykáže obžalovaného po dobu výslechu takového svědka z jednací síně. Po návratu do jednací síně však musí být obžalovaný seznámen s obsahem výpovědi svědka, může se k ní vyjádřit, a aniž by se se svědkem setkal, může mu prostřednictvím předsedy senátu klást i otázky."

Novela trestního řádu, provedená druhým odstavcem § 55 v návaznosti na § 209, měla být vnímána jako historicky první možnost poskytovat ochranu svědkům v českém trestním řízení. Optimismus z nově zavedeného institutu brzdil fakt, že pouhým utajením osobních údajů svědka tím, že bude vystupovat pod jiným jménem, příjmením, se změnou dalších osobních údajů, jako data narození, adresy bydliště či zaměstnání, reálně není možné takového svědka uchránit před vyzrazením jeho identity, pokud nebude zároveň umožněno chránit i svědkovu podobu. V praxi se začaly objevovat otázky, jakým způsobem bude například probíhat konfrontace takového svědka s obviněným, kdy je nutné postavit obě osoby tváří v tvář. Podobné dotazy směřovaly i k rekognici. V úvahu přicházely i další situace, kdy se obviněný může se svědkem setkat, ať již ve výslechové místnosti či kdekoliv jinde v policejní nebo soudní budově. Nejasnosti vznikaly i v případě, pokud již osoba jako svědek vypovídala v přípravném řízení, její skutečné údaje jsou součástí spisového materiálu a teprve následně dojde ke splnění podmínek pro ochranu svědka. Na tyto a další otázky novela trestního řádu odpověď nepřinesla. Bylo viditelné, že za praxí zaostávala a faktické využití institutu chráněného svědka tak snižovala. Utajení osobních údajů bylo čím dál více chápáno pouze jako jeden z „předpokladů pro zabezpečení ochrany svědka, kterou je nutno chápat mnohem šířeji, a to nejméně po dobu celého trestního řízení, v případech organizovaného zločinu i následně“.²⁶⁾ P. Vantuch vnímal tehdejší institut

---

²⁶⁾ Vantuch, P. Ochrana svědků a boj s organizovanou trestnou činností. Právní rozhledy, 1994, č. 5, s. 158.

ochrany svědka, obsažený v § 55 odst. 2 trestního řádu, za využitelný v případě trestných činů, které nesouvisí s organizovaným zločinem, celkově však usuzuje, že „problematika ochrany svědka v trestním řízení je výrazně složitější ... už jen samotné prokazování hrozby svědkovi nebo osobám jemu blízkým může být složité“.²⁷⁾ Autor dále poukazuje na nesourodost mezi novým zněním odst. 2 § 55 a ustanovením § 209 trestního řádu, kdy právě § 209, pojednávající o ochraně svědka v hlavním líčení, nerespektuje odst. 2 § 55 a bez bližšího vysvětlení člení svědky na dvě skupiny, jednak ty, kterým z podaného svědectví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí, a dále svědky, jejichž totožnost musí zůstat ze závažných důvodů utajena. Toto členění považuje P. Vantuch za nadbytečné, neboť již ustanovení odstavce 2 § 55 jasně říká, za jakých podmínek uvažujeme o ochraně svědka („Hrozí-li svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědectví zjevně újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí“). Soulad mezi dvěma citovanými paragrafy považuje autor za zásadní. Dále P. Vantuch postrádá příkladný výčet způsobů výslechu chráněného svědka v hlavním líčení, které by předseda senátu mohl využít (výslech svědka v masce, za plentou, výslech mimo jednací síň), autor podotýká, že novela trestního řádu zcela opomíjí ochranu osob spoluobviněných, ochotných vypovídat vůči vlastním spolupachatelům, tedy ochranu tzv. korunních svědků. Smyslem novely trestního řádu z roku 1993 není zabezpečení ochrany svědků, nýbrž pouhé zvýšení míry jejich ochrany oproti tehdejšímu právnímu stavu. Z úvah de lege ferenda P. Vantuch uvádí nutnost důkladnější a propracovanější úpravy ochrany svědků organizovaného zločinu a tzv. korunních svědků, přitom doporučuje vycházet ze zkušeností právních úprav okolních států, zejména USA a SRN.²⁸⁾ Zcela mimo zájem zákonodárců zůstala otázka ověřování věrohodnosti svědka, u něhož ze zákona vzniká možnost poskytnutí ochrany.

---

²⁷⁾ Vantuch, P. Ochrana svědků a boj s organizovanou trestnou činností. Právní rozhledy, 1994, č. 5, s. 158.

²⁸⁾ tamtéž, s. 158 – 159.

Nepříliš jisté postavení nové právní úpravy, zavádějící do českého trestního řádu pokus chránit svědky ohrožené podáním svědecké výpovědi, potvrdil nález Ústavního soudu České republiky, který reagoval na ozývající se hlasy o tom, že ochrana svědka znamená porušení práv obviněného na obhajobu a tedy i rozpor se zásadou rovnosti účastníků v trestním řízení, která je obecně pro řízení před soudem zaručena samotnou Listinou základních práv a svobod. Namítáno bylo i porušení mezinárodních smluv podle čl. 10 Ústavy, zejména čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Dnem 1. března 1995 bylo ustanovení § 55 odst. 2 a § 209 trestního řádu účinné od 1.1.1994 zrušeno nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 12. října 1994 sp. zn. **Pl. ÚS 4/94**, který byl ve Sbírce zákonů ČR publikován pod č. 214/1994 Sb. Ústavní soud ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva konstatoval porušení čl. 4 odst. 4, čl. 37 odst. 3, čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, neboť § 55 odst. 2 ve spojení § 209 trestního řádu *neúměrně omezuje právo obviněného na obhajobu, a to v zájmu práva svědka na nedotknutelnost jeho osoby, aniž by byl jakkoliv minimalizován zásah do jednoho ze základních práv člověka – práva na spravedlivý proces.* Ústavní soud zároveň, veden potřebou zakotvení institutu anonymních svědků v českém právním řádu za současného stanovení procesního mechanismu, který by zásah do práva obviněného na obhajobu minimalizoval, stanovil den zrušení ustanovení § 55 odst. 2 a § 209 trestního řádu na 1. březen 1995, aby dal zákonodárci dostatečný časový prostor k novelizaci trestního řádu a trestní proces tak nezůstal opět po krátké pauze zcela bez zákonné možnosti chránit svědka.²⁹⁾ Pozitivní na zrušujícím nálezu bylo, že Ústavní soud sice považoval nová ustanovení trestního řádu o anonymních svědcích za nedokonalá, nicméně ve svém odůvodnění dal jasně najevo, že český trestní proces nutně vyžaduje institut ochrany svědka jako prostředek v boji s kriminalitou.

---

29) Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12.10.1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 214/1994 Sb.

Novelou trestního řádu **zákonem č. 152/1995 Sb.** s účinností od 1.9.1995 došlo s ohledem na rozhodnutí Ústavního soudu ČR k nápravě, kdy byl opětovně do českého trestního řádu vložen § 55 odst. 2 v upraveném znění: *„Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědeckví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, a nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení podoby svědka; jméno a příjmení a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení. Svědek se poučí o právu požádat o utajení své podoby a podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden. Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení osobních údajů svědka, připojí se tyto údaje k trestnímu spisu a podoba svědka už nebude utajována.“* Ustanovení § 209 trestního řádu získalo v návaznosti na změnu podmínek utajení svědka účinnou od 1.9.1995 dva odstavce takto: *„(1) Předseda senátu dbá o to, aby svědek ještě nevyslechnutý nebyl přítomen při výslechu obžalovaného a jiných svědků. Je-li obava, že svědek v přítomnosti obžalovaného nevypraví pravdu, případně jde-li o svědka, jemuž nebo osobě jemu blízké z podaného svědeckví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí, předseda senátu učiní opatření vhodné k zajištění bezpečnosti nebo utajení totožnosti svědka, případně vykáže obžalovaného po dobu výslechu takového svědka z jednací síně. Po návratu do jednací síně však musí být obžalovaný seznámen s obsahem výpovědi svědka, může se k ní vyjádřit, a aniž by se se svědkem setkal, může mu prostřednictvím předsedy senátu klást otázky. Jde-li o svědka, jehož totožnost má zůstat utajena (§ 55 odst. 2), učiní předseda senátu opatření, která znemožňují zjistit skutečnou totožnost svědka. (2) Byl-li v hlavním líčení vyslechnut svědek, jehož totožnost byla utajena (§ 55 odst. 2), učiní soud i bez návrhu všechny potřebné úkony k ověření jeho věrohodnosti.“*

Ve srovnání s prvotní úpravou ochrany svědka v českém trestním procesu, provedenou novelou trestního řádu č. **292/1993 Sb.** a následně zrušenou nálezem Ústavního soudu České republiky, byly zpřísněny podmínky použití institutu anonymního svědka v § 55 odst. 2 (dikce *„Nasvědčují-li zjištěné okolnosti“* změnila původní text *....“hrozí-li svědku nebo osobě jemu blízké“* ..., dikce *„zřejmě hrozí újma“* namísto původně použitého příslovce zjevně, nová věta *„nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem“*) i v § 209 trestního řádu

(zejména nová povinnost soudu učinit všechny potřebné úkony k ověření věrohodnosti utajeného svědka) s cílem zabránit jeho možnému zneužití a současně zavést ony procesní mechanismy, realizované v případě omezení jednoho základního práva v zájmu druhého tak, jak zamýšlel ve svém zrušujícím nálezu Ústavní soud ČR (právo obžalovaného klást svědkovi otázky prostřednictvím předsedy senátu, povinnost soudu důsledně ověřovat věrohodnost osoby a pravdivosti výpovědi utajeného svědka). Nově je dána možnost chránit vedle osobních údajů svědka (jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, zaměstnání) i jeho podobu tak, aby se zamezila identifikace osoby podávající svědeckou výpověď. Právní úprava účinná od 1.9.1995 směřuje spíše než k ochraně svědka k utajení jeho totožnosti, přičemž tímto utajením se rozumí „opatření směřující k tomu, aby o těchto skutečnostech se nedozvěděly nepovolané osoby, tj. jiné osoby než orgány činné v trestním řízení, zejména působící v trestní věci, ve které byl takový svědek vyslechnut“.³⁰⁾ Utajení podoby a osobních údajů svědka přichází v úvahu jen za splnění podmínky, že ochranu svědka není možné zajistit jiným způsobem. Co zákon rozumí dikcí „jiným způsobem“ není nikde uvedeno, chybí odkaz na právní úpravu. Lze se jen domnívat, že právě v tomto místě ponechal zákonodárce do budoucna prostor pro vznik samostatného zákona, který by ochranu svědka řešil komplexně. Jediným právním předpisem, jenž v této době ukládal obecnou povinnost chránit bezpečnost osob a majetku, byl zákon o Policii České republiky č. 283/1991 Sb. (§ 2 odst. 1 písm. a/), z něhož by bylo možné dovodit povinnost policie chránit bezpečnost utajeného svědka tímto „jiným způsobem“. Podobně jako u předchozí zrušené právní úpravy ochrany svědka vytýká P. Vantuch novele trestního řádu účinné od 1.9.1995 dočasnost trvání opatření vedoucích k utajení svědka („*Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení osobních údajů svědka, připojí se tyto údaje k trestnímu spisu a podoba svědka už nebude utajována*“). Zastává názor, že utajení totožnosti svědka z důvodu existence nebezpečí musí směřovat i do budoucna

---

³⁰⁾ Vantuch, P. K možnostem utajení totožnosti svědka dle trestního řádu. Právní rozhledy, 1996, č. 10, s. 453.

a není možné ochranu ukončit jenom proto, že momentálně důvody k tomuto kroku pominuly. Pokud orgán činný v trestním řízení v kterémkoliv jeho stádiu shledá, že svědek již není ohrožen ve smyslu citované právní úpravy, jeho údaje se automaticky stanou součástí trestního spisu, dojde tak k jejich zpřístupnění, což nutně povede k odhalení svědkovy totožnosti. P. Vantuch se pozastavuje nad možnou situací, kdy členové zločinecké organizace záměrně odpoutají od svědka pozornost, vyčkají na okamžik zákonného pomnutí důvodů pro utajení totožnosti svědka a následně svoje hrozby splní. Trestní řád nestanoví žádný procesní postup pro změnu svědka utajovaného na svědka řádného, když neukládá orgánům činným v trestním řízení povinnost vydávat rozhodnutí o ukončení opatření vedoucí k utajení svědka např. ve formě usnesení, které by bylo svědkovi oznamováno, a byla mu tak dána příležitost nechat předmětné rozhodnutí přezkoumat stížností. Tím, že orgány činné v trestním řízení nemusejí o ukončení opatření vydávat rozhodnutí, pak nemají ani povinnost odůvodnit, v čem spatřují změnu situace, jenž vede k odejmutí ochrany. Původně utajený svědek je v tomto směru zcela odzbrojen, když nemá možnost se proti rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení o jeho odtajnění jakkoliv procesně bránit. Relativizaci ochrany svědka považuje P. Vantuch za vážný problém. Autor se dále zamýšlí nad praktickým využitím zákonné možnosti utajit totožnost svědka z důvodu, že odpovědi na konkrétní otázky zajímají potenciálního adepta na ochranu prvořadě. Jak bude zabezpečena změna totožnosti u člověka, jehož podnikatelské aktivity jsou vázány na určité místo, který má navíc početnou rodinu, příbuzenstvo a vazby na svoje zaměstnance? Dalším problémem citované novely trestního řádu je, zda pravomocným ukončením trestního řízení dojde automaticky i k ukončení poskytování ochrany svědkům, případně jak dlouho bude tato ochrana ještě poskytována. Dokud nebudou jasně zodpovězeny tyto a další otázky, existuje obava, zda potenciální svědek raději záměrně neztratí paměť, než aby podstoupil určitá slepá rizika spojená s realizací jeho ochrany.

P. Vantuch rekapituluje svoje připomínky de lege ferenda, uváděné ve vztahu k prvotní zrušené právní úpravě ochrany svědka, a dochází k závěru, že stejně není úplně jisté, které svědky vlastně ustanovení § 55 odst. 2 trestního

řádu účinné od 1.9.1995 chrání, zda svědky obecně včetně svědků organizovaného zločinu. Zcela mimo právní úpravu zůstávají opět svědci korunní, tedy spolupachatelé nebo pachatelé závažných trestných činů, kteří se rozhodnou vypovídat, neboť vzhledem k důležitosti celé problematiky je předmětná právní úprava ochrany svědka nedostačující, když neřeší ochranu absolutní z hlediska prostředků ochrany, doby jejího trvání i okruhu osob, jenž by bylo nutné chránit.³¹⁾ Za další nedostatek nové právní úpravy považuje autor skutečnost, že trestní řád vůbec nechrání osoby podávající vysvětlení, utajení podoby a osobních údajů totiž výslovně přiznává pouze osobě v procesním postavení svědka. Přitom právě osoby vysvětlující mohou být ohroženy úplně stejně jako svědek. V praxi je situace taková, že osoba podávající vysvětlení se záhy stává svědkem se všemi procesními právy a povinnostmi. Pak ale úřední záznam o podaném vysvětlení, ač nemá v pozdějším trestním řízení žádnou důkazní sílu, již osobní údaje o vysvětlujícím obsahuje, je tedy více než pravděpodobné, že se tyto údaje dostanou mimo okruh orgánů činných v trestním řízení. Následné přiznání ochrany svůj účel nesplní. V předprocesním stádiu trestního řízení zákon neumožňoval orgánům činným v trestním řízení poskytnout ochranu osobě podávající vysvětlení, byť by u ní byly splněny podmínky, za nichž by tato ochrana náležela svědkovi, ačkoliv „hrozba jakémukoliv občanovi poskytujícímu vysvětlení orgánu policie je srovnatelná s hrozbou svědkovi vypovídajícímu v trestním řízení“³²⁾. Nelze opomenout význam podaného vysvětlení, které slouží orgánům v trestním řízení jako podklad pro zahájení trestního stíhání proti určité osobě. V případě, že policejní orgány nemohou vysvětlující osobě nabídnout žádnou záruku ochrany její totožnosti, hrozí nebezpečí, že se nepodaří získat pravdivé vysvětlení a nebude shledán důvod pro zahájení trestního stíhání.

---

31) Vantuch, P. K možnostem utajení totožnosti svědka dle trestního řádu. Právní rozhledy, 1996, č. 10, s. 452 – 459.

32) tamtéž, s. 458.

P. Vantuch vítá i přes trvajících nedostatky znovuzavedení institutu anonymního svědka do českého trestního řádu, nicméně se domnívá, že orgány činné v trestním řízení by měly důsledněji plnit svoji povinnost vyplývající z ustanovení § 8a trestního řádu a v rámci poskytování informací o trestním řízení ve spolupráci se sdělovacími prostředky informovat též o tom, v kolika případech byla realizována ochrana svědků a jakým způsobem se tak stalo. Tímto bude veřejnost seznámena s fungováním nového institutu, umožňujícího chránit osoby poskytující svědectví v trestních věcech, dojde k jeho lepšímu zažití, což se odrazí i v ochotě osob podat pravdivé svědectví.³³⁾

5.2 Současná právní úprava ochrany svědka v českém trestním řádu

Novela trestního řádu, provedená **zákonem č. 265/2001 Sb.** s účinností od 1.1.2002, ještě více upřesnila užití anonymního svědectví a odkázala na právní úpravu řešící zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých zavedenou zákonem č. 137/2001 Sb. Vlastní znění ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu po třetí legislativní změně již téměř odpovídá dnešní podobě a zní takto: „*Nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, a nelze-li ochranu svědka spolehlivě zajistit jiným způsobem, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení totožnosti i podoby svědka; jméno a příjmení a jeho další osobní údaje se do protokolu nezapisují, ale vedou se odděleně od trestního spisu a mohou se s nimi seznamovat jen orgány činné v trestním řízení v dané věci. Svědek se poučí o právu požádat o utajení své podoby a podepsat protokol smyšleným jménem a příjmením, pod kterým je pak veden. Je-li třeba zajistit ochranu těchto osob, orgán činný v trestním řízení učiní bezodkladně všechna potřebná opatření. Zvláštní způsob ochrany svědků a osob jim blízkých stanoví zvláštní zákon. Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka*

---

³³⁾ Vantuch, P. K možnostem utajení totožnosti svědka dle trestního řádu. Právní rozhledy, 1996, č. 10, s. 456 – 457.

a oddělené vedení osobních údajů svědka, orgán, který v té době vede trestní řízení, připojí tyto údaje k trestnímu spisu a podoba svědka se nadále neutajuje". Novinkou oproti předchozímu znění je výslovné zakotvení možnosti utajit vedle podoby i skutečnou totožnost svědka a dále oprávnění orgánů činných v trestním řízení činit veškerá potřebná opatření k zajištění ochrany nejen svědka, ale též osob jemu blízkých, přičemž zvláštní způsoby ochrany trestní řád neuvádí a odkazuje na nový zákon. Utajit totožnost a podobu zákon umožňuje pouze u svědka a nikoli u jiné osoby zúčastněné na trestním řízení, vyloučen je tedy i znalec nebo tlumočnick.³⁴⁾ Trestní řád neřeší otázku možného utajení osoby podávající vysvětlení a vzhledem k tomu, že odborná veřejnost stejně jako soudní praxe se k možnostem extenzivního výkladu trestního řádu staví negativně, není vysvětlujícím osobám v trestním řádu garantována žádná ochrana. Zachován zůstává významný požadavek, že postup podle ust. § 55 odst. 2 trestního řádu je aplikovatelný pouze na zcela výjimečné případy.

Prozatím poslední změnu ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu přinesla jeho novela **zákonem č. 413/2005 Sb.**, o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, účinná od 1.1.2006, jenž představuje speciální ustanovení pro odtajnění svědka v trestním řízení („*Pominou-li důvody pro utajení podoby svědka a oddělené vedení osobních údajů svědka, orgán, který v té době vede trestní řízení, zruší stupeň utajení těchto informací, připojí uvedené údaje k trestnímu spisu a podoba svědka ani údaje o jeho totožnosti se nadále neutajují.*“), na jehož základě se neuplatní obecné pravidlo obsažené v zákoně č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, o tom, že stupeň utajení nelze změnit ani zrušit bez souhlasu jeho původce. Pokud tedy o utajení svědka rozhodl policejní orgán, může v další fázi trestního procesu toto opatření zrušit státní zástupce nebo soud bez povinnosti žádat o tento krok policejní orgán, jako původce přijetí takového opatření. Stejně se děje v případě, kdy totožnost svědka utajil státní zástupce a zrušení provede soud.

---

³⁴⁾ Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 370.

Zákonné předpoklady utajení totožnosti a podoby svědka jsou v současném trestním řádu koncipovány následovně:

- zřejmé ohrožení svědka nebo osoby jemu blízké vážným nebezpečím porušení jejich základních práv
- souvislost ohrožení svědka nebo osoby jemu blízké s podáním svědectví
- existence konkrétní zjištěné okolnosti dokládající toto ohrožení svědka nebo osoby jemu blízké
- nemožnost spolehlivě zajistit ochranu svědka nebo osoby jemu blízké jiným způsobem³⁵⁾

Úkolem orgánu činného v trestním řízení je v konkrétní věci posoudit splnění všech zákonných podmínek a rozhodnout o realizaci ochrany svědka. Především je nutné zhodnotit **zřejmé ohrožení vážným nebezpečím**, čímž se rozumí taková hrozba, „která je podle zjištěných okolností, jež mohou vyplývat jak z výpovědi takového svědka, tak i z dalších ve věci provedených důkazů, úkonů i šetření, dostatečně očividná či jasná ..... k závěru o tom, že hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení základních práv postačí vyšší stupeň pravděpodobnosti ....., který však musí být zjištěnými konkrétními okolnosti dostatečně odůvodněn a doložen“.³⁶⁾ Zřejmou hrozbu nelze automaticky dovozovat z charakteru stíhaného trestného činu, nicméně povaha trestné činnosti může sehrát důležitou roli ve spojení s ostatními konkrétními skutečnostmi uváděnými svědkem. Svědek, žádá-li o poskytnutí ochrany v souvislosti s podáním svědectví, je proto povinen dle svých možností tvrzení o zřejmosti hrozby dostatečně a hodnověrně doložit tak, aby orgán činný v trestním řízení při zohlednění ostatních okolností případu o ochraně svědka rozhodl. Při vyhodnocení potřeby ochrany sehráje důležitou roli chování obviněného, případně i dalších osob z jeho okolí vůči svědkovi, zda z něj lze vyčíst podmínky a schopnost k realizaci hrozby, zda existují **konkrétní**

---

³⁵⁾ Sotolář, A., Půry, F. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. Trestněprávní revue, 2003, č. 2, s. 38.

³⁶⁾ tamtéž.

zjištěné okolnosti, jako například předchozí výhrůžky, aktivity zaměřené na odhalení totožnosti svědka, na zjištění okruhu jeho blízkých, přímá snaha o ovlivnění svědka, o jeho zastrašení, aby svědek žil s pocitem trvalého strachu o sebe i své blízké. Zásadně zákon nevyžaduje, aby pohrůžky byly vůči svědkovi již v minulosti realizované, postačí pravděpodobná hrozba jejich splnění nutně podložená konkrétními okolnostmi případu. Není tedy třeba, aby již po svědkovi někdo střílel ve snaze usilovat mu o život, aby došlo k únosu jeho dítěte či ublížení komukoliv, jehož újmu svědek pocítuje jako svoji vlastní. Právě těmito nežádoucími akcím má trestní řád zabránit. Samozřejmostí je dále **vztah souvislosti mezi hrozbou a svědectvím**. Ze základních práv člověka, odůvodňujících postup dle § 55 odst. 2, klade trestní řád na první místo právo na zdraví, které je uvedeno výslovně, výkladem a *minore ad maius* dojdeme k závěru, že stejně tak je chráněno i právo na lidský život. Újmou na zdraví zde rozumíme jakoukoliv formu poškození zdraví, ať již lehčí (oděrky, pohmožděniny) či přímo újmu těžkou, a to bez ohledu na nutnost vyhledání lékařského ošetření a na dobu pracovní neschopnosti. Jiná základní lidská práva, jejichž nebezpečí porušení trestní řád předpokládá jako jednu z podmínek poskytnutí ochrany svědkovi, nalezneme v Listině základních práv a svobod. Může se jednat o právo na osobní nedotknutelnost, svobodu pohybu, ochranu osobnosti nebo o právo na vlastnictví. Ohledně jiných základních práv zákon vyžaduje určitou kvalitu hrozby jejich porušení ve formě vážného nebezpečí. K výše uvedeným předpokladům pro realizaci utajení totožnosti a podoby svědka ve smyslu trestního řádu musí kumulativně přistoupit další zákonná podmínka, a sice že **ochranu svědka nelze zajistit jiným způsobem**. Co zákon rozumí tímto jiným způsobem, opět blíže nespecifikuje, je tedy nutné si pomoci výkladem, kdy za takový jiný způsob ochrany svědka bude považována činnost policie, která se o svědka postará např. jeho dočasným umístěním na neznámé místo či trvalým přestěhováním i mimo území státu. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny při zajištění ochrany svědka postupovat s co nejvyšším urychlením, aby bylo zabráněno v uskutečnění hrozeb, přitom jsou trestním řádem směřovány na novou právní úpravu provedenou zákonem č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších

osob v souvislosti s trestním řízením. Prostředkem zajištění ochrany svědka má být utajení jeho totožnosti a podoby, jakož i dalších osobních údajů svědka, aby se k těmto datům nedostal nikdo jiný, než orgán činný v trestním řízení působící ve věci, v níž osoba pod ochranou vystupuje jako svědek. Logickým postupem lze dovodit, že jiné orgány budou seznámeny s utajenými údaji pouze tehdy, pokud svojí činností prokazatelně navazují na trestní věc, v níž je svědkovi poskytována ochrana. I v jejich případě platí povinnost tajit veškeré informace, které by mohly být vodítkem pro identifikaci svědka. Potřeba utajit podobu svědka vyvstává za situace, kdy by měl svědek přijít do přímého kontaktu s obviněným a jeho obhájcem. Jde o úkony v přípravném řízení typu rekognice, rekonstrukce nebo vyšetřovací pokus. V těchto případech je orgán činný v trestním řízení povinen zajistit takový průběh jmenovaných úkonů, aby ochránil poznání osoby svědka. Trestní řád sám o sobě konkrétní způsob omezení účasti obhájce při výslechu ohroženého svědka neupravuje. V komentáři k trestnímu řádu je poměrně stroze naznačen postup za využití audiovizuální techniky či jednostranně průhledného zrcadla.³⁷⁾

Podrobněji se aplikaci ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu v praxi z pohledu konkrétních omezujících opatření policejních orgánů při utajení svědka ve vztahu k obhájci, oprávněnému účastnit se procesních úkonů v přípravném řízení (§ 41 odst. 3), věnuje Nejvyšší státní zástupce ve svém výkladovém stanovisku č. 1/2000, v němž reaguje na ustanovení § 165 odst. 2 věta druhá trestního řádu, jenž ukládá policejnímu orgánu přijmout opatření, která znemožní obhájci zjistit skutečnou totožnost utajového svědka při úkonech v přípravném řízení. Kontakt obhájce a svědka v těchto případech nepřichází v úvahu. Nejvyšší státní zástupce ve stanovisku konstatuje absenci konkrétního způsobu výslechu utajovaného svědka, stejně jako absenci byť i příkladného vymezení opatření znemožňujících odhalení totožnosti svědka v právních předpisech. Zmiňuje se v tomto ohledu pouze o Instrukci pro vyšetřovatele a policejní orgány Policie České republiky k postupu v trestním řízení (nařízení ministerstva vnitra č. 82/1995), v němž je nastíněn

---

³⁷⁾ Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 371.

způsob výslechu utajeného svědka, který se zpravidla organizuje způsobem, aby účastníci svědka neviděli, ale jen slyšeli s tím, že je nutné vyloučit jejich přítomnost již při úvodním poučení svědka. Nejvyšší státní zástupce ve světle platné judikatury při volbě opatření k utajení svědka doporučuje vyvážit zájmy obhajoby a orgánů činných v trestním řízení, aby se minimalizovalo možné omezení práv obhajoby a zároveň se vyhovělo potřebě chránit ohroženého svědka nevyzrazením jeho identity. Konkrétní opatření dle výkladu Nejvyššího státního zastupitelství vždy závisí na technických možnostech policejního orgánu. Za zřejmě nejběžnější způsob považuje provedení výslechu takového svědka v jiné místnosti, za využití dvou průchozích místností či v téže prostoře oddělené závěsem nebo zástěnou. Pokud k výslechu dojde v jiné místnosti a obhájce nebude mít možnost se tohoto procesního úkonu účastnit, je povinností orgánu činného v trestním řízení sepsaný protokol o výpovědi svědka bez uvedení jeho osobních údajů předložit obhájci a umožnit mu klást svědkovi dotazy, jenž budou následně s odpověďmi svědka zaprotokolovány. Tento způsob výslechu zcela jistě určitým způsobem omezuje právo na obhajobu, neboť neumožňuje obhájci osobně sledovat výpověď svědka a zároveň ho limituje v možnosti svědka resp. na svědka přímo vidět, přičemž dochází i k časové prodlevě v realizaci práva klást svědkovi otázky. Mnohem vítanější způsob výslechu utajeného svědka za přítomnosti obhájce obviněného je plně odvislý od technického vybavení policejní služebny. Lze využít mikrofon opatřený akustickým měničem hlasu, případně modulační telefon se stejnou schopností. Usnadní se tak samotný průběh výslechu, kdy obhájce získá příležitost k přímému kladení dotazů na svědka, nicméně přetrvává nemožnost jeho osobního vnímání při výpovědi. Nejvyšší státní zástupce svůj výklad uzavírá tím, že *„má-li být přijato opatření k ochraně ohroženého svědka, vždy bude toto opatření v určitém rozsahu omezovat práva obhajoby.“*³⁸⁾ Minimalizaci omezení obhajovacích práv vidí autor výkladového stanoviska v důsledném uplatnění realizace práv obhájce, plynoucích z účasti na výslechu

---

³⁸⁾ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce č. 1/2000. Aplikace ustanovení § 55 odst. 2 tr. řádu. Databáze systému ASPI, 2007.

utajeného svědka, za konkrétních podmínek a technických možností policejního orgánu.

Trestní řád se nezabývá otázkou způsobu předvolání svědka, u něhož byly shledány důvody pro utajení jeho totožnosti. S ohledem na absenci speciálního ustanovení, které by tento problém řešilo výslovně, jsou orgány činné v trestním řízení povinny postupovat podle obecných ustanovení o předvolávání svědků. Již zmíněná instrukce pro vyšetřovatele a policejní orgány uvádí pouze, že předvolání utajeného svědka se děje zpravidla písemně s tím, že podle okolností případu lze svědka předvolat též telefonicky, osobně nebo jinou vhodnou formou (čl. 64). Rozhodnutí je plně v kompetenci policejního orgánu. Soud je pak oprávněn k doručení předvolání použít soudního doručovatele, což není žádnou zvláštností, neboť soudy využívají vlastní soudní doručovatele i v běžných případech včetně netrestních, zpravidla pokud se jim nedaří doručit předvolání pomocí poštovního přepravce. Extenzivním výkladem uvedeného (dikce „jinou vhodnou formou“) je možné dospět k závěru, že pro doručení předvolání utajeného svědka mohou orgány činné v trestním řízení využít jak vlastní pracovníky, tak i telefon, fax nebo mail, přičemž musejí důsledně dbát na opatření dokladu o doručení takového předvolání, jenž je možné svědkem potvrdit i dodatečně před započítím jeho výpovědi. Blíže se otázce absence právní úpravy doručení předvolání utajeného svědka v trestním řádu věnuje A. Nett.³⁹⁾

Způsob utajení osobních údajů svědka trestní řád zná, když stanoví, že tyto údaje nebudou zapsány do protokolu o výsledku nebo o jiném úkonu a orgány činné v trestním řízení skutečné jméno, příjmení a další svědkovy osobní údaje povedou odděleně od trestního spisu, čímž tak znemožní osobám, jejichž právo nahlížet do spisu vyplývá z § 65 trestního řádu (zejména obviněný, obhájce, poškozený, zmocněnec), tyto údaje poznat. Orgán činný v trestním řízení tedy postupuje tak, že založí zvláštní spis, kam skutečné údaje svědka запиše, včetně odůvodnění postupu podle § 55 odst. 2 trestního

---

³⁹⁾ Nett, A. Ochrana svědků v trestním řízení. Trestní právo, 1999, č. 5, s.10.

řádu, tento spis řádně označí jako utajený a dále jej předloží společně s původním trestním spisem státnímu zástupci s návrhem na podání obžaloby. S utajeným spisem se nakládá v souladu s právními předpisy, řešícími problematiku manipulace s utajenými dokumenty. Zákonný požadavek na oddělené vedení spisu se skutečnými údaji o utajeném svědkovi vylučuje postup policejního orgánu, kdy by byly skutečné osobní údaje o svědkovi vloženy do obálky, tuto by příslušný orgán zapečetil a vsunul, byť odděleně, do vlastního trestního spisu.⁴⁰⁾ Technické zvládnutí utajení údajů svědka je podmínkou úspěšného naplnění litery zákona a zároveň vzbuzuje důvěru chráněné osoby. V dnešní době, kdy se hromadí zprávy médií o úniku informací z policejních spisů včetně závěrů, že konkrétního viníka se nedaří vypátrat, je svědkova důvěra pro orgán činný v trestním řízení cenným artiklem.

5.3 Rozhodování o utajení svědka v přípravném řízení

Ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu řeší postup orgánů činných v trestním řízení při přijímání opatření k utajení svědka ve fázi přípravného řízení, v níž mají policejní orgány samostatné procesní postavení, jsou tedy oprávněni k vlastnímu rozhodování o opatřeních směřujících k utajení totožnosti a podoby svědka. Jejich úkolem je svědka ihned na počátku procesního úkonu poučit o právu žádat postup podle § 55 odst. 2 trestního řádu za předpokladu splnění všech zákonných podmínek a informovat ho o následné možnosti podepsat protokol o procesním úkonu smyšleným jménem a příjmením, pod nímž bude svědek v trestním procesu vystupovat. Důležitý je svědkův pohled na celou věc, jeho argumentace k žádosti o utajení by neměla být pouze v rovině hypotéz, naopak musí dát policejnímu orgánu konkrétní poznatky, které v souvislosti s ostatními skutečnostmi v trestní věci umožní vydat rozhodnutí v zákonných mezích. Svědkovi náleží právo se rozhodnout, zda bude žádat postup spojený s utajením své osoby, neboť je právem nikoli povinností svědka přijmout opatření ke své ochraně. Je tedy čistě věcí osoby poskytující

---

⁴⁰⁾ Nett, A. Ochrana svědků v trestním řízení. Trestní právo, 1999, č. 5, s. 6.

svědeckou výpověď v trestním řízení, zda bude vypovídat pod svým skutečným jménem v situaci, kdy by mohla důvodně žádat svoje utajení. O možném riziku takového postupu musí být svědek předem poučen. Smysl utajit údaje svědka je dán i v případě, že již bude známo svědkovo jméno a bydliště. Opatření k ochraně pak směřují k utajení jeho zaměstnání či současného pobytu. Není tedy nutné vždy chránit veškeré údaje vedoucí k odhalení totožnosti svědka, v mnoha situacích postačí zatajit momentální pobyt v trestní věci již známého svědka.

Jak bylo předesláno, rozhodnutí o přijetí opatření k ochraně svědka v přípravném řízení je plně v kompetenci policejního orgánu, který buď vychází ze žádosti svědka o postup ve smyslu § 55 odst. 2 trestního řádu, případně, má-li k dispozici konkrétní okolnosti vedoucí k závěru o splnění zákonných podmínek pro utajení svědka, jeho žádost nepotřebuje a je oprávněn svědkovi nabídku na utajení učinit sám. Uvedená pravomoc policejního orgánu v přípravném řízení se musí opírat o zjištěné konkrétní okolnosti, jenž potřebu utajení svědka odůvodňují. Je nepřipustné, aby byl v praxi tolerován případ, kdy by policejní orgán bez zjištěných konkrétních okolností postupoval podle § 55 odst. 2 trestního řádu a nabídkou utajení motivoval svědka k učinění svědecké výpovědi. I pokud by takto získaná svědecká výpověď byla pro orgány činné v trestním řízení nadmíru přínosná a pomohla k odhalení rozsáhlé trestné činnosti, nezákonnost zvoleného postupu zásadním a nedovoleným způsobem omezuje právo obviněného na obhajobu, které je s institutem utajení svědka ve vzájemné souvislosti, jak bude uvedeno dále. Ať již je motiv jednání policejního orgánu při neodůvodněné nabídce utajení, spočívající ve výměnném obchodu za svědeckou výpověď, jakkoliv významný z pohledu dalšího vyšetřování, jde vždy o nezákonný postup, který je nutné v trestním řízení striktně odmítnout. Zákonné důvody pro utajování svědka musí být bezvýjimečně dodrženy.

Cítí-li se být svědek v souvislosti s podáním svědecké výpovědi určitým způsobem ohrožen, a je-li schopen uvést konkrétní skutečnosti prokazující jeho obavy, může po svém poučení ještě před započítím výslechu, případně kdykoliv v jeho průběhu, požádat policejní orgán o utajení své totožnosti, podoby i osobních údajů sepsáním protokolu o svém výslechu způsobem

uvedeným v § 55 odst. 2. V prvotní fázi si důvody uváděné svědkem posoudí policejní orgán samostatně, tyto vyhodnotí s ostatními získanými okolnostmi případu a rozhodne. Pokud žádosti svědka nevyhoví z důvodu, že neshledal v jeho případě splnění zákonných podmínek pro utajení, může se osoba v pozici svědka bránit požadavkem, aby policejní orgán nechal svoje negativní rozhodnutí přezkoumat dozorujícím státním zástupcem, jemuž za tímto účelem bude předložen spisový materiál (§ 101a trestního řádu). Státní zástupce na podkladě obdrženého spisu rozhodne o správnosti či nesprávnosti zvoleného postupu, teprve poté je možno svědka vyslechnout, nejde-li o tzv. neodkladný úkon. Jedná se o projev obligatorního postupu policejního orgánu vyplývajícího z trestního řádu, jenž je nastaven tak, že jakékoliv policejní rozhodnutí v přípravném řízení je přezkoumatelné státním zástupcem v rámci výkonu dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení (§ 157a trestního řádu). Blíže se otázkou žádosti osoby o utajení totožnosti a následné možnosti přezkumu postupu policejního orgánu státním zástupcem, jenž neshledal důvody k utajení svědka, věnuje v komentáři k trestnímu řádu M. Růžička.⁴¹⁾

5.4 Opatření k utajení svědka v přípravném řízení

Nejvyšší státní zástupce ve svém pokynu obecné povahy č. 12/2003 upravil mimo jiné i postup státního zástupce při zajišťování ochrany svědka. Mezi základní zásady dozoru státního zástupce nad postupem policejního orgánu při realizaci opatření při utajení totožnosti a podoby svědka patří dbát na to, aby policejní orgán řádně a včas poučil osobu podávající vysvětlení (potenciálního svědka) o možnosti využití ustanovení § 55 odst. 2 trestního

---

⁴¹⁾ Růžička, M. Komentář k trestnímu řádu. Přezkoumání postupu vyšetřovatele, který neshledal důvody k utajení podoby svědka. § 101a. Databáze systému ASPI, 2007 a dále Komentář k trestnímu řádu. Žádost osoby o utajení totožnosti a rozhodnutí státního zástupce. § 101a. Databáze systému ASPI, 2007.

řádu a v případě zájmu této osoby důsledně zapsal důvody, pro něž tato osoba utajení žádá, a poté veškeré údaje o vysvětlující osobě, které by mohly odhalit její totožnost, vést odděleně do okamžiku, než bude rozhodnuto, zda tato osoba bude vyslechnuta jako svědek, a zda bude vypovídat s utajením své totožnosti. Následně ohlídá státní zástupce policejní orgán, aby svědka předvolal osobně, případně za asistence jiného policejního orgánu, a objasnil mu zvolený způsob zajištění jeho utajení. Vlastní výslech svědka se provádí zásadně v místnosti oddělené od obviněného a jeho obhájce, aby těmto osobám bylo znemožněno odhalení svědkovy identity. V této souvislosti musí být pohyb svědka v policejní budově regulován tak, aby nepřišel do styku s osobami, které se nesmí jeho skutečnou totožnost dozvědět. Citovaný pokyn řeší mimo jiné i situaci, kdy potřeba utajení svědka vznikne teprve v průběhu jeho výslechu za přítomnosti obhájce obviněného. Úkolem policejního orgánu je přistoupit k opatření na utajení totožnosti svědka a poučit obhájce obviněného ve smyslu § 51b odst. 1 a 2 trestního řádu s informací o tom, že se jedná o utajovanou skutečnost ve smyslu zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, a vyžádat si od něj prohlášení, že dosud svému klientovi nesdělil pravou totožnost svědka, a že toto neučiní ani do budoucna. Tento postup lze po obhájci žádat i ve vztahu k některým zbylým obviněným, kteří ještě o svědkovi nevědí. Pokud prozatím nebyli obviněný ani jeho obhájce s totožností vypovídajícího svědka seznámeni, policejní orgán přijme opatření k jeho utajení dodatečně. Vznikne-li časová prodleva mezi výpovědí svědka a rozhodnutím o jeho utajení, je policejní orgán povinen pro jistotu dalšího postupu k vyhotovení protokolu o výslechu se smyšlenými údaji o svědkovi a k prozatímnímu vedení skutečných údajů mimo vlastní spis. Neshledá-li policejní orgán důvody pro utajení svědka, je jeho povinností neprodleně předložit spisový materiál dozorujícímu státnímu zástupci, a nehrozí-li nebezpečí prodlení, výslech svědka odložit do okamžiku, než bude státním zástupcem ve věci rozhodnuto. V případě ohrožení prodlením postupuje policejní orgán tak, že preventivně utajuje totožnost svědka do chvíle přijetí opatření státním zástupcem. Obecnou povinností policejního orgánu je neprodleně přistoupit k utajení totožnosti i podoby svědka, jakmile v průběhu prověřování nebo

vyšetřování zjistí skutečnosti tento postup odůvodňující. Tato povinnost koresponduje s vlastním posláním ochrany svědka v přípravném řízení dle trestního řádu, kterým je eliminace reálného ohrožení jeho základních práv.⁴²⁾

Rozhodne-li policejní orgán ve spolupráci se státním zástupcem v průběhu přípravného řízení o nutnosti utajení totožnosti, podoby a osobních údajů svědka, ať již na základě svědkovy žádosti, či tak učiní z vlastních poznatků, provede výše uvedená opatření. Mezi taková opatření patří i postup, jakým budou obviněný a jeho obhájce předvoláni k výslechu utajeného svědka. Právní teorie řeší otázku **náležitostí oznámení o konání vyšetřovacího úkonu**, tedy zda je povinností orgánů činných v trestním řízení do předvolání uvést vedle termínu i specifikaci, o jaký procesní úkon se jedná včetně jména a příjmení svědka. Pakliže by povinnost identifikovat svědka osobními údaji v předvolání existovala, pak by institut jeho utajení pozbýval smysl. V právní teorii se na toto téma rozpoutala živá diskuze, jejímž cílem bylo nalézt definitivní řešení naznačeného problému. Obhajoba se dožadovala přesné identifikace procesního úkonu s odkazem na obhajovací práva obviněného, policejní orgány naopak trvaly na nutnosti neuvádět údaje schopné odhalit totožnost svědka, o jehož ochraně bylo ve smyslu trestního řádu v přípravném řízení rozhodnuto. Předně je nutné vycházet ze stěžejního práva obhájce být přítomen při vyšetřovacích úkonech, jejichž výsledek může být použit jako důkaz proti obviněnému v řízení před soudem. Účast obhájce v přípravném řízení upravuje vedle ust. § 165 odst. 1 trestního řádu též jeho odstavec druhý tak, že pokud obhájce oznámí policejnímu orgánu svůj zájem účastnit se konání vyšetřovacího úkonu, je policejní orgán povinen obhájci včas sdělit, o jaký druh procesního úkonu se jedná, dobu i místo jeho konání. Pokud půjde o úkon výslechem osoby, pak policejní orgán sdělí i údaje, pomocí kterých lze takovou osobu určit. Není-li policejní orgán schopen tyto údaje předem obhájci oznámit,

---

⁴²⁾ čl. 23 odst. 1 a 6 Pokynu obecné povahy (POP) č. 12/2003 (ZA) Nejvyššího státního zástupce, jímž se upravuje postup státních zástupců při trestním stíhání osob, při výkonu dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení trestním a postup v trestním řízení soudním. Databáze systému ASPI, 2007.

pak musí sdělení obhájci koncipovat způsobem, aby bylo zřejmé, k čemu má předvolaná osoba vypovídat. P. Vantuch zastává obecně názor, že nesdělením údajů o svědkovi v předvolání dochází k limitaci obhájce, který tak nemůže vykonávat práva a plnit povinnosti dle § 41 trestního řádu v plném rozsahu za situace, kdy na rozdíl od policejního orgánu nezná jméno předvolaného svědka a tím ztrácí příležitost se předem na obhajobu dostatečně připravit, poradit se s klientem a stanovit potřebnou strategii obhajoby. Popsanou situací získává policejní orgán náskok a tím výhodnější pozici oproti obhájci.⁴³⁾ Podobně reaguje na otázku povinnosti policejního orgánu identifikovat osobu svědka v předvolání k jeho výslechu i V. Mandák, který neuvedení údajů o svědkovi považuje za ztížení podmínek obhajoby, obhájce v takovém případě pozbývá právo na přípravu obhajoby obviněného, když nemůže očekávaný procesní úkon po jeho obsahové stránce probrat s klientem, nedostává se mu času na přípravu otázek kladených svědkovi ani prostředků na posouzení jeho věrohodnosti.⁴⁴⁾ Na oba autory reaguje J. Štěpán, který nesdělení údajů o svědkovi před jeho výslechem posuzuje i z hlediska povinnosti obhájce nezpůsobit klientovi náklady obhajoby, které nejsou účelné. Pokud se tedy obhájce předem nedozví, který svědek je předvolán, pak se nemůže s obviněným poradit, zda je vhodné se tohoto procesního úkonu účastnit. Volba účasti na jednotlivých úkonech v trestním řízení přichází v úvahu zejména u složitých kauz, kdy obhájce ani výkonem důsledné obhajoby není schopen odhadnout, který svědek bude ve stanoveném termínu vypovídat. Dále J. Štěpán souhlasí s citovanými autory, že obhájce ztrácí možnost potřebné přípravy k účasti na výslechu svědka, jenž mu není předem znám. Odkazuje přitom na ustanovení trestního řádu § 2 odst. 13, v němž je stanovena povinnost orgánů činných v trestním řízení umožnit obviněnému uplatnění jeho

---

⁴³⁾ Vantuch, P. Znovu k právu, či povinnosti vyšetřovatele sdělit obhájci jména předvolaných svědků. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 56-60.

⁴⁴⁾ Mandák, V. K otázce, zda vyšetřovatel, když uvědomuje obhájce o vyšetřovacích úkonech, je povinen mu sdělit jména předvolaných svědků. Bulletin advokacie, 1995, č. 5, s. 57-60.

obhajovacích práv, stejně tak na Listinu základních práva a svobod na čl. 40 odst. 3, která výslovně zaručuje obviněnému ústavní právo na poskytnutí času a možnosti k přípravě obhajoby. V neposlední řadě naráží svojí úvahou J. Štěpán i na bezprostředně závaznou mezinárodní smlouvu, a to Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod a zejména na její článek 6 odst. 3 písm. d) s právem obviněného vyslechnout svědky, které jej usvědčují.⁴⁵⁾ Považuji za nutné podotknout, že názory všech tří citovaných autorů pochází z poloviny devadesátých let, tedy z doby, kdy trestní řád v ustanovení § 165 ještě na nový institut utajeného svědka ve smyslu § 55 odst. 2 nereagoval a otázku povinnosti policejního orgánu (vyšetřovatele) jmenovat svědka v předvolání výslovně neřešil (stav právní úpravy k 31.8.1995), zmiňoval pouze povinnost vyšetřovatele sdělovat dobu a místo konání úkonu. Nicméně se domnívám, že stanoviska autorů je možné brát jako jejich názor obecně na otázku střetu oprávnění orgánů činných v trestním řízení a práva na obhajobu.

Problematiku rozsahu vyzkoušení obhájce o konání výslechu svědka řeší již s odkazem na možnost utajení svědka ve smyslu ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu ve znění účinném od 1.9.1995 i Nejvyšší státní zástupce ve výkladovém stanovisku 4/1996, v němž reagoval na nejednotnou praxi při posuzování povinnosti vyšetřovatele podle ustanovení § 165 odst. 2 trestního řádu. Nejvyšší státní zástupce vycházel ve svém výkladu ze dvou rozdílných názorů. Ten první byl prezentován tak, že vyšetřovatel nemá povinnost odkrýt obhájci svůj plán vyšetřování, nicméně nelze připustit, aby obhájci sdělil pouze to, že „ bude vyslýchat svědky, aniž je konkretizuje.“⁴⁶⁾ Tento názor se opírá o aktivní účast obhajoby při výslechu svědka, jenž spočívá v právu klást otázky, sledovat zákonnost průběhu procesního úkonu a rovněž prověřit osobu svědka k hlediska věrohodnosti výpovědi, což bez znalosti jeho totožnosti předem

---

⁴⁵⁾ Štěpán, J. Ještě k účasti obhájce u vyšetřovacích úkonů. Bulletin advokacie, 1995, č. 8, s. 61-65.

⁴⁶⁾ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 8.10.1996, č 4/1996. Rozsah vyzkoušení obhájce o konání výslechu svědka. Databáze systému ASPI, 2007.

nelze, neboť není zaručeno právo na dostatečnou přípravu obhajoby. Prvý názor dále odkazuje na ustanovení trestního řádu § 2 odst. 13, § 33 odst. 3, na článek 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a s očekáváním i na článek 6 odst. 1, 3 písm. d/ Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (právo na spravedlivý proces, právo vyslechnout nebo dát vyslechnout usvědčující svědky). Druhý náhled na řešenou problematiku vychází ze zcela opačného názoru, a sice, že není povinností vyšetřovatele sdělovat obhájci před výslechem jména a příjmení svědků. Povinnost vyšetřovatele se zásadně vztahuje pouze na uvedení doby a místa konání vyšetřovacího úkonu, neboť jiným postupem by nebyl schopen přijmout opatření směřující k utajení skutečné totožnosti svědka. Uvedené platí i pro situace, kdy ještě nebylo rozhodnuto o potřebě utajení svědkovy totožnosti, je tedy pokládáno za logické preventivně nesdělovat v předvolání údaje vedoucí k odhalení identity svědka. S právem na spravedlivý proces ve smyslu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod se tento názor vyrovnává tím, že neuvedení jména a příjmení svědka v předvolání zdaleka nevede k závěru, že by došlo k porušení zmíněné Úmluvy, jejímž výkladem je nepochybné, že „nestanoví povinnost orgánů přípravného řízení, aby opatřovaly obhájci absolutně všechny podklady pro řádný výkon obhajoby v trestní věci“. ⁴⁷⁾ Je věcí aktivního přístupu obhajoby, aby si podklady pro svoji práci získala. Nic však nebrání orgánům činným v trestním řízení, v individuálním případě skutečně jména a příjmení svědků obhájci sdělit, je to ponecháno čistě na jejich úvaze. Uvedené koresponduje s článkem 53 odst. 1 Instrukce pro vyšetřovatele a policejní orgány Policie České republiky k postupu v trestním řízení (nařízení ministra vnitra č. 82/1995 ze dne 12.12.1995), z něhož plyne, že sdělení jména a příjmení obhájcem je právem, nikoli povinností vyšetřovatele. Nejvyšší státní zástupce svůj výklad opřel o názor zde prezentovaný v pořadí druhém, když uvedl, že právě s ohledem na nutnost vyšetřovatele přijmout opatření znemožňující obhájci zjištění skutečné totožnosti svědka, pokud vyvstane potřeba postupu dle

---

⁴⁷⁾ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 8.10.1996. č 4/1996. Rozsah vyrozumění obhájce o konání výslechu svědka. Databáze systému ASPI, 2007.

ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu a obhájce oznámí svůj zájem být přítomen výslechu takového svědka, postačí, když vyšetřovatel sdělí obhájci nutné údaje o místě a době konání vyšetřovacího úkonu, včetně jeho předmětu. Nejvyšší státní zástupce dále pro úplnost uvedl, že v komentářích k trestnímu řádu (C. H. Beck) je zastáváno opačné stanovisko o povinnosti vyšetřovatele vyznat obhájce nejen o době a místě konání výslechu svědka, ale též řádně specifikovat osobu předvolanou k výslechu. S takto provedeným výkladem trestního řádu Nejvyšší státní zástupce nesouhlasí.⁴⁸⁾

Po vydání výkladového stanoviska Nejvyššího státního zástupce rozhodovaly na toto téma soudy různých stupňů. Nejvyšší soud se k řešení problematice nijak nevyjádřil, když se ve svém rozsudku ze dne 26.7.2000 sp. zn. 3 Tz 106/2000 spíše zabýval situací, pokud se již v průběhu přípravného řízení ukáže, že pozdější výslech svědka v hlavním líčení bude ohrožen z důvodů uvedených v § 211 odst. 2 písm. a) trestního řádu (výslech svědka zcela nemožný nebo obtížný), pak je povinností policejního orgánu umožnit obhájci účast u výslechu takového svědka v přípravném řízení i tehdy, pokud obhájce o účast u vyšetřovacích úkonů vysloveně nepožádá.⁴⁹⁾ Soudy nižší instance naopak otázku povinností policejního orgánu v přípravném řízení vůči obhájci řešily. Vrchní soud v Olomouci rozhodnutím ze dne 24.4.1997 vydaným pod sp. zn. 1 To 41/97 se k výkladu ust. § 165 odst. 2 trestního řádu postavil tak, že zákonná povinnost policejního orgánu ve vztahu k informovanosti obhájce o vyšetřovacím úkonu v přípravném řízení spočívá v nutném uvedení místa a doby konání tohoto úkonu, nikoli v povinnosti uvádět jméno a příjmení předvolaného svědka. Tímto nedochází ke zkrácení práva na obhajobu, nejedná se ani o takovou vadu v procesním postupu vyšetřovatele, která by

---

⁴⁸⁾ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 8.10.1996. č. 4/1996. Rozsah vyznání obhájce o konání výslechu svědka. Databáze systému ASPI, 2007.

⁴⁹⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.7.2000, sp. zn. 3 Tz 106/2000. Databáze systému ASPI, 2007.

opravňovala obhajobu žádat nové provedení výslechu.⁵⁰⁾ Ústavní soud reagoval na uvedenou problematiku rozhodnutím II. ÚS 35/96, v němž uvedl, že zákon ukládá pouze povinnost sdělit včas dobu a místo konání vyšetřovacího úkonu, tedy neshledal jako protiústavní postup vyšetřovatele, který nesdělil obhájci jména a příjmení svědků, kteří měli být ve stanovený den vyslechnuti, čímž nedošlo ke zkrácení práva obhájce na přípravu ani nebyl ohrožen plnohodnotný výkon obhajoby.⁵¹⁾ Je zřejmé, že výklady soudů, které následovaly po uveřejnění stanoviska Nejvyššího státního zástupce, s ním nebyly v rozporu a naopak je potvrzovaly. Stejně však vyvolaly potřebu výslovného zakotvení řešení uvedeného problému do trestního řádu, a to právě s ohledem na v něm obsažená ustanovení o utajení svědka. Tato úprava měla vymýtit pochybnosti o omezení obhajovacích práv a zamezit podávání jak opravných prostředků proti rozhodnutím, tak i ústavních stížností z důvodu nedodržení procesního postupu při vyrozumění obhájce o výslechu svědka. Přestože v dnešní době trestní řád výslovně řeší postup policejních orgánů v přípravném řízení z hlediska náležitostí oznámení o konání úkonu výslechem svědka, jehož totožnost je třeba utajit, a to výslovně v § 165 odst. 3 poslední věta („*Sdělení o výslechu svědka, jehož totožnost má být z důvodů uvedených v § 55 odst. 2 utajena, nesmí obsahovat údaje, podle nichž by bylo možné zjistit skutečnou totožnost svědka*“) přímým zákazem adresovaným policejnímu orgánu uvést do oznámení jméno a příjmení takového svědka, přesto se domnívám, že lze nalézt argumenty o zkrácení obhajovacích práv popsáním postupem orgánů činných v trestním řízení. Již jsem se věnovala problému, který v souvislosti s rozhodováním policejního orgánu o utajení totožnosti, podoby a osobních údajů svědka v přípravném řízení vzniká. Mám na mysli situaci, kdy policejní orgán v době, kdy oznamuje obhájci údaje o konání vyšetřovacího úkonu, nebude ještě vědět, že u svědka, jehož hodlá v naplánovaný den a čas vyslechnout,

---

50) Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24.4.1997, sp. zn. 1 To 41/97. Databáze systému ASPI, 2007.

51) Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 8.10.1996. č 4/1996. Rozsah vyrozumění obhájce o konání výslechu svědka. Databáze systému ASPI, 2007.

vznikne odůvodněná potřeba jeho utajení. Vedle vlastních poznatků, získaných policejním orgánem přímo ze spisu totiž, jak již bylo výše uvedeno, existuje možnost, aby svědek sám o utajení požádal. Je zřejmé, že k této žádosti dojde teprve po zahájení výslechu v důsledku řádného poučení, jenž svědek od policejního orgánu obdrží. Ne každá osoba v pozici svědka má již z minulosti zkušenosti s tímto postavením a též z mých vlastních poznatků plyne obvykle svědkova neinformovanost, pramenící z podrobné neznalosti jeho práv zakotvených v trestního řádu, s níž zákonodárce počítá právě onou poučovací povinností na počátku výslechu. Pakliže policejní orgán sám neshledá na podkladě spisového materiálu důvody postupu podle § 55 odst. 2 trestního řádu, jak odhadne, zda po zahájení výslechu nepřijde žádost takového svědka o jeho utajení podložená svědkovými tvrzeními, které buď přiznáním ochrany skončí nebo ne. Jestliže je výklad trestního řádu ve spojení s ostatními právními předpisy nastaven tak, že ponechává čistě na rozhodnutí policejního orgánu, jaké náležitosti uvede v oznámení obhájci (koncepce práva nikoli povinnosti), pak zůstává otázkou, zda k bránění v plnohodnotném výkonu obhajoby, kterou obhájci právní předpisy dávají za přímý úkol, nedojde za stavu, kdy policejní orgán využívaje svého práva neuvede údaje o svědkovi do oznámení o konání vyšetřovacího úkonu výslechem svědka, u něhož později nebude rozhodnuto o postupu dle § 55 odst. 2 trestního řádu, a tato osoba bude za účasti obhájce vypovídat jako svědek pod vlastním jménem a příjmením. V tomto případě je obhájce nutně omezen neposkytnutím příležitosti k dostatečné přípravě klientovy obhajoby, je mu upřeno právo předešlé porady s obviněným na téma osoby svědka, získá omezenou možnost klást dotazy bez dostatečné přípravy a nebude schopen posoudit si předem svědkovu věrohodnost. Tímto se zajisté otevírá i prostor pro spekulace, zda policejní orgán takto nepostupoval jenom z důvodu jakési vlastní taktiky, jejímž cílem bylo znemožnit obhájci předem poznat osobu svědka. Jestliže dostupná judikatura nabádá obhajobu na straně jedné k aktivnímu přístupu a na druhou stranu pokládá za vyloučené, aby byla aktivita obhajoby nahrazována či podmiňována činností policejního orgánu tím, že budou obhajobě v předvoláních sdělovány konkrétní údaje o svědcích, jejichž výslech je předmětem nařízeného procesního úkonu, pak je otázkou,

jaká další aktivita má obhájci neznalost osoby vypovídající proti obviněnému kompenzovat než ta, kdy obhájce řádně a včas sdělí policejnímu orgánu svůj zájem účastnit se v přípravném řízení vyšetřovacích úkonů ve věci svého klienta a na základě uvědomění o jejich konání se s nejvyšším nasazením na tyto úkony připraví, aby jeho činnost splnila svůj zákonný účel. K takovému postupu nutně obhájce potřebuje znát totožnost svědka, jenž má proti obviněnému vypovídat. Pokud není v době učinění oznámení o konání výslechu svědka adresovanému obhájci odůvodněn ve vztahu k svědkovi postup podle § 55 odst. 2 trestního řádu, pak je nutné trvat na povinnosti policejního orgánu uvést do oznámení obhájci též údaj, z něhož je možné osobu svědka identifikovat (*„Spočívá-li úkon ve výslechu osoby, policejní orgán obhájci sdělí i údaje, podle nichž lze takovou osobu ztotožnit“*). V opačném případě považuji postup policejního orgánu za bránění obviněnému v realizaci práva na obhajobu.

Nejvyšší státní zástupce dalším výkladovým stanoviskem č. 4/1998 vydaným dne 7.12.1998 reagoval na ustanovení trestního řádu, aby se vyšetřovacího úkonu v přípravném řízení účastnila i další na tomto procesním úkonu **nezávislá osoba** (§ 95 odst. 3). Právě požadavek nestrannosti má vést k objektivizaci vyšetřování. Nejvyšší státní zástupce se v tomto pokynu zabývá otázkou, zda takovou nezúčastněnou osobou může být příslušník Policie České republiky či zda je nutné přizvat osobu zvenčí. Dochází k závěru, že nelze trvat na tom, aby osobou nezúčastněnou byl vždy někdo mimo okruh pracovníků orgánů činných v trestním řízení, tedy že striktní výklad ve smyslu přizvání nahodile vybrané civilní osoby, která by se procesního úkonu vedle policejního orgánu účastnila, je v praxi nereálný. Připouští, aby zákonem vyžadovanou nezúčastněnou osobou byl policista, a to i v případě, že je služebně zařazen do útvaru, jehož orgán věc šetří, za podmínky, že se však na projednávání téže věci v minulosti nepodílel, jak obecně vyplývá z ustanovení § 30 odst. 1 trestního řádu, jenž řeší vyloučení orgánů činných v trestním řízení z jednotlivých úkonů. Za „spíše vhodné, aby takovou osobou byl jiný vyšetřovatel vyšetřovacího úkonu nežli nahodile vybraná osoba“, se jeví případ nezúčastněné osoby přizvané k úkonu se svědkem uvedeným v § 55

odst. 2 trestního řádu, neboť „u takové osoby je důvodný předpoklad, že nedojde k vyzrazení skutečné totožnosti svědka.“⁵²⁾

S utajením totožnosti, podoby a osobních údajů svědka v přípravném řízení úzce souvisí i právo obviněného, jeho obhájce, poškozeného, jeho zmocněnce, zúčastněné osoby, zákonných zástupců a se svolením orgánů činných v trestním řízení i jiných osob **nahlížet do trestního spisu** s výjimkou protokolu o hlasování, včetně oprávnění činit si výpisky a poznámky, a dále pořizovat si na vlastní náklady kopie spisů nebo jejich částí (§ 65 trestního řádu). Policejní orgán může v přípravném řízení toto právo odepřít, pokud pro takový krok existují závažné důvody. Jeho postup je opět přezkoumatelný dozorcím státním zástupcem. P. Vantuch se ve svém článku publikovaném v Bulletinu advokacie zabývá otázkou, co se rozumí zmíněnými závažnými důvody k odepření nahlédnutí do spisu. Dle stávajících výkladů trestního řádu se jedná o takovou okolnost, která by mohla „zmařit nebo ohrozit výsledky přípravného řízení, zejména, že by se mohla narušit objektivita důkazů provedených poté, co některá ze zainteresovaných osob poznala rozsah a obsah do té doby shromážděných důkazů a skutečností potřebných pro posouzení případu“, přitom se musí jednat o „konkrétní možnost ohrožení, popř. zmaření přípravného řízení“.⁵³⁾ Autor upozorňuje na různorodost výkladu citovaného ustanovení a na absenci výkladu sjednocujícího. Ustanovení § 65 odst. 2 trestního řádu, které umožňuje odepření nahlédnout do trestního spisu, považuje za nepřijatelné a omezující právo obviněného na obhajobu zakotvené v § 33 odst. 1 trestního řádu (zejména právo obviněného vyjádřit se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu, a k důkazům o nich). P. Vantuch chápe smysl možného odepření nahlédnout do spisu ve vztahu k poškozenému, jeho zmocněnci či zúčastněné osobě, nikoli však vůči

---

⁵²⁾ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 7.12.1998, č. 4/1998. Přítomnost vyšetřovatele jako nezúčastněné osoby při vyšetřovacím úkonu. Databáze systému ASPI, 2007.

⁵³⁾ Vantuch, P. K možnosti odepřít nahlédnutí do vyšetřovacího spisu a pořizovat z něj výpisky a kopie. Bulletin advokacie, 1994, č. 5, s. 8.

obviněnému a už vůbec ne vůči jeho obhájci. Obhájce poskytuje obviněnému potřebnou právní pomoc, dbá na realizaci jeho práv, pečuje o náležitě a včasné objasnění skutečností zmírňujících vinu, jakož i těch, které klienta viny zcela zbavují. Svoji činností tak účinně přispívá ke správnému objasnění a rozhodnutí věci (§ 41 trestního řádu). K dosažení těchto cílů dává zákon obhájci celou řadu oprávnění, mezi něž patří jmenovitě i právo nahlížet do spisů dle § 65 trestního řádu, jenž nepodléhá dle ustanovení § 41 odst. 2 žádným omezením. P. Vantuch proto odepření nahlédnout do spisu ve vztahu k obhájci obviněného chápe jako bezdůvodné bránění výkonu obhajoby, které je v rozporu nejenom s citovanými ustanoveními trestního řádu a zákona o advokacii, ale též s právem obviněného na obhajobu zaručeným Listinou základních práv a svobod (čl. 37 odst. 2 právo na právní pomoc od počátku řízení). Z uvedeného důvodu zastává autor názor, že „možnost odmítnout nahlédnutí do spisu, činění výpisků a poznámek a pořizování kopií spisů a jejich částí se nemůže vztahovat k obhájci“. ⁵⁴⁾ Trestní řád však obhájce z okruhu osob, jimž může být citované právo odepřeno, žádným způsobem nevyjímá. Je nasnadě se domnívat, že policejní orgán za podpory státního zástupce bude za ony závažné důvody, opravňující odepřít nahlédnutí do trestního spisu a práva navazující, považovat i nutnost utajení totožnosti, podoby a osobních údajů svědka. Z tohoto důvodu je povinností policejního orgánu vést údaje schopné identifikovat svědka odděleně od trestního spisu tak, aby v případě realizace práv podle § 65 odst. 1 trestního řádu nedošlo ke zmaření práva svědka na utajení. Jestliže k oddělení části spisu za účelem skrytí jeho obsahu dojde, bude se bezpochyby jednat také o případ omezení práva obviněného na obhajobu tak, jak má na mysli P. Vantuch ve svém článku. Pokud bude umožněno nahlédnout obviněnému a jeho obhájci do spisu, který nebude z důvodu ochrany přiznané svědkovi kompletní, mutatis mutandis půjde o bránění v realizaci práva obviněného na svoji obhajobu zaručeného výše citovanými předpisy. Stejně tak je tomu i v případě ukončení přípravného řízení ve vztahu k právu obviněného a obhájce dostat možnost

---

⁵⁴⁾ Vantuch, P. K možnosti odepřít nahlédnutí do vyšetřovacího spisu a pořizovat z něj výpisky a kopie. Bulletin advokacie, 1994, č. 5, s. 8.

k prostudování spisu při skončení vyšetřování. Úkolem policejního orgánu je v této fázi řízení umožnit obviněnému a obhájci prostudovat si spisy a učinit návrh na doplnění dokazování ve smyslu ust. § 166 odst. 1 trestního řádu. Jedná se o právo obviněného tento procesní úkon vykonat, nikoli o jeho povinnost. Pochopitelně policejní orgán zpřístupní obviněnému a jeho obhájci pouze tu část spisu, v níž nejsou uvedeny údaje o utajeném svědkovi, jenž by vedly k jeho odhalení. Opět musím konstatovat, že umožněním prostudování nekompletního spisového materiálu, byť by v něm chybělo pouze skutečné jméno a příjmení svědka, dochází k omezení obhajovacích práv v tom směru, že obviněný ani jeho obhájce nebudou pro další průběh trestního řízení znát osobu, která poskytla orgánům svědeckou výpověď proti obviněnému, čímž se jim nedostane prostoru pro posouzení svědkovy věrohodnosti.

5.5 Opatření k utajení svědka v hlavním líčení

Rozhodnutím o realizaci utajení svědka v přípravném řízení ovšem posuzování otázky jeho utajení v trestním řízení jako celku nekončí, neboť dostane-li se poté trestní věc před soud, ať již k předběžnému projednání obžaloby či přímo k hlavnímu líčení, je plně v pravomoci soudu nezávisle rozhodnout o tom, zda závěr policejního orgánu či státního zástupce z přípravného řízení o nutnosti utajit totožnost, podobu i osobní údaje svědka je opodstatnělý či nikoliv. Soud je tedy povolán, aby si samostatně učinil úsudek o tom, zda je nutné svědkovi v projednávané trestní věci ochranu poskytnout. Z uvedeného plyne, že utajení svědka z přípravného řízení není definitivní a může být rozhodnutím soudu změněno, ať již přiznáním tohoto oprávnění nebo jeho odejmutím. Právě následky soudního zrušení ochrany svědkovi poskytnuté neoprávněně mohou být z pohledu obžaloby i obhajoby pro další průběh trestního procesu přímo likvidační, kdy takto postižený svědek náhle ztratí jakoukoliv důvěru v policejní slib své ochrany, což nutně povede k obnově jeho obav z podaného svědectví a tím i k odvolání jeho výpovědi. Obhajoba se právem bude cítit přípravným řízením zkrácená na svých právech, neboť jí bylo neoprávněně zabráněno v jejich realizaci. Ze získaného důkazu se rázem stane

důkaz procesně nepoužitelný. Falešné sliby anonymity dané svědkovi policejním orgánem ve snaze rychleji získat důkaz svědeckou výpovědí a usvědčit pachatele trestného činu v případě, na který se § 55 odst. 2 trestního řádu nevztahuje, tak povedou k nežádoucímu cíli. Dotyčný svědek, vystupující v přípravném řízení pod utajením neodůvodněně, bude nucen svoji výpověď realizovat před soudem v hlavním líčení pod vlastním jménem a příjmením za přítomnosti obviněného a obhájce. Ocitne-li se navíc v situaci, kdy v jeho případě nebudou splněny zákonné podmínky pro odepření svědecké výpovědi, pak je otázkou, zda spíše takový svědek nebude předstírat ztrátu paměti, než aby pomohl státu k usvědčení pachatele trestného činu, neboť je pochopitelné, že se bude vnitřně cítit oklamán postupem orgánů činných v trestním řízení. Přílišná horlivost policejního orgánu získat důkaz, podporovaná aktivitou státního zástupce v přípravném řízení, ať již byla živena jakýmkoliv motivem, se nakonec v soudním stádiu trestního řízení obrátí proti obžalobě. Proto postup, kdy soud v rámci předběžného projednání obžaloby či přípravy hlavního líčení má povinnost opětovně přezkoumat důvody pro utajení svědka dle § 55 odst. 2 trestního řádu, případně jejich trvání, a to nezávisle na závěru z přípravného řízení, považuji za ochranu práv obhajoby, jenž se jí v předchozí fázi trestního řízení (možná) nedostalo, a tento stav z pohledu obhájce vítám.

Oprávnění soudu, vedoucí k utajení svědka v hlavním líčení, řeší **§ 209 trestního řádu** ve dvou odstavcích. Vývoj právní úpravy tohoto ustanovení jsem popsala výše s tím, že utváření § 209 reagovalo na změny v § 55 odst. 2 trestního řádu, přičemž dnešní podobu získalo novelou trestního řádu provedenou zákonem č.265/2001 Sb. Ustanovením § 209 trestního řádu se upravuje postup soudu při provádění důkazu svědeckou výpovědí v hlavním líčení, jejíž obecný rámec nalezneme v § 97 až 104 trestního řádu. Jedná se o speciální zákonné ustanovení, jenž řeší otázku průběhu výslechu svědka před soudem, jestliže vznikne obava, že takový svědek v hlavním líčení v přítomnosti obžalovaného nevypraví pravdu, dále pokud jde o výpověď svědka již utajeného či svědka, jemuž (případně i osobě blízké) hrozí z důvodu svědectví vážné nebezpečí. Smyslem § 209 trestního řádu je zdůraznit odlišnosti ve výpovědi svědka v hlavním líčení v porovnání s přípravným řízením. Především je

důležitost svědecké výpovědi v hlavním líčení dána tím, že se děje před orgánem, který na základě důkazu z ní získaného ve spojení s ostatními důkazy bude rozhodovat o vině, trestu, případně o nevině osoby v pozici obžalovaného. Dalším zásadním momentem svědecké výpovědi před soudem je její realizace za účasti stran trestního procesu, včetně oprávnění k součinnosti, jenž se projevují možností státního zástupce i obhájce požádat soud o provedení důkazu v hlavním líčení, tedy i výslechu svědka (§ 215 odst. 2 trestního řádu). Konečně lze odlišnost výpovědi svědka v hlavním líčení ve srovnání s přípravným řízením spatřit v tom, že od události, která je předmětem svědkovy výpovědi, zpravidla uplynula doba mnohonásobně delší, než jak tomu bylo v přípravném řízení, což se nutně může projevit v obsahové přesnosti svědecké výpovědi. Za současného stavu, kdy se v přípravném řízení zpravidla pořizují protokoly o svědeckých výpovědích, jenž pak slouží jako důkaz v hlavním líčení, pouze v případě neodkladných a neopakovatelných úkonů či dále za podmínek § 164 odst. 1 trestního řádu, a tedy o výpovědi svědka se obvykle sepíše pouze úřední záznam bez důkazní síly, je nezbytné, aby trestní řízení probíhalo s nejvyšším urychlením, neboť dochází ke znehodnocení svědecké výpovědi každým dnem, jenž uplyne od události, která je jejím předmětem. Vedle zásady bezprostřednosti a ústnosti, jenž je projevem důkazu získaného svědeckou výpovědí v hlavním líčení, se za důležitou z pohledu dokazování jeví právě zásada rychlosti trestního řízení. Ačkoliv je hlavní líčení ovládáno dále i zásadou veřejnosti, trestní řád počítá s možností utajení svědka i ve vztahu k veřejnosti, když dává soudu možnost konat hlavní líčení s vyloučením veřejnosti z důvodu „jiného důležitého zájmu svědků“ ve smyslu § 200 odst. 1.

Ustanovení § 209 není jediné v trestním řádu, jenž pojednává o výpovědi utajeného svědka v soudním stádiu trestního procesu. Je přípustné, ačkoliv pouze v odůvodněných případech, aby soud vyslýchal svědka mimo hlavní líčení či veřejné zasedání, a to i za situace, kdy se bude jednat o svědka s utajenou totožností. Pravidla pro uvedený postup jsou obsažena ve speciálním ustanovení **§ 183a trestního řádu**, jehož výjimečná povaha je dána obavou, aby nedošlo k popření zákonného požadavku na důvodnost podané

obžaloby na základě výsledků přípravného řízení.⁵⁵⁾ Situace, kdy soud zvolí výslech svědka mimo hlavní líčení či veřejné zasedání, jsou naznačeny v důvodové zprávě k návrhu novely trestního řádu. Bude se jednat o důležité důvody bránící výslechu svědka v pozdějším hlavním líčení, například hrozba nemožnosti provedení výslechu svědka (charakter neodkladného či neopakovatelného úkonu). Provedení důkazů mimo hlavní líčení je bezesporu zásahem do práv obžalovaného, proto zákon stanoví určité meze, za nichž lze takový důkaz použít. Pozdější přečtení protokolu o výslechu svědka mimo hlavní líčení tak přichází v úvahu pouze za podmínek dle § 211 trestního řádu.⁵⁶⁾

Výslechem svědka mimo hlavní líčení či veřejné zasedání dochází ke kolizi se zásadami trestního procesu, zejména se zásadou veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti. Úkolem trestního řádu je i za těchto okolností zajistit jejich dodržení. Proto dává zákon soudu povinnost trvat u takového úkonu na účasti zástupců stran obžaloby i obhajoby (s přípustnou výjimkou, pokud nelze provedení procesního úkonu odložit a jejich účast zajistit), a to včasným vyrozuměním, jehož obsahem nesmí být údaje, podle nichž by bylo možné zjistit skutečnou totožnost svědka utajeného postupem dle § 55 odst. 2 trestního řádu. Mezi takové údaje lze jednoznačně řadit jméno a příjmení svědka. Čili i v tomto případě bude poznání identity svědka odepřeno obhajobě, nikoli však obžalobě, podobně jako tomu je při oznamování konání vyšetřovacího úkonu v přípravném řízení obhájci, jak bylo pojednáno výše. Odstavec druhý citovaného paragrafu se věnuje způsobu zajištění výslechu utajeného svědka mimo hlavní líčení a veřejné zasedání, když přímo nabízí možnost využití audiovizuální techniky, jenž zprostředkovává ostatním subjektům přítomným v soudní síni svědkovu výpověď, zajišťuje právo klást svědkovi otázky a přitom znemožňuje odhalení skutečné totožnosti

---

⁵⁵⁾ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6.5.2003, sp. zn. Rt 4 Tz 20/2003. Databáze systému ASPI, 2007.

⁵⁶⁾ Vláda ČR. Důvodová zpráva ze dne 15.11.2000 k návrhu novely trestního řádu. Zvláštní část. Čl. I. (§ 181 -183a tr.ř.). Databáze systému ASPI, 2007.

vypovídajícího. Čtvrtý odstavec § 183a ukládá předsedovi senátu obecně povinnost dbát na ochranu svědků a osob jim blízkých, včetně využití utajení jejich totožnosti, pokud jim v souvislosti s podáním svědeckví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí. Povinnost soudu bezodkladně přijmout opatření k zajištění ochrany trvá i po podání svědeckví, vyvstane-li její potřeba, přičemž trestní řád odkazuje soud na spolupráci při poskytování takové ochrany s Policií České republiky. Nejedná se však o poskytování zvláštní ochrany svědkovi podle zvláštního zákona, kterým je zákon č. 137/2001 Sb. ze dne 29. března 2001, o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, jemuž věnuji pozornost na jiném místě této práce. Jde o zajištění krátkodobé ochrany svědka bezprostředně po dokončení výslechu formou opatření organizačního a technického rázu, zejména aby se svědek v soudní budově při odchodu neseťkal s osobami, z jejichž strany mu nebezpečí hrozí. Rozhodnutí o takových opatřeních činí soud sám bez potřeby souhlasu jiného orgánu a je povinností příslušníků justiční stráže a policie, aby žádosti soudu vyhověli. Za vlastní provedení takových opatření soud odpovědnost nenes, není oprávněn v podrobnostech nařizovat policii, jak se má o svědka postarat. Jednoznačně se odstavcem 4 § 183a prohlubuje ochrana svědka a osob mu blízkých bezprostředně po podání výpovědi, která je v předchozích ustanoveních trestního řádu řešena pouze před a v průběhu svědecké výpovědi, nikoli po jejím skončení. Absence následného zajištění utajení svědka v přípravném řízení byla vytýkána § 55 odst. 2 trestního řádu, který platnost opatření k utajení svědka, přijatých policejním orgánem za součinnosti s dozorcujícím státním zástupcem, po skončení výslechu výslovně neupravuje. Tento nedostatek je zhojen právě ustanovením § 183a odst. 4 trestního řádu, který povinnost alespoň krátkodobě se postarat o utajeného svědka po skončení trestního řízení přesouvá na soud, jenž je vybaven zvláštním druhem oprávnění požádat o ochranu těchto osob orgány Policie ČR.⁵⁷⁾

---

⁵⁷⁾ Růžička, M. a kol. Komentář k trestnímu řádu. Provádění důkazů mimo hlavní líčení. Ochrana svědka. § 183a. Databáze systému ASPI, 2007 a dále Šámal, P., Král, V., Baxa, J., Púry, F. Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 1224- 1226.

Rozhodně běžnějším postupem ve smyslu trestního řádu je dokazování prováděné soudem **v rámci hlavního líčení**, jemuž se budu nyní podrobněji věnovat. Nařídí-li tedy soud v hlavním líčení výslech svědka, pak musí být bezpodmínečně respektováno pravidlo odděleného výslechu, tedy předseda senátu učiní opatření k tomu, aby svědek nebyl přítomen výslechu obžalovaného, případně i jiných svědků či osob, ještě před podáním vlastní výpovědi. Uvedené pravidlo má zachovat hodnotu svědkovy výpovědi, aby nebyl její obsah ovlivněn tím, co by svědek v jednacích sání slyšel a viděl. Takovým způsobem je soud povinen postupovat i v případě, že po výpovědi svědka bude následovat konfrontace s jiným svědkem nebo s obžalovaným. Svědek musí být ve své výpovědi zcela nezávislý na tom, co již v hlavním líčení proběhlo. Za svědka ještě nevyslechnutého pokládá komentář k trestnímu řádu svědka, „který byl k hlavnímu líčení předvolán (nebo se z jiného podnětu dostavil) k tomu, aby učinil svědeckou výpověď, a dosud v hlavním líčení vyslechnut nebyl, bez ohledu na skutečnost, zda jako svědek již byl vyslechnut v přípravném řízení či nikoli“.⁵⁸⁾

Moment realizace ochrany svědka v hlavním líčení nalezneme v odstavci 1 § 209 ve druhé větě trestního řádu. Jak bylo naznačeno výše, je povinností soudu opětovně zhodnotit potřebu utajení svědka, a to bez ohledu na závěr policejního orgánu či státního zástupce z přípravného řízení. Při svém rozhodování soud *zvažuje situaci, která je v době konání hlavního líčení, nezávisle* na předchozím hodnocení orgány činnými v trestním řízení. Předseda senátu přijme opatření vůči svědkovi pouze tehdy, zjistí-li ve svědkově případě důvodnou obavu, že v přítomnosti obžalovaného nevypráví pravdu, případně se ukáže existence hrozby újmy na zdraví, smrti nebo jiného vážného nebezpečí z podaného svědectví jak svědkovi, tak i osobám jemu blízkým. *Důvodnost a míru reálnosti obavy* svědka z osoby obžalovaného zkoumá soud zcela samostatně podle okolností projednávaného případu, přičemž postačí pouhá obava, že svědek v přítomnosti obžalovaného nevypráví pravdu, aniž by došlo

---

⁵⁸⁾ Šámal, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 1598-1599.

k naplnění případných hrozeb.⁵⁹⁾ Soud posuzuje povahu trestné činnosti, která je předmětem trestního řízení, zhodnotí osobu obžalovaného s přihlédnutím k jeho možné kriminální minulosti, ke kontaktům s jedinci, jenž by zjištěnou hrozbu byli schopni splnit, dále přihlédnou k již realizovanému jednání obžalovaného vůči svědkovi, zda už byly prokázány excesy typu výhrůžek, konkrétních činů, soud zkrátka vyhodnotí vše, co by u svědka mohlo vyvolat důvodnou obavu s motivem nevyprávět pravdu jenom proto, že má strach ze msty obžalovaného. V tomto případě nestačí pouhé obavy uváděné svědkem, pokud nejsou podloženy realitou hrozby, ani svědkovo přání vypovídat pod utajením. Obava, že svědek nevypráví pravdu se však nemusí týkat pouze situace, kdy se svědek obžalovaného vysloveně bojí, naopak její motiv může být dán i snahou svědka zavděčit se obžalovanému, zviditelnit se před ním, demonstrovat mu přízeň, splatit případné dluhy tím, že záměrně nepravdivou výpověď pomůže obžalovanému vylepšit důkazní situaci v jeho prospěch. Obava tedy nemusí být nutně spojená s nepravdivou výpovědí ve snaze neublížit sobě a svým blízkým, nýbrž je třeba počítat i s variantou, kdy bude živená výhradně vědomou snahou svědka pomoci obžalovanému. Stejně jako důvodnost obav svědka, že v přítomnosti obžalovaného nevypráví pravdu, musí mít i *hrozba újmy na zdraví, smrti nebo jiné vážné nebezpečí* reálný základ. Úkolem soudu je i v tomto případě důkladně prověřit okolnosti případu, přihlédnout k možnostem obžalovaného či jeho okolí splnit případné výhrůžky. Závěr o existenci hrozby je nutné opřít o konkrétní zjištěné okolnosti stejně jako tomu je v případě rozhodování orgánů činných v trestním řízení o důvodnosti utajení v přípravném řízení. Soud zjišťuje především, zda již k nátlaku na svědka či jeho nejbližší došlo, zvažuje, jak dalece jsou pohrůžky splnitelné, zda existují v okruhu obžalovaného osoby schopné zajistit jejich realizaci. Zjištěné soud porovná v kontextu s tím, k čemu má svědek vypovídat a jak nebezpečná z pohledu obžalovaného jeho výpověď je. Realitou naplnění hrozeb lze očekávat například u svědka, jehož výpověď bude mít ve vztahu

---

⁵⁹⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.12.1997, sp. zn. II. ÚS 104/96. Databáze systému ASPI, 2007.

k obžalovanému usvědčující charakter, dále pak při projednávání trestné činnosti spáchané ve prospěch zločinného spolčení, tedy v případě organizovaného zločinu, z jehož charakteru lze důvodně předpokládat, že vedle osoby obžalovaného na svobodě zůstala část jeho věrných, vedená pomstou vůči každému, kdo z jejich pohledu organizaci škodí. Konečný závěr opět musí být opřen o konkrétní zjištěné okolnosti. Soud má v rozhodování o opatřeních vedoucích k utajení totožnosti svědka svébytné postavení a jeho rozhodnutí lze přezkoumat pouze v rámci odvolacího řízení soudem vyšší instance, jako nadřízeným orgánem. Výběr konkrétních opatření, jejichž úkolem je zajistit bezpečnost svědka, je plně v rukou předsedy senátu, který se řídí volnou úvahou respektující možnosti dané konkrétními poměry, technickým vybavením, především pak zákonem. Uvedené koresponduje s koncepcí hlavního líčení, jehož řízení včetně dokazování trestní řád svěřuje předsedovi senátu (§ 203). Rozhodnutí předsedy senátu lze nechat v rámci hlavního líčení posoudit senátem v případě, že některý účastník trestního řízení s opatřením vůči svědkovi nesouhlasí. Přijaté opatření je předmětem protokolace. Soud postupuje důsledně podle Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001- Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, jenž obsahuje striktní pravidla, která je soud nucen dodržet při utajení svědka vypovídajícího v hlavním líčení. Především důsledně dbá na oddělené vedení osobních údajů svědka mimo vlastní spis v zapečetěné obálce, na začátku hlavního líčení ověřuje totožnost svědka již podle smyšleného jména a příjmení, takto oslovuje svědka i během procesního úkonu, na konci ho poučí o právu žádat svědečné buď tak, že si podklady pro přiznání svědečného vyhotoví a soudu předá již pod svým skutečným jménem a příjmením, má-li zájem zůstat i pro žádost o svědečné v utajení pod smyšleným jménem, pak musí předat soudu plnou moc a dohodnout způsob převzetí svědečného zmocněncem. Pokud se během trestního procesu vedeného před soudem se skutečnými údaji o svědkovi seznámí třetí osoba, pak soud učiní o tomto záznam, který vloží do obálky, v níž jsou uvedeny svědkovy osobní údaje. Citovaná instrukce řeší i postup soudu v případě, že věc vrátí státnímu zástupci k došetření zpět do přípravného řízení či spisový materiál předá nadřízenému

soudu z důvodu opravného prostředku. Je úkolem soudu v těchto případech odděleně od spisu předat konkrétnímu orgánu zapečetěnou obálku s utajenými osobními daty svědka, přičemž tento orgán smí obálku rozpečetit jen pro účel, pro jaký byla předána s tím, že na něj přechází povinnost důsledně tajit totožnost svědka.⁶⁰⁾

Trestní řád rozlišuje obecně trojí opatření ve vztahu ke svědkovi v hlavním líčení, a to opatření směřující jednak k zajištění bezpečnosti svědka, dále opatření k utajení jeho totožnosti a konkrétní opatření, kterým je vykázání obžalovaného z jednacích síně. **Opatření k zajištění bezpečnosti svědka** má zabránit možnému střetu obžalovaného se svědkem, z tohoto důvodu se např. ponechají obžalovanému v jednacích síních pouta, předváděcí řetízky či jiné donucovací prostředky. Kromě toho může předseda senátu povolovat do jednacích síně vyjma obvykle dvou příslušníků vězeňské stráže, jenž obžalovaného doprovázejí, i jejich větší počet posílený justiční stráží s cílem zotavení ostrahy obžalovaného či k uklidnění veřejnosti, pokud lze očekávat rušení ze strany osob sympatizujících s obžalovaným. V tomto případě je předseda senátu oprávněn postupem dle § 200 odst. 1 rozhodnout o vyloučení veřejnosti z hlavního líčení. Tento druh opatření omezuje právo obžalovaného na obhajobu v nejmenší míře, neboť mu ve srovnání s jinými opatřeními v zásadě nebrání v přítomnosti při výpovědi svědka, tedy v aktivní realizaci obhajovacích práv. **Opatření mající za úkol utajit totožnost svědka** ve své podstatě slouží též k zajištění bezpečnosti jeho, jakož i osob jemu blízkých. Zde v úvahu přichází utajení základních identifikačních znaků, v první řadě jeho jména a příjmení, bydliště, povolání, jenž soud provede odděleně od spisu a s důsledným utajením, aby se s nimi nemohly seznámit všechny nepovolané osoby kromě orgánů činných v trestním řízení. Soud je povinen zajistit ochranu osobních dat svědka již v rámci předvolání k hlavnímu líčení, stejně jako na jeho počátku při ověření jeho totožnosti. Výslech takového svědka soud provede zpravidla

---

⁶⁰⁾ Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. Sbírnice instrukcí a sdělení č. 1/2002, s. 2. Databáze systému ASPI, 2007.

umístěním svědka do jiné místnosti za současného využití technických prostředků, jenž jsou schopné přenosu svědkova hlasu či dle potřeby i jeho modulace (zkreslení), např. pokud jej obžalovaný zná a hrozí nebezpečí odhalení svědkovy totožnosti. Soud, obžaloba i obhajoba tak mají možnost svědkovu výpověď vnímat sluchem a je jim zajištěno právo klást takovému svědkovi otázky, aniž by ho tito účastníci fyzicky viděli. Povinností soudu je provést taková opatření, aby byl svědek dopraven do soudní budovy nepozorovaně a stejným způsobem se dostal zpět. Součinnost soudu poskytují příslušníci justiční stráže a Policie ČR.

Právo soudu vykázat obžalovaného z jednací síně po dobu výpovědi svědka je jistě nejcitlivějším opatřením ve vztahu k právu obžalovaného na obhajobu, neboť vylučuje aplikaci jedné z nejdůležitějších zásad trestního řízení, a to zásady bezprostřednosti, jenž zaručuje obžalovanému vlastními smysly vnímat průběh trestního řízení vedeného proti jeho osobě, tedy být přítomen každému procesnímu úkonu. Zajištění utajení svědka totiž nespočívá pouze v utajení jeho vzhledu či osobních údajů před obžalovaným, v případě potřeby je možné utajit i svědkův hlasový projev, neboť podle hlasu lze známou osobu snadno identifikovat. Nemá-li soud k dispozici zařízení ke zkreslení svědkova hlasu, pak lze nebezpečí poznání svědka eliminovat pouze vykááním obžalovaného po dobu svědecké výpovědi z jednací síně. Soud by měl za každé situace důsledně zvážit použití tohoto opatření, neboť ze své povahy výrazně omezuje obžalovaného v jeho obhajobě. Zákon tento stav vyvažuje zákazem vykázat z jednací síně po dobu svědkovy výpovědi obhájce, jehož posláním je v takovém případě jistit práva obžalovaného, v jejichž realizaci je této osobě bráněno, a dále nezbytně nutnou délkou nepřítomnosti obžalovaného danou výlučně trváním výpovědi svědka. Zárukou spravedlivého procesu je pak bezesporu povinnost soudu zajistit po dobu nepřítomnosti obžalovaného jeho právo na obhajobu, jednak účastí obhájce a dále povinností soudu obžalovaného po návratu do jednací síně seznámit s obsahem svědecké výpovědi, umožnit mu se k ní vyjádřit a dát obžalovanému možnost klást svědkovi prostřednictvím předsedy senátu otázky, aby nedošlo k jeho setkání se svědkem. Nedodržení tohoto postupu je podstatnou vadou řízení a

schopným dovolacím důvodem (porušení ustanovení trestního řádu o přítomnosti obžalovaného v hlavním líčení). Nejvyšší soud se k podmínkám, za nichž může být obžalovaný vyzván k opuštění jednací síně, jakož i k dodržení jeho procesních práv, věnuje ve svém usnesení sp. zn. 5 Tdo 810/2003.⁶¹⁾

Z výše uvedených opatření jednoznačně plyne nemožnost realizovat v hlavním líčení konfrontaci mezi svědkem a obžalovaným, neboť není možné obě osoby postavit tváří v tvář. Problémem je i rekognice, rekonstrukce a vyšetřovací pokus. Obžalovanému, jenž nemá obhájce, je ztíženo provést výslech tohoto svědka, nesmí-li být jeho výpovědi přímo přítomen. Má-li obžalovaný obhájce, ať již z důvodu nutné obhajoby či z vlastního rozhodnutí, pak se domnívám, že i v jeho případě je právo provést výslech svědka v hlavním líčení omezeno. Obhájce nevyužije svého práva požádat soud o provedení výslechu takového svědka, byť mu bude přítomen, z důvodu, že nebude schopen se na vedení výslechu řádně předem připravit, pokud nebude znát totožnost svědka vypovídajícího proti jeho klientovi. Obhajoba má zpravidla zájem žádat soud o provedení výslechu svědka ve smyslu ustanovení § 215 odst. 2 trestního řádu a tím se aktivně podílet na trestním procesu. Zákon přitom nikde nestanoví, že tak smí obhájce postupovat pouze v případě, že jde o svědka, jehož obhajoba sama navrhla. Pakliže by se obhájce rozhodl v zájmu klienta požádat o provedení výslechu svědka navrženého obžalobou v hlavním líčení a předem ani v jeho průběhu se nedozví svědkovu totožnost z důvodu opatření přijatého soudem, pak z logiky věci plyne, že tento výslech neprovede, neboť mu nebude dána příležitost k jeho přípravě, včetně možné předchozí porady s obžalovaným. Ze stejného důvodu jako v přípravném řízení i v hlavním líčení dojde dle mého názoru k omezení práv obhajoby účelně využívat k hájení zájmů klienta prostředků a způsobů obhajoby uvedených v zákoně.

Za velice důležité ustanovení trestního řádu z pohledu obhajoby považuji odstavec druhý § 209, který výslovně ukládá soudu **povinnost ověřovat**

---

⁶¹⁾ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.9.2003, sp. zn. 5 Tdo 810/2003. Databáze systému ASPI, 2007.

věrohodnost svědka, který v hlavním líčení vypovídá pod utajenou totožností, a to bez vyčkání návrhů stran, jakož i bez nutnosti vzniku pochybnosti o věrohodnosti svědkovy výpovědi. Zmíněná povinnost soudu vychází ze samotného účelu hlavního líčení, kterým je požadavek dospět na základě skutkových zjištění ke spravedlivému rozhodnutí. Správnost skutkových zjištění je podmíněna dostatečnou věrohodností získaných důkazů. Není pochyb o tom, že vypovídá-li v hlavním líčení svědek, jehož totožnost, podoba i osobní údaje byly utajeny, má obhajoba podstatně ztíženou možnost ověřit si svědkovu věrohodnost, neboť nezná jeho skutečnou identitu. Ztrácí oprávnění činit námitky v tomto směru vůči svědkovi, není možná konfrontace svědka s ostatními svědky ani s osobou obžalovaného, a je výrazně omezeno právo obžalovaného klást svědkovi otázky směřující k prověření pravdivosti jeho výpovědi za účelem jejího zpochybnění. Za situace, kdy svědek je důkazem obžaloby, případně i jedním z mála důkazů usvědčujících, znamená pro obhajobu nemožnost bránit se svědkově výpovědi z hlediska její pravdivosti citelné omezení, neboť vyřešení otázky věrohodnosti svědka, a tím potažmo i pravdivosti jeho slov, je z jejího pohledu klíčovou záležitostí. Obžalovaný je v pozici osoby, jenž nemůže dostatečně posoudit, který člověk proti němu vypovídá, jaký vztah navzájem mají, zda se ze strany takového svědka nejedná o pouhé srovnání si účtů s obžalovaným, zda nejde třeba o jeho věřitele, o konkurenci v podnikání, o milence jeho manželky, zkrátka o osobu, která zhoršením pozice obžalovaného získá prospěch. Každý svědek má nějaký motiv vypovídat. Pokud je tímto hnacím motorem splnění občanské povinnosti dané zákonem, pak je u takového svědka vysoká pravděpodobnost pravdivosti jeho výpovědi. Z praxe se spíše jeví opačná zkušenost s motivací svědka vypovídat proti obžalovanému. Mnohem častěji totiž půjde o zájem svědka vrátit obžalovanému nějaký hřích z minulosti, který možná i upadl v zapomnění, ale nalezením vhodné příležitosti přece dostane šanci k životu. Člověk je ve své podstatě tvor mstivý, rád vrací rány, které utřil sám, ať již vinou vlastní či cizí. Je schopný vhodnosti okamžiku vyčkat. Touha po pomstě, po odčinění starých křivd, pohodlná cesta k dosažení vlastního cíle, to vše vidím zcela reálně právě v případě, že proti obžalovanému bude v hlavním líčení vypovídat svědek, jenž

získá privilegium svědčit s utajením. Zamyslíme-li se nad typem osoby, žádající v souvislosti s podáním výpovědi utajení své totožnosti, podoby i osobních údajů, pak musím nutně dojít k závěru, že běžný člověk, jenž obžalovaného před událostí, která je předmětem jeho výpovědi, nikdy neviděl, osobně jej nezná a nemá k němu žádný vztah, bude mít sotva obavu z jeho pomsty, snad možná v případě, že dojde k situaci, kdy svědek reálné náznaky pomsty obžalovaného již pocítil, pak půjde o strach skutečný, nezatížený minulostí. Stále více získávám dojem, že utajený svědek bude častěji oním typem člověka, který obžalovaného znal již předtím, možná byl i jemu blízkou osobou, vzájemně si důvěřovali a jejich vztahy měly přátelskou úroveň. Anebo se nenáviděli od samého počátku svého poznání z jakékoliv byť i malicherné příčiny. Pokud někoho znám, pak jsem schopna o něm říct více věcí, popsat jeho život, aktivity, přátele i nepřátele, v každém ohledu moje výpověď získává hodnotu. Jejím motivem pak bude minulost, původně přátelská nebo naopak nepřátelská, konkurenční. Strach z reakce obžalovaného, z výpovědi činěné v jeho přítomnosti, z otázek kladených obhajobou a z požadovaných přímých odpovědí, při nichž se nutně hledí do očí toho, o němž mluvím, aby vyřčené bylo věrohodné. Krajně nepříjemné věci činí každý raději za zády těch, jichž se bezprostředně dotýkají. Ublíží se lépe, když nás nikdo nevidí, snad jen tuší. Je vysoce pravděpodobné, že získáním určité jistoty utajením vlastní osoby před obžalovaným, se svědek bude snažit vyváznout z vlastních výčitek svědomí vůči obžalovanému a snáze se mu budou minulé křivdy vyrovnávat. Tohle krátké zamyšlení slouží výhradně k tomu, abychom pochopili, jak důležité pro obhajobu je poznat osobu svědčící v neprospěch obžalovaného, neboť neznalostí její identity třeba nikdy na povrch nevyjde skutečný motiv svědkovy výpovědi, a to považuji pro cíl trestního procesu za reálnou hrozbu. Tím spíše je nutné citlivě zkoumat osobu svědka (zprávy o pověsti, opis z evidence Rejstříku trestů, vyšetření duševního stavu znalcem), jeho vztah k obžalovanému, poměr k projednávané věci. V okamžiku, kdy orgány činné v trestním řízení připustí utajení svědka, ocitnou se práva obhajoby na hraně své realizace. Jednoznačně dochází ke kolizi mezi zásadami řádného a spravedlností naplněného trestního procesu (právo na obhajobu) a posláním

státu chránit společnost před kriminalitou a organizovaným zločinem (ochrana života a zdraví svědka).

Trestní řád ve své současné podobě počítá i s možnou situací, kdy svědek učiní výpověď v přípravném řízení a při hlavním líčení neoprávněně odepře vypovídat, případně se ve své výpovědi v podstatných bodech odchýlí natolik, že je zároveň důvod se domnívat, že tak učinil v důsledku násilí, zastrašování či naopak příslibu výhod nebo finančních prostředků, jenž mají takového svědka přimět ke křivé výpovědi, tedy ku vedení nepravdy o okolnostech, které jsou významné pro rozhodnutí, případně k zamlčení těchto okolností. Uvedené *prostředky nepřípustného ovlivňování* mohou svědka nutit též k tomu, aby nevypovídal vůbec. Je úkolem soudu vyřešit otázku, zda aktivity realizované v konkrétním svědkově případě jsou způsobilé skutečně jeho výpověď ovlivnit či jí přímo zabránit, přitom je nutné posoudit obsah a význam skutečností, o kterých svědek vypovídal nebo měl vypovídat, zohlednit osobní vlastnosti takového svědka, jako jeho pohlaví, věk, psychickou odolnost, dále pak i životní situaci, v níž se nachází, jeho rodinné poměry, reálné možnosti ochrany i zda již k ovlivnění svědka došlo, jakým způsobem a s jakou intenzitou. Je tedy nutné, aby aktivity, vedoucí k nepřípustnému ovlivnění svědka, byly doložitelné konkrétními důkazy. Zároveň s tím musí svědek buď bezdůvodně odepřít výpověď nebo se od té předchozí podstatně odchýlit, což může být následkem popsaného ovlivnění. Tento příčinný vztah není naopak nutný pro postup dle § 211 odst. 3 písm. c) trestního řádu, zde postačí změna svědkova postoje a existence jednání pouze způsobilého ovlivnit vypovídajícího svědka v průběhu jeho výpovědi. Není vyloučeno, že na svědka může při hlavním líčení negativně působit chování obžalovaného i sympatizující veřejnosti, které u něj vyvolá pocity nejistoty a obav, jenž povedou k neochotě učinit pravdivou výpověď. Nejčastěji půjde o agresivní chování obžalovaného, o slovní zastrašování, nevhodné hlasité projevy veřejnosti, rušivý způsob pořizování zvukových a obrazových záznamů z jednací síně. Soud za této situací přihlédne zejména ke schopnosti svědkovy koncentrace a k psychické síle se s těmito okolnostmi vyrovnat.

Trestní řád s uvedenými stavy svědkovy myslí počítá, když připouští možnost **přečíst protokoly o jeho dřívější výpovědi** bez toho, aby svědek učinil výpověď v hlavním líčení, nicméně tento postup podmiňuje možností obviněného a jeho obhájce zúčastnit se předešlé svědkovy výpovědi a zaručením práva obhajoby klást svědkovi otázky, jakož i striktním požadavkem provedení dřívějšího výslechu svědka způsobem odpovídajícím zákonným ustanovením. Protokol o dřívější výpovědi svědka nemusí pocházet nutně jen z přípravného řízení, lze použít i protokol sepsaný o jeho výpovědi z jiného hlavního líčení, pokud se skutkově týká projednávané věci. Jedná se o jeden z prvků kontradiktornosti trestního řízení, jenž má být zárukou pro posouzení, zda jde o proces řádný a spravedlivý. Bude tedy záležet na policejním orgánu, případně na dozorcím státním zástupci, zda výslech svědka zrealizovali pečlivě podle ustanovení trestního řádu a do jaké míry umožnili v přípravném řízení obviněnému a jeho obhájci účast na tomto vyšetřovacím úkonu. Důležité bude zpětné posouzení toho, zda byly obhajobě včas a řádně sděleny údaje o místě a čase konání výslechu svědka s poučením o právu být přítomen takovému procesnímu úkonu, a to i tehdy, pokud obhájce předtím policejnímu orgánu nesdělil, že má zájem se tohoto vyšetřovacího úkonu v přípravném řízení účastnit. Je povinností policejního orgánu poskytnout obhajobě reálnou možnost účasti na výslechu svědka bez ohledu na skutečnost, zda se obhajoba (viděno obviněný – obhájce) nakonec úkonu zúčastní. Tato podmínka však není splněna tehdy, pokud se sice obhájce o termínu provedení výslechu dozvěděl, avšak předem se z jeho konání omluvil pro náhlou překážku s nemožností zajištění substituce, zároveň však bez žádosti o odložení výslechu, a obviněnému nebyla umožněna účast na tomto úkonu z důvodu, že postačí vyrozumět o konání výslechu pouze jednoho z obou účastníků. Tento postup považuje Ústavní soud České republiky pro úspěšné využití důkazu získaného výpovědí svědka jeho přečtením v hlavním líčení podle § 211 odst. 3 trestního řádu za nezákonný, když policejní orgán nedal obviněnému faktickou možnost se výslechu svědka zúčastnit namísto svého omluveného obhájce, tedy nerespektoval jeho ústavně zaručené právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce a právo mít možnost osobně vyslýchat nebo dát vyslýchat

svědky proti sobě.⁶²⁾ Přísný názor Ústavního soudu na splnění podmínek, za nichž lze protokol o dřívější výpovědi svědka číst u hlavního líčení, podporuje i judikatura Nejvyššího soudu ČR, když aplikaci ustanovení § 211 odst. 2 a 3 trestního řádu podmiňuje vyrozuměním obhajoby o konání vyšetřovacího úkonu výsledkem svědka i v případě, když o účast na tomto úkonu obhájce předtím nepožádá (165 odst. 3 trestního řádu).⁶³⁾ J. Štěpán se v souvislosti se splněním podmínky minimálně jednoho výsledku provedeného způsobem odpovídajícím ustanovení trestního řádu zabývá problémem, který může nastat za situace, kdy policejní orgán bude provádět dokazování v tzv. rozšířeném vyšetřování⁶⁴⁾ podle oddílu třetího trestního řádu, tedy s ohledem na kvalifikaci trestného činu obviněného, jenž spadá v prvním stupni ve smyslu ustanovení § 17 trestního řádu do pravomoci krajských soudů (ohrožení trestní sazbou s dolní hranicí nejméně pět let či trestem výjimečným a dále) a nebude tedy nucen přihlížet k podmínkám, za nichž lze podle ustanovení § 164 odst. 1 trestního řádu vyslýchat svědky, a využije oprávnění samostatně si stanovit rozsah dokazování. Výslech svědka v přípravném řízení provede, a to v souladu s trestním řádem. Následně dojde ke změně právní kvalifikace stíhaného trestného činu a již nebude dána v prvním stupni pravomoc krajského soudu. Doposud provedené důkazy však zůstávají součástí důkazního materiálu. Jak nyní bude trestní řád pohlížet z hlediska podmínky aplikace § 211 odst. 3 na výslech svědka, provedený v přípravném řízení, který vlivem změny právní kvalifikace nebylo třeba vůbec provádět, neboť nespadá pod § 164 odst. 1 trestního řádu? Půjde pro účely čtení protokolu o výpovědi svědka z přípravného řízení v hlavním líčení o splnění podmínky výsledku provedeného

---

⁶²⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16.8.2001, sp. zn. IV. ÚS 282/2000. Databáze systému ASPI, 2007.

⁶³⁾ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.7.2000, sp. zn. 3 Tz 106/2000. Databáze systému ASPI, 2007.

⁶⁴⁾ Vantuch, P. Lze v rozšířeném vyšetřování dle § 168 až 170 TrŘ sepisovat úřední záznamy o vysvětlení nebo jen protokoly o výsledku svědků ? Bulletin advokacie, 2003, č. 8, s. 62-69.

v souladu s ustanoveními trestního řádu ? J. Štěpán se domnívá, že nikoli, neboť se jedná o výsledky realizované bez podmínek § 164 odst. 1 trestního řádu.⁶⁵⁾ Popsaný výklad je důležitý z hlediska práv obhajoby. Pokud by totiž soud v hlavním líčení připustil čtení protokolu o výpovědi svědka učiněné v přípravném řízení, v jehož průběhu či později se ukázalo, že svědek měl dle trestního řádu vypovídat až v hlavním líčení a nikoli před policejním orgánem, pak by byla práva obhajoby zkrácena o výpověď svědka naživo u hlavního líčení tak, jak stanoví trestní řád, a za důkaz by byla připuštěna výpověď učiněná v rozporu s jeho ustanoveními, byť původně v souladu s nimi.

Jestliže obviněný ani jeho obhájce nedostali možnost účasti na dřívějším výslechu svědka výše uvedeným způsobem, pak přečtení protokolu o tomto výslechu, jako důkazu pro rozhodnutí soudu v hlavním líčení, nepřichází v úvahu, neboť tento úkon nebyl proveden kontradiktorním způsobem. Zmíněný protokol lze pouze **předestřít** k vysvětlení rozporů ve svědkově výpovědích, jeho důkazní síla je taková, že nemůže být podkladem výroku o vině obviněného, a to ani ve spojení s ostatními důkazy získanými v trestní věci. Význam předestření spočívá v možnosti posoudit věrohodnost svědka a pravdivost jeho výpovědi učiněné v hlavním líčení. Uvedené platí též pro výpověď svědka realizovanou jako neopakovatelný či neodkladný úkon ve smyslu § 158 odst. 8 a § 211 odst. 2 písm. b/ trestního řádu. Jedná se o situaci, kdy výslech svědka z důvodů v zákoně uvedených bude proveden ještě před sdělením obvinění, tedy za nulové účasti jak osoby později obviněného, tak jeho obhájce. Zákonost procesního úkonu má garantovat nutná přítomnost soudce (§ 158a trestního řádu). Povinností policejního orgánu je následně po sdělení obvinění umožnit straně obhajoby účast u takového výslechu tím, že bude zopakován, je-li takový postup možný a obhajoba ho navrhne. Jinak upozorní obviněného a jeho obhájce na právo žádat osobní výslech svědka v řízení před soudem (§ 164 odst. 4 trestního řádu). Tím dojde ke splnění podmínek (umožnění aktivní účasti obhajoby alespoň u jednoho výslechu

---

⁶⁵⁾ Štěpán, J. Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu (II. část). Bulletin advokacie, 2002, č. 1, s. 10-15.

svědka), aby protokol o výslechu svědka mohl být přečten u hlavního líčení podle § 211 odst. 2 písm. b/ trestního řádu, v opačném případě smí být svědkovi pouze předestřeno k vysvětlení rozporů v jeho výpovědi.

Uvedené se týká i svědka, jehož totožnost, podoba a osobní údaje byly v přípravném řízení rozhodnutím policejního orgánu utajeny, a soud otázku potřeby utajení svědka pro hlavní líčení vyřešil stejným způsobem.

Dovolím si vytvořit modelovou situaci. Utajený svědek poskytl orgánům činným v trestním řízení svoji výpověď v přípravném řízení plně v souladu s trestním řádem. Poté ztratil zájem ji zopakovat v hlavním líčení. O skutečných důvodech jeho jednání lze jen spekulovat, postupu podle § 211 odst. 3 trestního řádu postačí, když takový svědek uvede, že odmítá vypovídat z důvodu trvajících obav z obžalovaného, s odkazem na nepřipustné ovlivnění své osoby, k němuž v jeho případě došlo, a jenž bylo důvodem rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení ve fázi přípravného řízení o přijetí opatření k jeho utajení, ačkoliv od zmíněného ovlivnění svědka do doby konání hlavního líčení uplynula doba třeba i několika let. Svědka vnitřně k výpovědi v hlavním líčení nepřinutí ani hrozba pořádkové pokuty jako jediné možné sankce za bezdůvodné odepření výpovědi. Získá a využije možnost se elegantním způsobem vyhnout nepříjemnostem kolem realizace své výpovědi u hlavního líčení, byť provázené příslušnými opatřeními. Tímto jsme blízko situaci, kdy soud v popsaném případě s ohledem na předchozí splnění podmínky realizovaného nepřipustného nátlaku na svědka rozhodne o přečtení protokolu o jeho výpovědi z přípravného řízení a svým postupem zkrátí práva obhajoby. Zmíněný model nemusí být jediným paradoxem postupu podle § 211 odst. 3 trestního řádu. Může nastat další situace, kdy svědek pod utajením vypovídá v přípravném řízení, u hlavního líčení soud již neshledá důvody k přijetí opatření k dalšímu utajování jeho totožnosti, podoby či osobních údajů, svědek tedy musí předstoupit před obžalovaného a svoji výpověď zopakovat u hlavního líčení v „nechráněné“ pozici. Tento nepříjemný stav může vyřešit tím, že odepře výpověď, ačkoliv pro tento postup u něj nebudou splněny zákonné podmínky, případně něco vypoví, avšak předchozí výpověď změnil k nepoznání. Postačí, když uvede, že jeho obava z obžalovaného trvá, naopak je ještě intenzivnější,

protože dříve byl chráněn a nyní stojí před obžalovaným tváří v tvář. Část veřejnosti stojící za obžalovaným bude na takové svědkovo rozhodnutí zaručeně reagovat podrážděně hlasitými výlevy. Není vyloučené, že svědkova slova vyprovokují i obžalovaného, nedbaje přitom opakovaných rad svého obhájce, a i tento se dopustí komentáře na svědkovu adresu. Celková atmosféra jednací síně bude namířena proti svědkovi. Dojde k naplnění písmene c/ odstavce 3 § 211 trestního řádu, neboť takovému svědkovi těžko někdo rozmluví, že nemusí mít strach z jednání obžalovaného ani z reagující veřejnosti, když se bude navenek tvářit, že situaci psychicky neunesl a odkáže na podmínky, za nichž mu právo být utajen bylo přiznáno policejním orgánem v přípravném řízení, případně i na stres ze zájmu veřejnosti či médií u hlavního líčení. Dostaneme se tak do podobné situace jako v předchozím případě, kdy soud rozhodne o oprávnění přechíst svědkovu výpověď z přípravného řízení, kterou učinil s jistotou utajení, ačkoliv ji se stejnou jistotou odmítl v hlavním líčení zopakovat, případně toho nebyl schopen ve stejném obsahu. Je výlučně v pravomoci soudu rozhodnout o naplnění zákonných podmínek ustanovení § 211 odst. 3 trestního řádu, nicméně se domnívám, že svědek svým postojem, a možná i tak trochu hereckým výkonem, je schopen takové rozhodnutí podstatným způsobem ovlivnit, když zákon mu v tomto směru určitou možnost poskytuje.

Z hlediska obhajoby považuji takto realizovanou výpověď svědka, tedy přečtením protokolu z přípravného řízení za okolností výše uvedených, za nezákonnou, krajně nehodnověrnou, a tento postup odmítám. Zamyslím-li se nad motivem svědkova jednání, pak nutně přicházím k závěru, že pokud svědek nejprve něco vypoví a posléze není schopen uvedené před obviněným zopakovat, postavit se za svoji výpověď, logicky mi vyplyne, že něco u takové osoby není v pořádku. A doplatí na to klient, tedy obžalovaný. Jak hodně, záleží na závažnosti obsahu předchozí svědkovy výpovědi. Má-li charakter usvědčujícího důkazu, pak k postupu podle ustanovení § 211 odst. 3 trestního řádu ve spojení s odepřením oprávnění poznat svědkovu totožnost včetně omezeného práva obhajoby připravit se na výsledk utajeného svědka v přípravném řízení a tím i v této fázi trestního procesu posoudit jeho

věrohodnost, není možné říci více, než že obžalovaného poškozuj, neboť mu brání v realizaci jeho základního práva – práva na obhajobu. Uvedené nezmírní ani zákonná podmínka možnosti přečíst protokol o výpovědi svědka z přípravného řízení, tedy účast obhajoby u dřívějšího výslechu s právem klást svědkovi otázky. Nelze totiž exemplárně počítat s tím, že svědek o téže okolnosti učiní dvě naprosto stejné výpovědi ve všech jejích bodech, vždy pro obhajobu existuje naděje, že výpověď svědka, realizovaná po určité době po výpovědi předchozí, přinese nějaké překvapení, poznání, novou otázku a tím i odpověď na nezodpovězené. Obzvláště tehdy, pokud svědek vypovídá s nejistotou, jenž se mu v přípravném řízení daří maskovat. V případě, že svědkova výpověď nepopisuje okolnosti skutečně svědkem prožité a naopak záměrně obsahuje zkreslené či nepravdivé údaje, je malá pravděpodobnost, že identicky stejné výpovědi bude svědek schopen i napodruhé. Potom právě s odstupem času v oněch nejistých, smyšlených místem může „ujet“ a jednoznačnou důkazní situaci se podaří zvrátit ve prospěch druhé strany. S tím vším hraje obhajoba a čeká na svědkovo zaváhání, případně na změnu jeho postoje k celé věci, na odlišné popsání děje, na odhalení nepravdy, neboť obhajoba stěží může nalézt jiné prostředky, jak usvědčit vypovídajícího z nepravdivé výpovědi za situace, když nezná jeho skutečnou totožnost, ani podobu, a zároveň nemá v rukou jiný důkaz schopný vyvrátit svědkovo tvrzení. Musí přece jednat v zájmu klienta. Ostatně i trestní řád počítá v určitých zejména závažných případech (§ 17 ve spojení s § 169, § 164 odst. 1) se zdvojením výpovědi svědka tak, že nejprve bude protokolárně učiněna v přípravném řízení a následně v hlavním líčení.

Problematikou aplikace ustanovení § 211 odst. 3 trestního řádu ve vztahu k právu obviněného na obhajobu se zabýval ve svých nálezech též Ústavní soud ČR, když konstatoval, že ke splnění podmínky stanovené v § 211 odst. 3 písm. a/ trestního řádu postačí, jestliže je obviněnému nebo jeho obháji poskytnuta vhodná a přiměřená příležitost klást svědkovi otázky a prověřovat jeho věrohodnost alespoň jednou v kterémkoliv okamžiku trestního řízení. Pokud se týká konkrétní fáze trestního procesu, preferuje Ústavní soud ČR

realizaci této příležitosti v řízení před soudem. S uvedeným závěrem se ztotožňuje i judikatura Nejvyššího soudu ČR.⁶⁶⁾

Je nepochybné, že čtení protokolu z přípravného řízení u hlavního líčení je porušením základních zásad trestního procesu, a to zásady ústnosti a bezprostřednosti řízení. Malou útechou zůstává, že uvedený postup je dle názoru právních expertů⁶⁷⁾ postupem výjimečným, který není vzhledem k celkové koncepci českého trestního procesu žádoucí, proto je limitován určitými podmínkami, jejichž splnění posuzuje soud. Přesto dojde-li k němu v konkrétním případě, je pro obhajobu velice složité aktivně pracovat a naplňovat literu zákona.

5.6 Absence institutu korunního svědka v českém trestním právu

Současná podoba trestního řádu řeší otázku ochrany svědka možností utajení jeho totožnosti, podoby či osobních údajů. Hovoří o svědkovi obecně bez bližšího rozlišení, zda půjde o svědka v jakékoli trestní kauze či o svědka v případě organizovaného zločinu. Opatření dle zákonné úpravy jsou jednotná bez ohledu na charakter trestné činnosti. Ačkoliv byl trestní řád v souvislosti se zavedením institutu utajeného svědka opakovaně novelizován, přesto nezavedl speciální ochranu, jenž by se poskytovala tzv. korunním svědkům. Tento

---

⁶⁶⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.2004, sp. zn. II ÚS 626/02. Databáze systému ASPI, 2007.

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.2004, sp. zn. IV. ÚS 458/03. Databáze systému ASPI, 2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, ze dne 18.2.1998, sp. zn. 1 Tzn 28/97. Databáze systému ASPI, 2007.

⁶⁷⁾ např. Musil, J. Přečtení protokolu o výpovědi svědka oprávněného odepřít výpověď u hlavního líčení. Databáze systému ASPI, 2007.

Púry, F. Přečtení a předestření protokolů o dřívějších výpovědích po tzv. velké novele trestního řádu. Bulletin advokacie, 2003, č. 1, s. 35-47.

nedostatek, stejně jako skutečnost, že pojem korunního svědka je pro platné trestní právo pojmem neznámým, byl a stále je terčem kritiky odborné i laické veřejnosti. Ta poukazuje především na problém nárůstu kriminality v České republice, jenž se nastartoval počátkem 90. let dvacátého století v souvislosti s porevolučními změnami. Páchání trestné činnosti se v nových podmínkách demokracie neustále zdokonalovalo a bylo jen otázkou času, kdy se ke slovu přihlásí organizovaný zločin, jehož pojmovému vymezení jsem se věnovala v jedné z předchozích částí této kapitoly. V současné době již pouhým sledováním sdělovacích prostředků nutně dospíváme k poznatku, že stoupá počet trestné činnosti páchané ve prospěch zločinného spolčení, a že pachatelé trestných činů stále častěji pracují organizovaně, nabývají značné majetkové prospěchy, jenž slouží ke snadnějšímu unikání spravedlnosti, vytvářejí nepřehledné labyrinty, jejichž rozkrytí je jak časově tak technicky stále náročnější. Neustále jsme jako veřejnost konfrontováni s tím, jak organizovaný zločin v podmínkách českého státu vzkvétá a informace o dopadení jeho klíčových pachatelů zaznamenáme jen zřídka. Ještě vzácnější jsou zprávy o pravomocném vyslovení jejich viny.

Přesto český právní řád dodnes čeká na zavedení právní úpravy, která by řešila problematiku možné spolupráce členů zločinného spolčení či organizovaných skupin s orgány činnými v trestním řízení tak, aby došlo k právnímu stanovení podmínek, za nichž by bylo možné tuto spolupráci realizovat, a to zejména s ohledem na motivaci členů těchto skupin, kteří by byli ochotni přejít na stranu spravedlnosti a vypovídat s garancí určitých práv ze strany státu, a tím umožnit orgánům činným v trestním řízení proniknout do jinak neprůhledné a těžko přístupné organizace zločinu. Aby byla právní úprava této spolupráce efektivnější než dosavadní jediné možné zvýhodnění takového spolupracujícího pachatele provedené ustanoveními § 33 písm. k/ případně § 40 odst. 3 trestního zákona, je třeba nalézt dostatečnou motivaci pro rozhodování takového člena, tedy jakousi odměnu, která pro něj bude lákavější a silnější než jeho mlčení a setrvání v oblasti organizovaného zločinu. Ve své podstatě by se jednalo o zcela výjimečné postavení osoby, která jako obviněná v trestním řízení vstupuje za splnění přísných zákonných podmínek do pozice

svědka se všemi jeho právy a povinnostmi tak, jak je z trestního řízení známe, přičemž by k nim díky této jedinečné roli další práva a hlavně povinnosti přibyly.

Proč tedy zákonodárce dosud nepřistoupil na prolomení striktně uplatňovaných zásad trestního řízení, jenž lze po právu definovat jako jedny ze základních zásad, na nichž je celé trestní řízení postaveno, a to zásady legality a oficiality ve prospěch zásady účelnosti? Odpověď se snaží nalézt P. Vantuch, který je příznivcem zavedení institutu korunního svědka do českého trestního řádu právě z důvodu usnadnění boje s organizovaným zločinem. Poukazuje na právní úpravu USA či SRN, kde dokonce existuje samostatná právní norma věnovaná problematice korunních svědků. Dosavadní rezervovaný přístup k prosazení tohoto institutu do českého právního prostředí autor vidí jednoznačně v silném odporu ke smlouvání se zločinci, k výměnnému obchodu s nimi, v hluboce zakotveném postoji odborné i laické veřejnosti, že se zločinci se nejen nevyjednávají, ale především, že se vůbec neobchoduje se spravedlností. Tento pohled vítězí i přes urputnou snahu chránit společnost před pácháním trestné činnosti. Přesto však autor zdůrazňuje, že z vlastní zkušenosti zná situace, k nimž dochází v rámci vyšetřování, kdy pachatelé se často snaží svoje doznání či informace o spolupachatelích podmínit jakousi dohodou s orgánem činným v trestním řízení, na jejímž základě by spolupracující osoba získala určité výhody, spočívající například ve změně právní kvalifikace svého jednání či v zajištění úplné beztrestnosti. Současná právní úprava takovým dohodám nepřeje, ač by se jevíly z pohledu vyšetřujícího orgánu jako sebelepší pro objasnění trestné činnosti, pak tento orgán není oprávněn k podobným slibům z důvodu, že nemají oporu v platné právní úpravě. Autor jednoznačně apeluje na změnu trestního řádu tak, aby mezi výjimečné případy ochrany svědků patřila právě ochrana korunních svědků, na jejímž základě by bylo možné snadněji získat výpověď spolupachatele organizovaného zločinu.⁶⁸⁾

P. Vantuch vidí zavedení institutu korunního svědka do českého

---

⁶⁸⁾ Vantuch, P. K možnostem utajení totožnosti svědka dle trestního řádu. Právní rozhledy, 1996, č. 10, s. 454-456.

trestního řízení za jednání plně v souladu s Rezolucí Rady Evropské Unie č. 497Y0111(01) ze dne 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu, jenž je postavena na zásadě, že zájem na odhalení organizované formy trestné činnosti převyšuje dosavadní prioritu uplatňovanou v trestním řízení, a to potrestání všech pachatelů trestné činnosti bez výjimek.⁶⁹⁾ Autor poukazuje na dosavadní snahy přivést institut korunního svědka do českého právního prostředí, počínaje návrhem ministerstva vnitra z roku 2002, dále věcným návrhem záměru nového trestního řádu z roku 2004, a konečně schválením poslaneckého návrhu na vytvoření nových ustanovení trestního řádu, jejichž obsahem by byla úprava podmínek použití institutu korunního svědka (květen 2005). Uvedené pokusy však skončily nezdarem, když na jaře volebního roku 2006 byl nový trestní kodex odmítnut jako celek. Počítal s vložením ustanovení § 306b - podmíněné přerušování trestního stíhání, aplikovatelné pouze ve fázi přípravného řízení z rozhodnutí státního zástupce, § 306c - zastavení trestního stíhání (institut korunního svědka) jako následek splnění dalších zákonných podmínek a ustanovení § 306d - řízení proti spolupracujícímu obviněnému. Zatímco první dvě jmenovaná ustanovení měla na sebe přísně navazovat jako dvě vzájemně neoddělitelné fáze, jejichž splnění vede k beztrestnosti pachatele organizované trestné činnosti, poslední jmenovaný institut by získal zcela samostatné postavení a s jeho použitím se uvažovalo, pokud by obviněný sice s orgány činnými v trestním řízení spolupracoval, nikoli však na takové úrovni, která by vedla ke splnění přísných zákonných kritérií, jejichž následkem by došlo k úplnému zastavení trestního stíhání. Nicméně i tento spolupracující obviněný by měl příslibem odměny za porušení „zákona mlčení“ v podobě nižšího trestu.⁷⁰⁾

---

⁶⁹⁾ Vantuch, P. Ochrana svědků a boj s organizovanou trestnou činností. Právní rozhledy, 1994, č. 5, s. 159.

Vantuch, P. Zákon mlčení a korunní svědek. Právní rádce, 2004, č. 11, s. 1.

⁷⁰⁾ Vantuch, P. Institut korunního svědka. Právní rádce, 2005, č. 6, s. 46-54.

S ohledem na dosavadní poznatky z praxe je nasnadě, že stát v boji s organizovaným zločinem preferuje obecně odhalení všech jejích pachatelů, což vzhledem k propojenosti vazeb zločinné organizace je zdlouhavé a v porovnání s dosaženými výsledky téměř nemožné. Za tímto účelem by orgány činné v trestním řízení jistě přivítaly stav, kdy právě ustoupením z požadavku bezvýjimečného potrestání všech pachatelů bude vytvořen předpoklad k úspěšnému rozkrytí trestné činnosti páchané ve prospěch zločinného spolčení či v rámci organizované skupiny. Aby se obviněný jednou v České republice dostal do pozice korunního svědka, bude z pohledu obhájce důležité postavit potenciální právní úpravu korunního svědka v trestním procesu na maximálně přísných kriteriích daných zákonodárcem, jejichž kumulativní splnění by mělo za úkol zajistit, aby nový institut trestního řádu nebyl zneužíván pachateli trestné činnosti. Je třeba si uvědomit, že korunním svědkem by se stala osoba, která je v šetřené věci také trestně stíhána, případně i osoba s trestní minulostí. Vypovídala by za dohodnutou odměnu proti svým spolupachatelům. Obhajoba ze své podstaty, a zejména z hlediska svého zákonného poslání, bezesporu zaujme k institutu korunního svědka opatrný vztah, neboť bude-li její klient usvědčován výpovědí spolupachatele motivované jeho beztrestností, neubráním se již vyslovené myšlence možného vyřizování si účtů doplněné přemírou snahy orgánů činných v trestním řízení odhalit páchaní trestné činnosti rychle a za každou cenu. Motiv prioritního usvědčení pachatele by neměl být v žádném případě nadsazen právu obviněného na spravedlivý proces.

České trestní řízení prozatím ochranu zvláštní kategorie svědků – spolupachatelů s příslibem odměny za jejich výpověď v podobě mírnějšího trestu či úplné beztrestnosti využívat nemůže. Stále častěji se v médiích ozývají hlasy po zavedení institutu korunního svědka zejména ze strany zástupců obžaloby. Není divu, že policejní orgány stejně jako státní zástupci ze své pozice o zavedení tohoto institutu usilují. Výrazně by totiž usnadnil jejich práci. Tato slova slycháme nejčastěji v poslední době v souvislosti s velkými kauzami spadajícími do oblasti hospodářské či násilné kriminality, jejichž vyšetřování trvá desítky let právě pro rozsáhlý charakter trestné činnosti spojený též

s možným korupčním prostředím. Nejvyšší státní zástupkyně Renáta Vesecká hovoří o institutu korunního svědka jako o formální dohodě „mezi pachatelem trestného činu a státem o určitých výhodách, které jsou poskytnuty tomuto pachateli za to, že napomůže k odsouzení, k trestnímu postihu, k rozkrytí zločineckých struktur“.⁷¹⁾ Vlastní přínos tohoto institutu spatřuje mimo jiné i v tom, že by se jeho pomocí nahradila i část odposlechů, jejichž četnost použití jako důkazu v trestním řízení se poslední dobou stává předmětem kritiky i ze strany vrcholných politiků. Poukazuje přitom na zkušenosti amerických žalobců, kteří zásahy do osobní svobody povolením odposlechů telekomunikačních zařízení využívají jen minimálně...“Přesto nemají problémy s nedostatkem důkazního materiálu, a to právě díky institutu korunního svědka. Že tuhle možnost nemáme, je velká chyba našeho systému“.⁷²⁾

Zakotvení korunního svědka v trestním řádu by dle mého názoru rozhodně nemělo nahrazovat povinnost policejních orgánů pečlivě shromažďovat důkazy svědčící v neprospěch i v prospěch obviněného, naopak by mělo sloužit k získání dalšího důkazu v šetřené trestní věci, který by přeměňoval otazníky v odpovědi a umožnil poskládat zjištěné v pevný celek, na jehož základě by bylo možné meritorně rozhodnout o vině či o nevině. Výměnný obchod mezi státem a korunním svědkem by měl mít férový základ, neboť je třeba mít důsledně na mysli, že půjde o výrazné omezení základních zásad trestního procesu s možným negativním dopadem do práva obviněného na obhajobu. Za navýsost důležité pak, stejně jako v případě utajeného svědka, považují důkladné zaměření se na otázku posouzení věrohodnosti osoby korunního svědka, stejně jako na prověření pravdivosti jeho tvrzení.

Nedomnívám se, že by institut korunního svědka nebyl v českém právním prostředí potřebný vzhledem k samotnému účelu, nicméně s ohledem na skutečnost, že jeho podstatou by byla jakási dohoda mezi svědkem

---

⁷¹⁾ Reportéři ČT. Vyšetřování Jaroslava Starky. Autor: D. Bártek. 16.4.2007. Dostupný z: <http://ceskatelevize.cz/vysilani/1142743803-reporteri-ct/32126.html>.

⁷²⁾ Právo. Korunní svědek by nahradil část odposlechů. Autor: J. Koukal. 27.12.2006. s. 5.

(původně osobou spoluobviněnou) a orgánem činným v trestním řízení, jejímž obsahem by byl zisk výhody dokonce i ve formě úplné beztrestnosti za přesně pojmenovanou protislužbu, pak za nejdůležitější pokládám stanovení co nejpřísnějších podmínek pro využití takového institutu, jenž by do značné míry zamezily zneužitelnosti a vedly k jeho výjimečné povaze. Je patrné, že zavedení korunního svědka posiluje obžalobu, která tak získává další potenciální důkazní prostředek, a tím narušuje kontradiktornost postavení stran trestního procesu. Korunní svědek v pravém slova smyslu by byl vzhledem ke své specifické pozici bezpochyby dalším adeptem na chráněného svědka, ať již ve smyslu trestního řádu či speciálního zákona, ostatně v takovém smyslu se vyjádřil i bývalý ministr vnitra František Bublan, když uvedl, že případnému korunnímu svědkovi by policejní orgán vedle přihlídnutí k jeho trestu či odsouzení musel zaručit i ochranu.⁷³⁾

---

⁷³⁾ Reportéři ČT. Vyšetřování Jaroslava Starky. Autor: D. Bártek. 16.4.2007. Dostupný z: <http://ceskatelevize.cz/vysilani/1142743803-reporteri-ct/32126.html>.

6. JUDIKATURA ÚSTAVNÍHO SOUDU ČESKÉ REPUBLIKY Z POHLEDU KOLIZE ZÁKLADNÍCH PRÁV

Ústavní soud České republiky se kolizí základních práv, tedy práva na obhajobu a práva na ochranu života a zdraví svědka, opakovaně zabýval ve svých nálezech. Těm nejdůležitějším z pohledu práva obžalovaného na obhajobu a potřeby chránit svědky, vypovídající proti jeho osobě, se budu věnovat blíže v následujících řádcích.

Právní teorie obecně připouští, že prostředky, kterými dochází k utajení totožnosti, podoby a osobních údajů svědka, znamenají pro ústavně zaručené právo obviněného na obhajobu citelná omezení. Je tedy úkolem práva tato omezení eliminovat tím, že obviněný získá určitá zvýhodnění jako kompenzaci újmy způsobené důkazem získaným proti své osobě, jehož pramen je mu odepřeno detailně poznat.

První nález Ústavního soudu ČR, který negativně reagoval na problematiku institutu utajeného svědka v trestním procesu, jsem zmiňovala již v souvislosti s novelou § 55 odst. 2 trestního řádu. Jedná se o nález Ústavního soudu sp. zn. **PI. ÚS 4/94** ze dne 12.10.1994, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 214/1994 Sb., kterým došlo ke zrušení nově zavedeného institutu utajeného svědka z důvodu, že jeho použití v praxi nutně omezuje právo obviněného na obhajobu, aniž by toto omezení bylo zákonem nějak kompenzováno. Ústavní soud zkoumal nový způsob ochrany svědka podle tří kritérií. Prvním bylo *kritérium vhodnosti*, tj. hledání odpovědi na otázku, zda omezením základního práva lze dosáhnout sledovaný cíl. Ústavní soud dospěl k závěru, že omezením práva na obhajobu dojde k ochraně svědka. Dalším kritériem je *potřebnost*, čili zda není možné stanoveného cíle (ochrany svědků) dosáhnout, aniž by zákonitě muselo být dotčeno základní lidské právo. Zde už odpověď nebyla tak jednoznačná, neboť stát, dle názoru soudu, má i jiné možnosti, jak zajistit svědkovi ochranu. Posledním kritériem je *porovnání* obou v kolizi stojících základních práv, tedy práva obviněného na obhajobu a práva svědka na osobní nedotknutelnost. Tato práva jsou dle názoru Ústavního

soudu zásadně rovnocenná. Ve prospěch ochrany svědka vypovídá jednak nárůst organizované kriminality a z něho vyvstávající problém ohrožování svědků, čímž dochází k narušení akceschopnosti české justice, a konečně i prioritní zájem na ochraně zdraví, života a majetku osob. Na opačné straně však stojí právo obviněného na obhajobu a tím i princip spravedlivého trestního procesu. Prvořadým úkolem zákonodárce je nalézt možnosti minimalizace zásahu do práva na obhajobu a zakotvit v právní úpravě konkrétní procesní mechanismy, jejichž volba je věcí demokratického zákonodárce, přičemž Ústavní soud výslovně uvádí zejména nástroje, kterými se lze vypořádat s otázkou věrohodnosti výpovědi utajeného svědka. Tyto nástroje však tehdejší právní úprava neznala. Ústavní soud původní ustanovení trestního řádu, obsahující nový institut utajení svědka, zrušil, zároveň však podpořil význam jeho opětovného zakotvení s podmínkou nalezení vhodného procesního mechanismu, který by minimalizoval zásah do práva obviněného na obhajobu.⁷⁴⁾ Reakcí zákonodárce na citovaný zrušující náleze Ústavního soudu byl druhý pokus o uvedení institutu chráněného svědka do trestního procesu novelou trestního řádu č. 152/1995 Sb. účinnou od 1.9.1995. Ačkoliv se ještě nejednalo o zcela bezchybný krok, je nutné podotknout, že institut utajeného svědka již součástí českého trestního řízení zůstal, byť byl počínaje rokem 2002 více upřesněn. V uvedeném spatřuji důležitý přínos citovaného nálezu pro české trestní právo procesní.

Nálezem III. ÚS 210/98, vydaným dne 3.3.1999, stanovil Ústavní soud dvě základní kritéria ústavnosti institutu výslechu svědka pod utajením, jenž je nutné respektovat při aplikaci ustanovení trestního řádu § 55 odst. 2 a § 209. Jedná se o zásadu **subsidiarity** stanovící požadavek, že výslech svědka pod utajením lze použít jenom za předpokladu, že neexistuje žádné další řešení, jak jinak spolehlivě ochranu svědka zajistit. Úkolem orgánů činných v trestním řízení je při rozhodování o využitelnosti institutu utajeného svědka nejprve důkladně zvážit, zda není možné stejného účelu dosáhnout takovými

---

⁷⁴⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12.10.1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94, publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 214/1994 Sb.

prostředky, které by právo obviněného na obhajobu omezily v menší míře než jak toto činí provedení důkazu výslechem svědka, jehož totožnost, podoba a osobní údaje jsou před obviněným přísně utajeny. Pakliže existuje byť jen jediné mírnější řešení, za jehož pomoci lze ke stejnému cíli dospět, je povinností orgánů takové řešení využít. Druhou zásadou pro aplikaci institutu utajeného svědka je princip **proporcionality**, spočívající v nutnosti důsledného vyvážení obou proti sobě stojících základních práv tím, že pokud dá příslušný orgán přednost jednomu z nich, je pak jeho povinností minimalizovat omezení práva druhého. Ústavní soud zde vyslovil názor, že při provedení důkazu výslechem utajeného svědka bezpochyby dochází k omezení obhajovacích práv, a to právě v důsledku zřetelné kolize mezi zásadou řádného a spravedlivého trestního procesu (fair proces), vyjádřenou ústavně zaručeným právem obviněného na obhajobu, a důvodnou snahou zákonodárce chránit demokratickou společnost před růstem kriminality, zejména před organizovaným zločinem (ochrana života a zdraví osob vyslýchaných v pozici svědka). Jestliže se zákonodárce vyrovnal s uvedenou kolizí způsobem, že zákonnou úpravu nastavil do souladu se zásadou subsidiarity a proporcionality (ačkoliv dle prezentovaného názoru soudu si lze představit zmíněnou úpravu ještě v přesnější podobě), pak je úkolem soudu, aby v rámci své rozhodovací činnosti pečlivě zvážil, zda cena za omezení obhajovacích práv ve vztahu k ochraně svědka není příliš vysoká, a to za přísně restriktivní aplikace ustanovení trestního řádu § 55 odst. 2 a § 209.⁷⁵⁾ Extenzivní výklad zmíněných ustanovení je tedy nepřipustný.

Na nutnosti dodržení obou zásad při aplikaci institutu utajeného svědka trvá Ústavní soud i ve svém nálezu ze dne 22.10.2001 sp. zn. **IV. ÚS 37/01**, v němž se mimo jiné blíže věnuje i podmínkám, za nichž může soud rozhodnout o postupu podle § 209 trestního řádu a připustit, aby v hlavním líčení byl proti obžalovanému proveden důkaz výpovědí utajeného svědka. Stěžovatel se cítil být poškozen výpovědí dvou svědků, jimž soud přiznal právo vypovídat

---

⁷⁵⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.1999, sp. zn. III. ÚS 210/98. Databáze systému ASPI, 2007.

v hlavním líčení pod smyšleným jménem a příjmením, aniž by dle názoru stěžovatele byly pro tento postup splněny zákonné podmínky, když v průběhu celého trestního řízení nebyl proveden žádný důkaz, který by odůvodňoval potřebu tajit totožnost svědků. Soud rozhodl o takovém opatření výhradně na základě jejich neodůvodněných přání. Stěžovatel trval na tom, že důkaz, získaný výpovědí těchto svědků, byl opatřen nezákonným způsobem, z čehož plyne i nezákonnost konečného rozhodnutí soudu, jenž z takového důkazu vychází. Ústavní soud dospěl ve stěžovatelově případě k závěru o neústavnosti napadeného rozhodnutí, když rozhodujícím soudu vytkl, že svolil k utajení totožnosti svědků, aniž by byly uvedeny jakékoliv konkrétní důvody svědčící o oprávněnosti postupu podle § 55 odst. 2 trestního řádu, tedy že by svědkům či osobám jim blízkým zřejmě hrozila újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí porušení jejich základních práv, ani že by nebylo možné ochranu těchto svědků zajistit jiným vhodným způsobem. Z předchozí judikatury Ústavního soudu plyne, že smyslem práva na veřejné projednání věci (zásada veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti) ve spojení s právem obviněného vyjádřit se ke všem prováděným důkazům, je poskytnout obviněnému v trestním řízení možnost verifikace důkazů svědčících v jeho neprospěch, a to průkazným způsobem před zraky veřejnosti. Verifikace důkazů zahrnuje dva momenty, a to jednak právo ověřit si *pravdivost svědkových tvrzení* a dále možnost prověřit si *věrohodnost osoby svědka*. Institut anonymních svědků ve své podstatě právo obviněného na obhajobu omezuje, je v rozporu se zásadou kontradiktornosti trestního procesu i s principem rovnosti stran obžaloby a obhajoby. Z ustanovení článku 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod plyne, že v případě kolize základních práv lze základní právo či svobodu omezit pouze v zájmu jiného základního práva nebo svobody, jenž se v daný okamžik musí jevit jako důležitější, potřebnější a žádoucí ve vztahu k základnímu právu omezovanému. Je tedy úkolem soudu pečlivě zvažovat na základě konkrétních zjištěných skutečností nutnost omezení práva na obhajobu tím, že budou učiněna opatření k utajení totožnosti svědka. Soud musí obě práva, stojící v momentální kolizi, důsledně porovnat z hlediska jejich významu pro konkrétní řešenou věc, aplikovat zásadu subsidiarity a proporcionality a současně přísně

dbát na naplnění podmínek § 55 odst. 2 a § 209 trestního řádu. Z vlastní iniciativy pak učiní **veškerá možná opatření k ověření věrohodnosti svědka vyslechnutého pod utajením v hlavním líčení**, zejména důsledně posoudí vztah obžalovaného a svědka, a následně se pečlivě vyrovná s námitkami obžalovaného vůči věrohodnosti svědka. Svoje rozhodnutí soud opře o konkrétní zjištěné okolnosti, které důsledně popíše v odůvodnění rozsudku, aby bylo možné důvody rozhodnutí soudu přezkoumat a pochopit.⁷⁶⁾

Problematiku verifikace výpovědi utajeného svědka řeší Ústavní soud i v nálezu sp. zn. III. **ÚS 501/04** ze dne 3.3.2005, když konstatuje, že **instituce anonymních svědků výrazně omezuje možnost obžalovaného verifikovat pravdivost vůči němu směřující svědecké výpovědi**, neboť je mu odepřeno vyjádřit se k osobě svědka a k jeho věrohodnosti. Za těchto okolností musí být dána obžalovanému dostatečná, transparentní a nejširší možná příležitost vypořádat se s věrohodností svědka a s důkazní silou jeho výpovědi právě v souladu se zásadou proporcionality. Tomuto právu obžalovaného dle Ústavního soudu plně koresponduje povinnost soudu učinit i bez návrhu stran všechny úkony potřebné k ověření věrohodnosti vypovídajícího svědka, vyjádřená zákonným imperativem ve druhém odstavci § 209 trestního řádu. Ústavní soud tímto závěrem reagoval na námitky stěžovatele, že soud na návrh obhajoby neučinil žádné kroky k ověření věrohodnosti utajeného svědka, jenž dosvědčil skutečnosti, které se měly odehrát v době, kdy dle zjištění obhajoby pobýval tento svědek ve vazbě. Objektivně bylo tedy vyloučené, aby jeho tvrzení o setkání s obžalovaným v inkriminované době byla pravdivá. Ačkoliv obhajoba soudu předložila důkaz o pobytu svědka ve vazbě, soud neučinil žádné opatření, aby si na základě tohoto důkazu ověřil, zda svědek nevypovídá lživě, když z předložených listin jasně vyplývala nesmyslnost svědkova tvrzení. Ústavní soud vytkl soudu obecnému, že se svým laxním jednáním dopustil svévole, když vybočil z mantinelů vymezených ústavním pořádkem. Uvedl, že nezávislost soudu svévolné jednání nezakládá a vždy je třeba mít na zřeteli, že

---

⁷⁶⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22.10.2001, sp. zn. IV. ÚS 37/01. Databáze systému ASPI, 2007.

účelem trestního procesu není pouze spravedlivé potrestání pachatele trestného činu, ale též dodržení pravidel „fair“ procesu, jako nezbytné podmínky existence demokratického právního státu.⁷⁷⁾

Ústavní soud se dále věnoval z pohledu obhajoby významnému problému, kterým je situace, kdy jediným usvědčujícím důkazem proti obviněnému je důkaz získaný výpovědí utajeného svědka. Tento stav je právem noční můrou obhajoby, která je zásadním způsobem omezena v realizaci svých práv, kdy ztrácí možnost aktivního výkonu, pokud není jiného důkazu proti obviněnému, než výpovědi utajeného svědka, případně utajených svědků. Za tohoto stavu se dle mého mínění projeví omezení obhajovacích práv obviněného v maximální míře. Ústavní soud zaujal k naznačenému svoje stanovisko významným a časově aktuálním nálezem III. **ÚS 499/04** ze dne 9.2.2006, že **k odsouzení obžalovaného nemůže dojít výlučně ani v převážné míře na základě výpovědi utajeného svědka** ve smyslu § 55 odst. 2 trestního řádu. Stěžovatel argumentoval, že v případě utajených svědků, jenž proti jeho osobě vypovídali, nebyl dán důvod k jejich utajení, neboť sami neuváděli nic víc, než svoje subjektivní pocity nepodložené žádnou reálnou hrozbou. Přitom se jednalo o klíčové důkazy v neprospěch stěžovatele. Ústavní soud shledal postup soudu dle § 55 odst. 2 za správný, neboť pro důvodnost obav svědků postačila skutečnost, že v případě stěžovatele zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že se jedná o trestnou činnost páchanou v rámci organizovaného zločinu. Tenhle úsudek soud založil na základě realizovaných odposlechů a sledování, jakož i ze záznamů o minulosti stěžovatele. Přesto Ústavní soud našel pochybení v rozhodnutí soudu o vině stěžovatele, neboť toto se zakládalo velkou měrou na výpovědích anonymních svědků, když ostatní důkazy byly natolik nepřímé povahy, že stěžejní roli sehrály důkazy získané výpovědí utajených svědků. Ústavní soud závěrem uvedl, že výpovědi anonymních svědků musí být nutně podporovány dalšími důkazy, a že tedy není možné obžalovaného odsoudit výlučně ani v převážné

---

⁷⁷⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.2005, sp. zn. III. ÚS 501/04. Databáze systému ASPI, 2007.

míře na základě předmětných výpovědí. Svoje stanovisko opřel Ústavní soud též o platnou evropskou judikaturu.⁷⁸⁾

Zjišťováním konkrétních okolností, na jejichž základě by soud oprávněně rozhodl o poskytnutí ochrany svědkovi postupem podle § 55 odst. 2 trestního řádu, se zabývá náleze Ústavního soudu ze dne 3.10.2006 sp. zn. I. **ÚS 481/04**, jenž se v návaznosti na výše citovaný náleze III. ÚS 499/04 ze dne 9.2.2006 blíže věnuje otázce organizovaného zločinu. Soud poukazuje na fakt, že v České republice se stává v rámci organizovaného zločinu obvyklou praktikou zastrašování osob, které by měli proti pachatelům svědčit a pokud tak učiní, nezřídka se stávají obětí jakýchsi odplat za svoje jednání, jenž mají za úkol varovat všechny podobné osoby pro případ, že by se rozhodly k podobnému kroku. Ústavní soud za základě uvedeného zastává názor, že za okolnost, která by nasvědčovala hrozící újmě či jinému závažnému nebezpečí tak, jak žádá ustanovení § 55 odst. 2 i § 209 trestního řádu, je možné považovat **již pouhou souvislost stíhané trestné činnosti s organizovaným zločinem za předpokladu, že se podaří o jeho existenci zjistit konkrétní poznatky.**⁷⁹⁾

---

⁷⁸⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9.2.2006, sp. zn. III. ÚS 499/04. Databáze systému ASPI, 2007.

⁷⁹⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.10.2006, sp. zn. I. ÚS 481/04. Databáze systému ASPI, 2007

7. OCHRANA SVĚDKA V JUDIKATUŘE EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ochranu osobám, svědčícím v trestním procesu proti obžalovaným, přiznává, byť v omezené míře a za pevně stanovených podmínek, i Evropský soud pro lidská práva, jehož hlavním posláním je dbát na dodržování Úmluvy o lidských právech a základních svobodách, publikované ve Sbírce zákonů České republiky pod č. 209/1992 Sb. ve formě Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8. Úmluva jmenuje práva obviněného v trestním řízení v článku 6, který garantuje obviněnému **právo na spravedlivý proces**. V odstavci 1 tohoto článku nalezneme výčet základních zásad trestního řízení, především zásadu spravedlivého a veřejného trestního procesu, vedeného nezávislým a nestranným soudem s právem obviněného na projednání jeho trestní věci v přiměřené lhůtě. Klíčovou zásadu presumpce neviny obsahuje odstavec druhý. Z pohledu práva obviněného na obhajobu a ochrany svědků se jako nejdůležitější jeví odstavec 3 článku 6 Úmluvy, jenž blíže specifikuje minimální práva náležející každému, kdo je obviněn z trestného činu. Jde o právo být neprodleně a ve svém jazyce podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění a s tím související právo obviněného mít tlumočníka, dále vlastní právo na obhajobu, vyjádřené dikcí **mít přiměřený čas a možnost k přípravě obhajoby**, a konečně právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru a v případě, že obviněný nemá prostředky na zaplacení obhájce, právo na bezplatnou obhajobu, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují (písm. c/), a **právo vyslýchat nebo dát vyslýchat svědky proti sobě** a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě (písm. d/). Úmluva o lidských právech a základních svobodách je zdrojem čl. 40 Listiny základních práv a svobod, základní zásady trestního řízení včetně práv obviněného z ní čerpá náš trestní řád.

Evropský soud pro lidská práva věnuje problematice výpovědí utajovaných svědků v trestním procesu hned několik významných judikátů. Na některé z nich si v následujících řádcích dovoluji zaměřit svoji pozornost, neboť se domnívám, že jsou neopomenutelným vodítkem nejen pro rozhodování českých soudů, ale představují též důležité argumenty v rukou obhajoby.

Evropský soud pro lidská práva ve stížnostech jemu adresovaných často naráží na střet mezi dvěma základními právy, a to právem obviněného na obhajobu ve spojení s právem vyslyšet či dát vyslyšet proti sobě svědky (článek 6 odst. 3 Úmluvy) a právem na ochranu lidského života (článek 2 Úmluvy). Evropský soud vyjadřuje ve svých rozhodnutích eminentní zájem na dodržování rovnosti stran v trestním řízení a na zachování principu spravedlivého procesu plně ve smyslu článku 6 Úmluvy. Při vědomí skutečnosti, že připuštěním důkazu výpovědi anonymního svědka v trestním řízení dochází k omezení práv obviněného, soud striktně trvá na splnění dalších podmínek, jenž by obviněnému kompenzovaly ztíženou pozici ve vztahu k anonymnímu svědkovi, a tím i ve vztahu k obžalobě, které je na rozdíl od obhajoby dovoleno poznat svědkovu totožnost, podobu i osobní údaje, čímž bezesporu získává vůči obviněnému výhodnější postavení. Právě důraz Evropského soudu pro lidská práva na zachování pravidel fair procesu lze vyčíst ve všech jeho rozhodnutích.

Považuji za nezbytné uvést, že Evropský soud pro lidská práva rozhoduje o stížnostech na základě obecného principu, podle něhož přípustnost důkazů v trestním procesu podléhá především pravidlům vnitrostátního práva, jsou to také vnitrostátní orgány, jenž jsou povolány k následnému posouzení shromážděných důkazů. Evropský soud proto není oprávněn se vyjadřovat k otázce, zda konkrétní důkaz byl připuštěn právem či nikoli, jeho prioritním úkolem je dohlédnout na to, aby trestní řízení jako celek, tedy včetně předkládání a hodnocení důkazů, mělo charakter spravedlivého procesu. Sám citovaný článek 6 odst. 3 písm. d/ Úmluvy (*právo obviněného vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výslech svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě*) ponechává plně v režii vnitrostátních soudů, aby samy rozhodly o vhodnosti předvolání

anonymních svědků. Obecně platí, že důkazy musí být předloženy ve veřejném jednání v přítomnosti obžalovaného, aby byl naplněn požadavek ústního, bezprostředního a ve vztahu k účastníkům rovného procesu. Dojde-li v konkrétním případě k vybočení z uvedených principů, pak utrpí kontradiktornost trestního řízení. Stane-li se tak ve vztahu k obviněnému, je nutné takový zásah do jeho obhajovacích práv kompenzovat tím, že dostane příležitost vyrovnat nepoměr mezi svými právy a právy obžaloby. Toto oprávnění musí obviněnému garantovat platná právní úprava a zajištění jeho realizace je úkolem vnitrostátního soudu. Úlohou Evropského soudu je pak v reakci na podanou stížnost posoudit, zda byla obviněnému možnost vyvážit nerovnost svého postavení ve vztahu k obžalobě reálně dána, a zda tedy trestní řízení jako celek bylo vůči obviněnému řízením spravedlivým.

Uvedené lze velmi dobře dokumentovat na rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci **Doorson proti Nizozemsku** ze dne 26.3.1996. Stěžovatel, občan Nizozemí, byl vnitrostátním soudem odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za obchod s drogami. Nizozemský soud vycházel při rozhodování o vině též z výpovědí anonymních svědků, kterými byly osoby drogově závislé. Tito svědkové učinili svoje výpovědi pouze před policejním orgánem a vyšetřujícím soudcem, poté ze strachu před obviněným odmítli svědectví zopakovat ve veřejném soudním jednání. Obhajoba byla přítomna prvotním výslechům svědků, avšak bylo jí zabráněno poznat jejich totožnost a neměla možnost konfrontace svědeckých výpovědí v řízení před soudem. Nizozemský soud odůvodnil potřebu utajení totožnosti svědků, jakož i svolení k jejich neúčasti u hlavního líčení, poukazem na nutnost chránit zájmy těchto svědků, zejména jejich život, svobodu a osobní bezpečnost, když odsouzení stěžovatele nebylo založeno výlučně na výpovědích anonymních svědků, existovaly i jiné důkazy svědčící o jeho vině. Stěžovatel odmítl postup vnitrostátního soudu, neboť se domnívá, že v jeho případě došlo k porušení článku 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy o lidských právech a základních svobodách, když mu nebylo garantováno právo na spravedlivý proces, nemohl vyslýchat svědky za stejných podmínek, jaké měla k dispozici obžaloba. Argumentoval skutečností, že k jeho odsouzení došlo na

základě důkazů získaných výpověďmi svědků, jejichž totožnost mu nebyla známa, a že neměl možnost se těchto výslechů zúčastnit. Svědkové vypovídali navíc před vyšetřujícím soudcem, který se účastnil na rozhodování o prodloužení stěžovatelovy vazby. Úkolem Evropského soudu nebylo přezkoumat přípustnost důkazů provedených vnitrostátními soudy, nýbrž posoudit, zda řízení včetně způsobu předkládání důkazů bylo spravedlivé. Evropský soud zaměřil svoji pozornost na výklad článku 6 Úmluvy a konstatoval, že i když zde není výslovně stanoveno, aby se zájmy svědků obecně, zejména obětí trestných činů, braly v trestním řízení do úvahy, přesto z jiných ustanovení Úmluvy jasně plyne, že je nutné chránit lidský život, svobodu a osobní bezpečnost člověka, tedy že zájmy svědků jsou pod ochranou jiných ustanovení Úmluvy. Proto by i vnitrostátní soudy měly trestní řízení organizovat tak, aby nebyla ohrožována práva svědčících osob. Zároveň mají vnitrostátní soudy dbát na vyvážení zájmů obviněného, připustí-li ochranu práv svědkům. Pak je naplněna zásada spravedlivého trestního procesu vůči všem jeho účastníkům. Pakliže nizozemský soud uznal potřebu chránit svědky, nutně tak dostal obhajobu do nevýhodné pozice. Je třeba učinit zjištění, zda se stěžovateli dostalo postupem soudu takových prostředků, které uvedené znevýhodnění mohly kompenzovat. Ve stěžovatelově případě měla obhajoba možnost účasti na výpovědích anonymních svědků, jenž byly učiněny v odvolacím řízení, byť neveřejně a před vyšetřujícím soudcem, nikoli tedy veřejně a před soudem. I když byla totožnost svědků během výslechu utajena, měl stěžovatel právo klást svědkům otázky, avšak s výjimkou těch, jenž by mohly vést k odhalení svědkovy totožnosti. Všechny ostatní dotazy byly zodpovězené. Vnitrostátní soudy daly stěžovateli potřebnou **kompenzaci spočívající v příležitosti účastnit se alespoň jedenkrát během trestního řízení výpovědi anonymních svědků s právem klást jim otázky**. Z tohoto důvodu dospěl Evropský soud pro lidská práva k závěru, že ve stěžovatelově případě nedošlo k porušení článku 6 odst. 1 ve spojení s článkem 6 odst. 3 písm. d) Úmluvy. Evropský soud ve svém rozsudku připomněl, že s důkazy, jenž jsou získány za podmínek, kdy dochází k určitému omezení práv obviněného na obhajobu, je třeba zacházet s maximální opatrností

a s rozvahou. **Rozhodně však nelze připustit, aby bylo odsouzení založeno výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědích anonymních svědků**, a to i za předpokladu, že dojde k určité kompenzaci nevýhod obhajoby.⁸⁰⁾

Stejně jako v případě Doorson proti Nizozemí ani v kauze **Asch proti Rakousku** (rozsudek ze dne 26.4.1991) neshledal Evropský soud porušení práva na spravedlivý proces. Stěžovatel byl odsouzený rakouskými soudy za násilný trestný čin vůči své družce. Důkazní materiál, který měl soud k dispozici, tvořila výpověď napadené družky, učiněná v den oznámení na policii, v níž incident podrobně popsala, a dále výpověď policejního důstojníka, který s obětí trestného činu zápis vyhotovil. Oba svědkové u soudního projednání věci využili svého práva odepřít výpověď, soudce tak přečetl zápisy o jejich výpovědích. V mezidobí družka stěžovatele policii sdělila, že již na svém oznámení netrvá a chtěla by je vzít zpět. Stěžovatel svoji vinu popřel. Ve stížnosti adresované Evropskému soudu pro lidská práva uvedl, že neměl ani v jedné fázi trestního řízení možnost vyslyšet svědky proti sobě, případně svědky dát vyslechnout. Evropský soud zopakoval, že není oprávněn přezkoumávat vnitrostátní zákonodárství týkající se rozhodnutí o přípustnosti důkazů v trestním procesu, o uznání práva odepřít výpověď, také hodnocení důkazů spadá do pravomoci vnitrostátních soudů. Zaměřil se proto na charakter řízení jako celku, když uvedl, že použití výpovědí svědků, pocházejících z přípravného řízení, článku 6 Úmluvy nijak neodporuje, pokud je obviněnému poskytnuta adekvátní a dostatečná příležitost svědectví obžaloby popřít, jakož i možnost takového svědka vyslyšet buď při jeho výpovědi nebo kdykoliv v dalším průběhu trestního procesu. Evropský soud shledal, že stěžovateli se dostalo spravedlivého procesu, když získal prostor bránit se vznesenému obvinění svojí vlastní verzí, navrhopat svědky k vyvrácení tvrzení svědků obžaloby, taktéž mohl žádat výslech policejního důstojníka v řízení před soudem. Nic takového se nestalo, sám obviněný využil svého práva a po celý průběh trestního

---

⁸⁰⁾ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva ve veci Doorson proti Holandsku z 26. marca 1996. Preklad: JUDr. Robert Fico, CSc. Dostupný z: <http://www.humanrights.coe.int/aware/GB/publi/caselaw/357.pdf>.

procesu nevypovídal. Navíc vnitrostátní soud postavil odsouzení stěžovatele i na jiných důkazech, především na lékařských zprávách o zranění poškozené. Skutečnost, že oběť trestného činu odmítla vypovídat, nemůže mít za následek nemožnost soudu věc rozhodnout a taktéž nelze tvrdit, že uvedená situace zbavila stěžovatele spravedlivého procesu, když jeho práva byla garantována. V této věci se ale objevily dva shodně odlišné názory soudců Evropského soudu, kteří naopak poukazovali na to, že vnitrostátní soudy založily odsouzení stěžovatele především na výpovědi jeho družky, učiněné na policii v oznámení o podezření ze spáchání trestného činu. Tato výpověď byla pro další průběh trestního procesu klíčová. Policejní důstojník, jako druhý svědek, pouze popisoval, v jakém stavu rozrušení poškozená svoje oznámení učinila. Lékařské zprávy uváděly určitá zranění a citovaly poškozenou, jak k těmto zraněním přišla. Sama poškozená později žádala o stažení svého oznámení, tedy odmítla potvrdit původní tvrzení. Je možné se domnívat, že verze poškozené byla nepřesná, když se rozhodla oznámení vzít zpátky. Jinou výpověď již neučinila. Z tohoto důvodu považují dva soudci Evropského soudu právo stěžovatele na spravedlivý proces za porušené, neboť jeho odsouzení bylo založeno v převážné míře na výpovědi svědkyně – poškozené, a stěžovatel neměl ani v jednom případě možnost být přímo konfrontován s usvědčující svědeckou výpovědí.⁸¹⁾

Porušení článku 6 odst. 1 a 3 písm. d/ Úmluvy Evropský soud pro lidská práva konstatoval v případě **A. M. proti Itálii** (rozsudek ze dne 14.12.1999). Stěžovatel byl italským státním příslušníkem odsouzeným místními soudy k podmíněnému trestu za naplnění skutkové podstaty trestného činu pohlavní zneužívání nezletilé osoby. Usvědčujícím důkazem byla výpověď nezletilého svědka, učiněná před procesem ve Spojených státech amerických v rámci dožádání právní pomoci italskými orgány, výpověď jeho otce a dále čestná prohlášení dvou dalších osob. V rámci hlavního líčení byly listiny s výpověďmi a

---

⁸¹⁾ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva ve veci Asch proti Rakúsku z 26. apríla 1991. Preklad: Mgr. Zuzana Kupcová, PhD. Dostupný z: <http://www.humanrights.coe.int/aware/GB/publi/caselaw/337.pdf>.

čestná prohlášení pouze přečteny, stěžovateli tak nebyla dána možnost vyslyšet svědky proti sobě, případně dát tyto osoby vyslyšet, a to ani v rámci přípravného řízení. Soudy vyšší instance námitky nespravedlivého procesu, učiněné stěžovatelem, nevyslyšely. Stížnost z důvodu nespravedlivého procesu, tedy rozporu s článkem 6 odst. 1 a 3 písm. d) Úmluvy, podal stěžovatel k Evropskému soudu pro lidská práva. Soud stížnost přijal a zabýval se jí z pohledu posouzení, zda proces jako celek byl spravedlivý, a to včetně způsobu provedení důkazů. Soud ponechal otázku výběru i hodnocení důkazů na vnitrostátním právu (viz mimo jiné výše uvedený rozsudek ve věci Doorson proti Nizozemí, 1996). S ohledem na charakter článku 6 Úmluvy, kdy jeho odstavec 3 představuje zvláštní podmínky spravedlivého vedení procesu ve smyslu konkretizace práva na spravedlivý proces zaručeného v odst. 1 tohoto článku, tj. jakási minimální práva obviněného, Evropský soud zpravidla posuzuje stížnost z pohledu kombinace odst. 1 (obecné právo na spravedlivý proces) a odst. 3 (konkretizace práva na spravedlivý proces) článku 6 Úmluvy. Jak bylo naznačeno výše, příkazují obě ustanovení Úmluvy soudům poskytnout obviněnému právo zpochybnit svědectví učiněná proti němu, zejména právo vyslyšet svědky v okamžiku jejich výpovědi, případně i posléze. **Neslučitelným s citovanými ustanoveními Úmluvy je postup, kdy se odsouzení obviněného opírá výlučně či v rozhodující míře o výpověď svědka, jako jediný důkaz realizovaný bez přítomnosti obviněného.** Soud aplikoval na postup vnitrostátních soudů jmenovaná ustanovení Úmluvy a shledal, že jediným usvědčujícím důkazem proti stěžovateli byly výpovědi nezletilého svědka a jeho otce, provedené bez přítomnosti stěžovatele ve Spojených státech amerických, a dále čestná prohlášení dvou jiných osob, přičemž stěžovatel neměl ani v jednom případě možnost být přítomen prováděnému důkazu a bylo mu tak upřeno právo dát vyslyšet svědky proti sobě, případně toto činit sám. Soud celou záležitost uzavřel tím, že **stěžovatel neměl možnost zpochybnit svědectví, která bezprostředně vedla k jeho odsouzení, neboť nebyl v žádné fázi řízení konfrontován s těmi, kteří ho obviňovali.** Evropský soud sice uvedl, že stěžovatel mohl sám požádat o realizaci výpovědi svědků dle Dohody o vzájemné pomoci v trestních věcech,

platné mezi oběma státy, avšak již tehdy pochybil státní zástupce, když informoval americké úřady o podmínce nepřipustnosti účasti advokátů u samotného výslechu. Italská vláda přitom nepředložila žádné soudní rozhodnutí, jenž by se týkalo výkladu aplikované dohody v tomto smyslu. Vnitrostátní soudy se při rozhodování o vině stěžovatele opíraly výlučně o prohlášení svědků, získaná před procesem ve Spojených státech amerických, jiné důkazy vedoucí k odsouzení stěžovatele k dispozici neměly. Stěžovateli se tak nedostalo spravedlivého procesu a tím byl porušen článek 6 odst. 1 ve spojení s odstavcem 3 písm. d/ Úmluvy, když neměl dostatečnou a přiměřenou možnost zpochybnit svědectví, na nichž bylo jeho odsouzení založeno.⁸²⁾ Obdobně posoudil Evropský soud stížnost ve věci **P. S. proti Německu**. Jednalo se o případ pohlavního zneužití nezletilé šolačky německým občanem, soukromým učitelem hudby. Stěžovatel tvrdil, že byl odsouzen výhradně na základě výpovědi nezletilé, která byla učiněna pouze jednou krátce po údajném zneužití před policejním orgánem. Nezletilá byla hlavním svědkem obžaloby a stěžovatel nedostal v přípravném ani v pozdějším řízení možnost být přítomen u jejího výslechu. Ačkoliv byla věrohodnost výpovědi nezletilé potvrzena znaleckým posudkem z oboru psychologie, jenž se vyjádřil k nevhodnosti opakování výpovědi nezletilou u soudního jednání za přítomnosti stěžovatele, Evropský soud pro lidská práva jednomyslně vyslovil porušení článku 6 Úmluvy, když po zhodnocení trestního řízení, vedeného vnitrostátními orgány proti stěžovateli, dospěl k závěru, že práva obhajoby, omezená nemožností obviněného vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě, nebyla dostatečně kompenzována postupem justičních orgánů, jenž připustily, aby byl stěžovatel odsouzen v rozhodující míře na základě jediného přímého důkazu, kterým byla výpověď nezletilé učiněná bez přítomnosti stěžovatele či jeho obhájce.⁸³⁾

---

⁸²⁾ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci A. M. proti Itálii ze dne 14.12.1999. Databáze systému ASPI, 2007.

⁸³⁾ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci P. S. proti Německu ze dne 20.12.2001. Databáze systému ASPI, 2007.

Evropský soud se opakovaně ve svých rozhodnutích vyjadřoval k otázce svědectví nezletilých osob zejména v případech trestných činů pohlavního zneužívání. Takové svědectví představuje pro nezletilého traumatizující zážitek, proto je žádoucí v podobných situacích upustit od dalšího živého svědectví nezletilé osoby z důvodu její ochrany před sekundární viktimizací a v rámci řízení před soudem použít výpověď učiněnou v předchozí fázi trestního procesu. Soud za těchto okolností akceptuje, aby do protikladu s právem obviněného na obhajobu bylo postaveno právo na respektování soukromého života poškozeného dítěte. Evropský soud tímto deklaroval, že jsou pro něj přijatelná určitá opatření v trestních řízeních, jenž se týkají sexuálního zneužívání dětí, s cílem chránit poškozeného, a to opět za podmínky, že obhajoba nebude zkrácena o účinný výkon svých práv zejména tím, že soudy následně odsouzení nezaloží na jediném důkazu získaném právě výpovědí nezletilého svědka. Jako příklad takového rozhodnutí Evropského soudu je možné uvést řízení ve věci **S. N. proti Švédsku**. Evropský soud ve svém rozsudku ze dne 2.7.2002 neshledal porušení článku 6 Úmluvy, když obhajoba měla možnost shlédnout videozáznam o první výpovědi nezletilého před policejním orgánem, taktéž druhá výpověď byla v soudním řízení přečtena. Stěžovateli tak bylo zajištěno právo vyjádřit se k viděnému i slyšenému, popřít a diskutovat obsah výpovědi. Opatření justičních orgánů ve vztahu k obhajobě byla dostačující. Soud připomněl, že článek 6 Úmluvy nevyžaduje striktně, aby v podobných případech byly nezletilému kladeny otázky formou křížového výslechu ani jiným způsobem. Vedle důkazu výpovědi nezletilého svědka v tomto řízení existovaly i jiné důkazy, na nichž vnitrostátní soudy založily svoje rozhodnutí o vině stěžovatele. Důležitý výrok z pohledu práv na obhajobu soud v tomto rozsudku učinil upozorněním, že **s důkazy, získanými výpovědí svědků v případě, kdy práva obhajoby nemohou být zajištěna ve smyslu a rozsahu daném Úmluvou, musí být nakládáno s velkou opatrností.**⁸⁴⁾

---

⁸⁴⁾ Hubálková, E. Přehled judikatury ESLP. Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva. ASPI, a.s., Praha, 2006, s. 74-75.

Úmluva o lidských právech a základních svobodách v článku 6 odst. 3 písm. d/ hovoří o svědkovi obecně bez bližšího vymezení, tedy nečiní rozdíly v případech, kdy proti obviněnému vypovídá osoba spoluobviněná či osoba nikterak se nepodílející na páchání trestné činnosti s obviněným. Výkladu článku 6 Úmluvy z hlediska posouzení osoby svědka se věnoval Evropský soud pro lidská práva v případě **Luca proti Itálii** (rozsudek z 27.2.2001). Stěžovatel byl italským státním příslušníkem, jehož vnitrostátní soud shledal vinným ze spáchání trestného činu obchodování s omamnými látkami a odsoudil ho k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Hlavním důkazem proti stěžovateli byla výpověď spoluobviněného, učiněná v přípravném řízení před státním zástupcem bez účasti obviněného. V hlavním líčení spoluobviněný odmítl vypovídat. Stěžovatel v podaných opravných prostředcích vytýkal způsob, jakým bylo proti němu vedeno trestní řízení, když neměl možnost být přítomen usvědčující výpovědi a byl zbaven práva klást vypovídající osobě otázky. Odvolání stěžovatele bylo vnitrostátním soudem zamítnuto jako nedůvodné. Nejvyšší soud následně stejným způsobem rozhodl o podané stížnosti, přičemž svoje rozhodnutí odůvodnil tím, že článek 6 odst. 3 písm. d/ Úmluvy se týká výslechu svědků s povinností vypovídat pravdu a nikoli výslechu obžalovaných, kteří jsou oprávněni zachovávat mlčenlivost, případně i lhát. Stěžovatel se obrátil na Evropský soud a ve své stížnosti označil trestní proces vedený vnitrostátními soudy za nespravedlivý, neboť jeho odsouzení bylo založeno výlučně na výpovědi osoby spoluobviněné, učiněné v jeho nepřítomnosti v přípravném řízení. Stěžovatel tak neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet svědka proti sobě. Domáhal se vyslovení porušení Úmluvy v článku 6 odst. 1 a 3 písm. d/. Evropský soud se nejprve zabýval problémem, zda výpověď osoby spoluobviněné je možné z hlediska článku 6 odst. 3 písm. d/ Úmluvy chápat jako výpověď svědka. Reagoval tak na negativní postoj italského Nejvyššího soudu, který se vyslovil tak, že vypovídá-li osoba spoluobviněná, nejedná se o výpověď svědka ve smyslu článku 6 odst. 3 písm. d/ Úmluvy z důvodu, že spoluobviněný je oprávněn zamlčovat podstatné skutečnosti, ba dokonce uvádět nepravdu. Evropský soud se s názorem italského soudu nejvyšší instance neztotožnil, když odstavec 3 písm. d/ Úmluvy

vyložil způsobem, že není možné rozlišovat mezi výpovědí spoluobžalovaného s poukazem na skutečnost, že spoluobžalovaná osoba smí vypovídat nepravdu, a mezi výpovědí učiněnou svědkem s nutností mluvit pravdu a nic nezamlčovat ve smyslu podaných poučení o významu svědecké výpovědi. Evropský soud uvedl, že jakmile je určitá výpověď způsobilá založit odsouzení obžalovaného, představuje svědectví bez ohledu na postavení svého původce a lze na ni aplikovat záruky obsažené v článku 6 odst. 1 a 3 písm. d/ Úmluvy. Skutečnost, že osobou podávající svědeckou výpověď je spoluobviněný, zohlední vnitrostátní soudy v rámci hodnocení provedených důkazů, jak vyplývá z jejich pravomoci. Konečným verdiktem vyslovil Evropský soud pro lidská práva porušení článku 6 odst. 1 a 3 písm. d/ Úmluvy z důvodu, že vnitrostátní soudy nectily zásadu na spravedlivý proces tím, že zbavily stěžovatele práva přezkoumat osobně či za pomoci svého obhájce usvědčující důkaz proti sobě. Výpověď osoby spoluobžalované, učiněná v nepřítomnosti stěžovatele, byla jediným podstatným důkazem v trestním řízení, na němž bylo následně založeno rozhodnutí o vině stěžovatele.⁸⁵⁾

Ačkoliv v popsaných případech anonymní svědci nevystupovali, přesto lze skutkové závěry Evropského soudu pro lidská práva považovat za obecné vymezení nutnosti minimálně jedné garance realizace obhajovacích práv obviněného v průběhu trestního řízení, jenž platí i pro případ svědectví anonymních osob (viz zejména závěry v rozsudku Doorson proti Nizozemí).

Naopak ve věci **Visser proti Nizozemí** (rozsudek ze dne 14.2.2002) byli anonymní svědci použiti jako důkaz proti stěžovateli. Evropský soud zde rozhodl o porušení práva obviněného na spravedlivý proces. Stěžovatel byl odsouzen vnitrostátními soudy za únos a omezování svobody dalších osob. Byl usvědčen výpověďmi svědků, jimž nejprve vyšetřující soudce, a poté i soud, přiznal anonymitu. Svědkové namítali, že sice obviněného osobně neznají, nicméně z něho mají strach, neboť jeden ze spoluobviněných má pověst rváče.

---

⁸⁵⁾ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Luca proti Itálii ze dne 27.2.2001. Databáze systému ASPI, 2007.

Ani odvolací soud se nezabýval přezkoumáním důvodů pro udělení anonymity svědkům, nijak neposoudil odůvodněnost jejich obav, byť mezi výpovědi před policejním orgánem a před vyšetřujícím soudcem v odvolacím řízení uplynulo šest let. **Evropský soud**, jak bylo uvedeno výše, **není povolán k posouzení oprávněnosti udělení či ponechání anonymity svědkům vnitrostátními orgány**. Pokud platné právní předpisy státu umožňují poskytnout svědkům anonymitu za účelem získání jejich výpovědi s ohledem na ochranu jejich života, zdraví, bezpečnosti, rodiny nebo socioekonomické existence, pak je záležitostí výhradně místních orgánů, o anonymitě rozhodnout. Obviněný má právo podat proti takovému rozhodnutí opravný prostředek, což se v případě stěžovatele také stalo. Evropský soud však po přezkoumání řízení jako celku konstatoval porušení článku 6 Úmluvy, jenž spatřoval opět v tom, že **stěžovatelovo odsouzení se v rozhodující míře opíralo o anonymní svědectví.**⁸⁶⁾

Dalším z řady důležitých rozhodnutí, reagujících na důkazy ve formě svědectví bez zajištění možnosti obviněnému vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě, je rozsudek ve věci **Mayali proti Francii** ze dne 14.6.2005. Stěžovatel byl francouzskými soudy odsouzen za sexuální obtěžování spoluvězně. Svoji vinu popíral, trval na tom, že jednal se souhlasem poškozeného. Usvědčujícím důkazem byla právě výpověď poškozeného opřena o závěry znaleckého posudku, v němž byl stěžovatel popsán jako silná osobnost, snadno manipulující s lidmi, a poškozený naopak jako slabý, ovladatelný jedinec. Stěžovatel trval na výpovědi třetího spoluvězně a dále na konfrontaci mezi ním a poškozeným. Poškozený odmítl vypovídat v přítomnosti stěžovatele, předvolání třetího spoluvězně bylo opakovaně neúspěšné. Stěžovatel poukázal na porušení článku 6 odst. 1 a 3 písm. d/ Úmluvy, když neměl možnost konfrontace s výpovědí poškozeného a stát nevyvinul opravdovou snahu o předvolání jím navrhovaného svědka – třetího spoluvězně, jehož svědectví pokládal stěžovatel za zásadní. Namítal, že jinou možnost

---

⁸⁶⁾ Hubálková, E. Přehled judikatury ESLP. Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva. ASPI, a.s., Praha, 2006, s. 74.

obranu neměl. Evropský soud s ohledem na konkrétní okolnosti případu naznal, že pokud vnitrostátní soudy přistoupily k omezení práv obhajoby přípuštěním důkazu získaného výsledkem svědka bez zajištění realizace obhajovacích práv, pak musí dostatečně prokázat, že s maximálním aktivním úsilím hledaly svědka navrženého stěžovatelem. Pokud se tak nepodařilo, není přípustné sporné svědectví, proti němuž stojí protikladná výpověď stěžovatele, vzít za usvědčující důkaz o vině, což se v případě pana Mayali stalo. Stěžovateli se tak nedostalo adekvátní příležitosti k popření tvrzení poškozeného, řízení jako celek nelze hodnotit jako spravedlivé.⁸⁷⁾

Evropský soud pro lidská práva i v dalších rozhodnutích, týkajících se výkladu článku 6 odst. 1 ve spojení s odst. 3 písm. d/ Úmluvy, opakovaně vyslovil požadavek **poskytnout obviněnému odpovídající a náležitou příležitost napadnout a zpochybnit svědka obžaloby, a to buď přímo v okamžiku jeho výpovědi, nebo ve kterémkoli stádiu trestního řízení.** Soud vyslovil porušení práv obhajoby v rozsahu neslučitelném s požadavky uvedenými v článku 6 Úmluvy v případě, že se odsouzení opírá pouze nebo rozhodujícím způsobem o výpověď svědka, kterého obviněný neměl možnost vyslyšet nebo dát vyslyšet ani ve stádiu vyšetřování, ani později v soudním jednání (např. rozsudek ve věci Saidi proti Francii z 20.9.1993, Unterpertinger proti Rakousku z 24.11.1986, Kostovski proti Nizozemí z 20.11.1989).⁸⁸⁾

Při rozhodování Evropského soudu pro lidská práva o stížnostech na porušení Úmluvy o lidských právech a základních svobodách vnitrostátními soudy se můžeme setkat s odlišnými názory jednotlivých soudců při hlasování o výsledku projednávané věci (viz již zmiňovaný případ Asch proti Rakousku). Tato rozdílná stanoviska jsou pak součástí jednotlivých rozsudků. Tak je tomu v případě kontroverzního rozsudku ve věci **Van Mechelen a jiní proti Nizozemí** ze dne 23.4.1997. Jde o poměrně zásadní rozhodnutí, které se svým

---

⁸⁷⁾ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Mayali proti Francii ze dne 14.6.2005. Databáze systému ASPI, 2007.

⁸⁸⁾ Hubálková, E. Přehled judikatury ESLP. Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva. ASPI, a.s., Praha, 2006, s. 71.

charakterem blíží již zmiňovanému případu Doorson proti Nizozemí, avšak jeho výsledek je jiný, když Evropský soud v něm na rozdíl od svého závěru ve věci Doorson vyslovil porušení článku 6 Úmluvy, což bylo i předmětem nesouhlasu některých soudců. O co vlastně šlo. Stěžovatel byl společně se třemi spolupachateli odsouzen za spáchání ozbrojené loupeže k přísnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Všichni spoluobvinění svoji vinu popřeli. Rozhodnutí vnitrostátních soudů bylo založeno na výpovědích svědků, z nichž někteří byli policisté, a všichni tito vypovídali pod utajenou totožností. Svůj požadavek anonymity odůvodnili jednak obavou, že v případě odhalení identity nebudou moci řádně vykonávat svoji službu, a dále strachem z pomsty pachatelů. Obhajoba žádala, aby anonymní svědci byli vyslechnuti ve veřejném soudním jednání. Soud nejprve tento požadavek odmítl. Odvolací soud poté určil, že výpověď anonymních svědků provede neveřejně vyšetřující soudce a obhajoba tak získá možnost se výslechu účastnit a klást dotazy. Svědci - policisté tedy vypovídali mimo soudní jednání, obhajoba zaznamenala jejich výpověď prostřednictvím zvukového zařízení, tímto způsobem byly kladeny dotazy. Na některé otázky svědci odmítli odpovědět z důvodu, že by mohlo dojít k vyzrazení jejich skutečné identity. Jednalo se o dotazy typu zda svědek nosí brýle k posouzení jeho zrakových schopností, nebo o požadavek, aby svědek popsal, na kterém místě se v době loupeže nacházel. Otázky takového charakteru ponechal vyšetřující soudce bez odpovědí. Vnitrostátní soud shledal výpovědi policistů – anonymních svědků jako věrohodné a s ohledem na další výpovědi nechráněných svědků, včetně listinných důkazů, rozhodl o vině všech obžalovaných. Vzhledem k charakteru spáchaného trestného činu byly uloženy přísné tresty. Stěžovatel nepovažoval trestní řízení za spravedlivé. Svoji stížnost k Evropskému soudu odůvodnil tím, že důkazy získané výpověďmi anonymních svědků – policistů byly jediné usvědčující ve vztahu k identifikaci obviněných. Jednalo se tedy o důkazy zásadní. Dále vnitrostátním soudům vytknul, že se nedostatečně zabývaly otázkou potřeby ochrany svědků, když neexistoval žádný hmatatelný důkaz o ohrožení svědčících policistů. Anonymita svědkům byla přiznána na základě jejich přání pouze s ohledem na charakter trestné činnosti. V důsledku toho neměl stěžovatel příležitost poznat skutečnou

identitu osob svědčících v jeho neprospěch, nebyl schopen dostatečně posoudit jejich věrohodnost. Taktéž nebyla dodržena zásada kontradiktornosti trestního procesu, když anonymní svědci nevypovídali ve veřejném soudním jednání v přítomnosti stěžovatele, což mohlo být zabezpečeno například použitím masky, aby nebyla odhalena podoba vypovídajících osob, avšak aby současně obhajoba mohla z momentálního chování svědka při výpovědi, z jeho gest, rozmyšlení i způsobu odpovědí vyčíst důležité poznatky pro posouzení pravdivosti tvrzení i jejich věrohodnosti. Stěžovatel se cítil postupem vnitrostátních soudů poškozen, neboť byl usvědčen v rozhodující míře na základě výpovědí anonymních svědků. Podobně jako ve věci Doorson Evropský soud konstatoval, že posouzení přípustnosti důkazů i způsobu jejich provedení spadá výlučně do pravomoci vnitrostátních soudů. Taktéž zopakoval, že článek 6 Úmluvy nebrání ve výjimečné situaci použití anonymního svědectví jako důkazu proti obviněnému. Úkolem soudu je tedy hodnotit řízení z hlediska jeho spravedlivého průběhu podle principů, které byly vytyčeny právě v rozhodování případu Doorson proti Nizozemí. Soud aplikoval zásadu, že dojde-li k omezení obhajoby připuštěním důkazu získaného výpovědí anonymního svědka, pak je třeba obhajobě zkrácení práv dostatečně kompenzovat opatřeními justičních orgánů (**zásada poskytnutí obviněnému odpovídající a vhodné příležitosti napadnout a zpochybnit svědka proti sobě, a to buď přímo v okamžiku jeho výpovědi, nebo ve kterémkoli pozdějším stádiu trestního řízení**). Pokud je použita výpověď anonymního svědka, učiněná bez přítomnosti obviněného, pak nesmí být jediným usvědčujícím důkazem o jeho vině (*zásada nepřipustnosti založení odsouzení výlučně nebo v rozhodující míře na výpovědích anonymních svědků*). Evropský soud se poněkud překvapivě, zohledním-li jeho předchozí závěry, hlouběji zabýval postupem vnitrostátních soudů, když zkoumal oprávněnost přiznání anonymity vypovídajícím policistům. Dospěl téměř k revolučnímu závěru, že svědčící policisty je nutné posuzovat odlišně od svědků civilních, a to z následujících důvodů. Především se jedná o představitele státní moci, jejichž postavení je dáno výkonem státní služby, vázaností slibem poslušnosti vůči státu, soud zároveň zdůraznil jejich blízkou roli ve vztahu k obžalobě. Policista je sám o sobě s ohledem na svoji pozici

povinen určitá rizika, spojená s výkonem služby, podstoupit. **K použití policistů, jako anonymních svědků, by mělo docházet skutečně jen ve výjimečných případech.** Jinak je tomu u policisty jako agenta nasazeného při utajených operacích. Jeho ochrana je dána samotným posláním. Soud poukázal na princip subsidiarity, který opravňuje k použití opatření více omezující práva obhajoby teprve tehdy, pokud neexistují opatření méně omezující. Soud vytknul vnitrostátním soudům nedostatečné vysvětlení toho, proč byla vlastně anonymita všem policistům v roli svědků přiznána a ponechána po celou dobu procesu, a z jakého důvodu nebylo možné přijmout pro obhajobu méně citelná opatření, než výpověď svědků prostřednictvím zvukového zařízení, tedy odděleně v jiné místnosti a nikoli před soudcem, nýbrž před vyšetřujícím soudcem až v rámci odvolacího řízení. Evropský soud vyslovil svoji nelibost na tím, že vnitrostátní soudy dostatečně neprošetřily reálnost hrozby odvety proti příslušníkům policie a jejich rodinám, a tedy že rozhodnutí o přiznání anonymity bylo založeno výlučně na vážnosti spáchaných zločinů. Přijatá opatření vnitrostátními orgány dle názoru Evropského soudu **nelze považovat za vhodnou náhradu práva obhajoby klást svědkům otázky v jejich přítomnosti a vytvořit si tak vlastní úsudek o spolehlivosti, důvěryhodnosti a vystupování svědka.** Z uvedeného nelze soudit, že nevýhody, za nichž obhajoba pracovala, byly dostatečně vyváženy postupem soudních orgánů. Navíc jediné usvědčující důkazy, na kterých vnitrostátní soudy založily svoji jistotu o identifikaci stěžovatelů, jako pachatelů trestného činu, vzešly ze svědectví anonymních policistů. Tímto postupem **bylo odsouzení založeno v rozhodující míře na výpovědích anonymních svědků.** Podle zjištění Evropského soudu se případ Van Mechelen a jiní proti Nizozemí liší od případu Doorson právě v tom, že v kauze Doorson svědčili pod anonymitou civilní svědci - narkomané, kteří obviněného znali z předchozí doby jako drogového dealera, a identifikovali ho. Kromě toho měly vnitrostátní soudy v případě Doorson k dispozici vedle anonymních svědectví i další důkazy o vině. Evropský soud rozhodl o porušení článku 6 Úmluvy z výše uvedených důvodů. Tři soudci vyjádřili odlišné stanovisko právě s odkazem na závěry v případě Doorson. Prioritně vytkli Evropskému soudu nesourodost jeho

rozhodnutí v otázce podmínek, za nichž je možné v trestním procesu použít důkazy anonymních svědků. Dle názoru soudce Van Dijka je úkolem soudu sladit svoji judikaturu, aby jeho rozhodování bylo transparentní a stabilní, aby byla zachována možnost předvídatelnosti rozhodování podobných případů stejným způsobem. To se ve věci Van Mechelen proti Nizozemí nestalo. Především Evropský soud zde popřel svoje dosavadní stanovisko, že přípustnost důkazů i podmínky pro jejich hodnocení jsou výlučně věcí vnitrostátní právní úpravy. Tato oblast má být pro rozhodování Evropského soudu nedotknutelná, což bylo opětovně vyjádřeno v předchozích rozhodnutích včetně případu Doorson. Nyní se ale soud zabýval oprávněností přiznání anonymity svědkům, podmínkami, za nichž mohla obhajoba vykonávat svoje práva, byla zkoumána vhodnost přijatých opatření z hlediska jejich závažnosti ve vztahu k obhajobě. Evropský soud posuzoval platnou vnitrostátní úpravu a zaujímal k ní svoje stanoviska, což považuje soudce Van Dijk za nepřipustný zásah do holandského zákonodárství. Vyjádřil nesouhlas i s výtkami Evropského soudu, že výslech anonymních svědků prováděl vyšetřující soudce v době přerušného odvolacího jednání a nikoli samotný odvolací soud. Tento postup byl přitom bez námitek tolerován právě v případě Doorson. Nespokojený soudce považuje omezená práva obhajoby za dostatečně kompenzovaná možností být prostřednictvím techniky přítomen výpovědi všech anonymních svědků včetně zajištěného práva klást vlastní otázky a činit připomínky k protokolaci. Provedené výslechy tvořily část odvolacího řízení, tedy trestního procesu. Důkazy získané výpověďmi anonymních svědků dle soudce Van Dijka nebyly jedinými usvědčujícími, když existovaly další výpovědi svědků pod vlastní identitou, stejně jako výsledky šetření policejních orgánů. Nebyl proto důvod činit jiný závěr než v citovaném případě Doorson, kde bylo dostatečně jasně formulováno, co se rozumí onou rozhodující mírou, na níž je odsouzení založeno (modelovým kritériem situace, kdy by usvědčujícím důkazem byla výpověď dvou svědků, z nichž jeden byl svědkem anonymním a druhý svědkem s pravou identitou, jenž by zmizel ještě předtím, než měla obhajoba vůbec možnost jej vyslechnout). Soudce připustil, že v posuzovaném případě přece jen měl vnitrostátní soud přijmout lehčí opatření a umožnit, aby anonymní

svědci vypovídali pod zamaskováním. Již z rozsudku Doorson jednoznačně plyne, že Evropský soud uznal primární pravomoc vnitrostátnímu soudu rozhodnout o způsobu provedení důkazů, jakož i o jejich zhodnocení. Zásadní nesouhlas vyjádřil soudce Van Dijk s rozlišováním mezi civilními svědky a svědčícími policisty. Ačkoliv povolání policisty určitá rizika přináší, není možné dle jeho názoru takové kategorii svědků upřít právo na ochranu jejich života a rodiny. Zbytečným riskováním nesmějí být zmíněná práva policistům odepřena. Nelze proto souhlasit s argumentací soudu, že jenom z důvodu účasti policistů jako svědků v trestním řízení se případ Van Mechelen liší od případu Doorson. Soud měl i v této věci rozhodnout o tom, že k porušení Úmluvy nedošlo.⁸⁹⁾

V této souvislosti zmíním judikaturu Ústavního soudu České republiky, který se zabýval otázkou přípustnosti anonymního (utajeného) svědectví ze strany policistů, jenž se v určité formě zúčastnili na průběhu skutkového děje trestné činnosti obviněného, a to realizací předstíraného podvodu. Ústavní soud ČR se k utajenému svědectví policistů vyjádřil tak, že výslech policistů pod utajením lze tolerovat, vyžaduje-li takový postup ochrana jich samotných, rodinných příslušníků či zájem na tom, aby mohli i nadále působit při odhalování závažné nebo organizované trestné činnosti, nikoli však za situace, kdyby ze strany policistů došlo k vyprovokování či iniciování trestné činnosti obviněného a k jejich následnému skrytí se za anonymitu. Prosazení důkazu výpovědi utajeného svědka - policisty proti právům obviněného musí nutně kumulativně splňovat princip proporcionality, subsidiarity a minimalizace zásahů do práv obhajoby. Úkolem obecných soudů je s nejvyšší obezřetností zkoumat přiměřenost vztahu mezi důvodem utajení a omezením práv obhajoby, nelze se spolehnout pouze na tvrzení policistů, že s ohledem na svoje postavení mají obavu o životy svoje i svých rodin. Zásadně je třeba volit mírnější formu zásahu do obhajovacích práv a důsledně dbát požadavku důkazní kompenzace.

---

⁸⁹⁾ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva ve veci Van Mechelen a iní proti Holandsku z 23. apríla 1997. Dostupný z: http://www.radaeuropy.sk.swift_data/source/dokumenty/rada_europy/institucie/rozsudky/van_mech.pdf.

Ústavní soud České republiky se ve svých závěrech plně ztotožňuje s Evropským soudem pro lidská práva, když uvádí, že využití důkazu, získaného anonymním svědectvím policistů, přichází v úvahu pouze ve zcela výjimečných a přísně zdůvodněných případech, což dvojnásob platí za situace, kdy se navíc policisté určitým způsobem na trestné činnosti obviněného podíleli. Obecné soudy jsou povinny postupovat v těchto případech s nejvyšší opatností a výrok o vině opírat o další důkazy, které byly ve věci získány. I zde platí, že jednoznačně nelze odsouzení založit výlučně na důkazu výpovědi anonymního svědka-policisty. (sp. zn. III. ÚS 291/03).⁹⁰⁾ Ke svědčícím policistům je z pohledu hodnocení jejich výpovědi třeba přistupovat úplně stejně jako k ostatním civilním svědkům. Výpovědi policistů musí být pečlivě prověřeny a není možné je brát automaticky jako pravdivé.⁹¹⁾

Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře opakovaně uvedl, že použití anonymního svědectví, jako důkazu proti obviněnému v trestním řízení, nutně znamená pro obhajobu určité komplikace. Mimo jiné půjde o ztížení možnosti posouzení věrohodnosti svědka, který proti obviněnému vypovídá a obhajoba současně nezná jeho skutečnou identitu. Problematice zhodnocení pravdivosti tvrzení a celkové věrohodnosti svědka se Evropský soud věnuje v rozsudku ze dne 28.3.2002 ve věci **Birutis a další proti Litvě**. Tři vězni byli vnitrostátními soudy shledáni vinnými z trestného činu vězeňské vzpoury. Usvědčujícím důkazem byly výpovědi spoluvězňů, kteří vystupovali jako anonymní svědci. Tyto výpovědi byly učiněny a zaznamenány v předsoudním stádiu trestního řízení bez přítomnosti obviněných, v hlavním líčení byly soudem pouze přečteny. Stěžovatelé se bránili, že jim ze strany vnitrostátních soudů nebyla dána příležitost přezkoumat nebo dát přezkoumat důkazy proti sobě, byli zkráceni na svých právech klást svědkům otázky a jejich výpovědi pouze slyšeli bez možnosti je jakkoliv blíže prověřit, když vnitrostátní soud

---

⁹⁰⁾ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 27.6.2006, sp. zn. III. ÚS 291/03. Databáze systému ASPI, 2007.

⁹¹⁾ Právo. Křivé výpovědi v Česku často procházejí. Autor: P. Biskup, H. Paštěka. 4.5.2007. s. 5.

svědectví anonymních svědků stroze konstatoval jako důkaz. Odsouzení prvního a druhého stěžovatele bylo založeno vedle anonymního svědectví dále na výpovědích pracovníků věznice, tedy v jejich případě existovaly i jiné usvědčující důkazy. V případě třetího spoluobviněného byly jediným usvědčujícím důkazem výpovědi anonymních svědků – spoluvězňů. Stěžovatelé shodně namítali, že nebyl žádný důvod, proč utajit identitu vypovídajících spoluvězňů, když ti se na incidentu také podíleli a přijetím možnosti svědčit v utajení se prakticky vyhnuli obžalobě. Nikdo jiný, než právě tři stěžovatelé, nebyl z trestného činu vězeňské vzpoury obviněn. Evropský soud vytknul vnitrostátním soudům nedostatečné zabezpečení práv obhajoby, když nebyla přijata žádná opatření k tomu, aby se obhajoba mohla s výpovědi anonymních svědků seznámit živě, tedy za pomoci techniky, kterou by byly vytvořeny vizuální a akustické překážky. Stěžovatelům nebyla ani v jednom stádiu trestního procesu dána možnost klást svědkům otázky a na jejich základě ověřit jejich věrohodnost. Omezení obhajovacích práv prvního a druhého stěžovatele spatřuje Evropský soud v jejich nedostatečném vyvážení postupem justičních orgánů, které blíže vůbec nezkoumaly způsoby a okolnosti, za nichž byly výpovědi anonymních svědků učiněny. Procesní kroky přijaté vnitrostátními soudy nebyly dostačující k tomu, aby kompenzovaly překážky vzniklé na straně obhajoby. Třetí stěžovatel byl navíc odsouzen výlučně na základě anonymních svědectví, tento postup je v rozporu s Úmluvou i s dřívějšími závěry Evropského soudu opakovaně publikovanými v jeho judikatuře. Opomenutí soudů vyslechnout svědky v hlavním líčení nebo alespoň v odvolacím řízení za současného neprozkoumání podmínek, za nichž byly svědecké výpovědi učiněny ve fázi vyšetřování, je porušením práva na spravedlivý proces a tedy i práva na obhajobu zaručeného článkem 6 odst. 1 a 3 písm. d/ Úmluvy.⁹²⁾

Z výše uvedeného textu je patrné, že některá rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva mohou navenek působit rozporuplně. Především mám

---

⁹²⁾ Case of Birutis and others v. Lithuania. Judgment. Strasbourg. 28 March 2002. HUDOC database. Dostupný z <http://cmiskp.echr.coe.int>.

na mysli střet mezi výroky soudu v případě Doorson proti Nizozemí a Van Mechelen a jiní proti Nizozemí. Evropský soud v prvním případě rozhodl o tom, že postupem vnitrostátních soudů nebyla porušena Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zatímco ve druhém sporu porušení Úmluvy shledal. Na první pohled se skutečně obě kauzy jeví jako podobné, obě založily odsouzení na výpovědi anonymních svědků, tedy na omezení práva obviněného na obhajobu. Rozdíl vidím v míře, jakou Evropský soud posuzoval postup vnitrostátních soudů, když v případě Doorson učinil precedenční závěr o tom, že dokazování podléhá především pravidlům vnitrostátního práva a vnitrostátním orgánům též náleží, aby rozhodly, které důkazy budou připuštěny a jak je zhodnotí. Posláním Evropského soudu pro lidská práva není zabývat se otázkou, zda výpovědi anonymních svědků byly použity oprávněně, ani jaké z nich byly vyvozeny závěry, nýbrž posoudit spravedlivý charakter řízení jako celku. Z pohledu článku 6 odst. 1 ve spojení s odst. 3 písm. d/ Úmluvy přezkoumá Evropský soud, zda omezením práv obhajoby v důsledku připuštění důkazu výpovědi anonymního svědka, se obviněnému – stěžovateli dostalo aplikovanými postupy vnitrostátních soudů maximálních možných kompenzací (*právo být přítomen alespoň jedenkrát během trestního řízení výpovědi svědka včetně možnosti klást mu otázky a mít příležitost posuzovat věrohodnost svědka a pravdivost jeho výpovědi v dostačující míře*) a zda trestní řízení vedené proti stěžovateli mělo spravedlivý ráz. Evropský soud dospěje k závěru, že právo obhajoby bylo omezeno ve vztahu k Úmluvě neslučitelným způsobem, pokud se odsouzení stěžovatele opírá výlučně nebo v rozhodující míře o výpověď svědka, kterého neměl stěžovatel možnost vůbec vyslyšet nebo dát vyslyšet. Pak bude vysloveno porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. V rozsudku ve věci Van Mechelen a jiní proti Nizozemí ale Evropský soud blíže zkoumal oprávněnost přiznání anonymity svědkům vnitrostátními orgány, hodnotil podmínky, za nichž mohla obhajoba vykonávat svoje práva, pozornost věnoval též vhodnosti přijatých opatření z hlediska jejich závažnosti ve vztahu k obhajobě. Je otázkou, zda Evropský soud svojí přezkumnou činností skutečně posuzoval platnou vnitrostátní úpravu a zaujímal k ní svoje stanoviska, tedy zda se v případě Van Mechelen a jiní dopustil

nepřípustného zásahu do nizozemského zákonodárství. Domnívám se, že nikoli. Není pochyb o tom, že každý případ má svoje vlastní specifika. O zdánlivě totožných věcech existují různé záznamy z důvodu, že jejich vypracování je závislé na rozdílných lidských povahách, odborných znalostech a institucích. Každý spis má jinou podobu z hlediska jeho úplnosti i obsahu. Má-li tedy Evropský soud v konkrétní věci učinit závěr o dodržení či porušení ustanovení Úmluvy o lidských právech a základních svobodách, pak musí nutně poznat blíže jednotlivé postupy vnitrostátních orgánů, aby pochopil jejich rozhodování. Z tohoto důvodu je jeho úkolem přezkoumat spis jako celek s cílem vyslovit se ke spravedlivému charakteru vedeného řízení. Jedním z požadavků dodržení práva na spravedlivý proces za předpokladu, že postup trestního řízení není sám o sobě plně v souladu se zněním článku 6 odst. 3 písm. d/ Úmluvy, je nutnost obviněnému jeho omezené právo kompenzovat. Ostatně takový požadavek vyslovil Evropský soud v případě Doorson. Jak ale poznat ony kompenzace, pokud by Evropský soud nesměl přezkoumat blíže procedurální postup vnitrostátních soudů? Je proto nasnadě, že bude hodnotit, za jakých okolností vznikla anonymní svědecká výpověď, v jaké míře a jakým způsobem byla obhajobě umožněna realizace práv, které další důkazy vedly soud k závěru o vině i rozsah, v němž se výrok o vině opírá o výpověď anonymního svědka. Úkolem Evropského soudu je též vyslovit se k otázce, zda vnitrostátnímu soudu v konkrétním případě nepostačovalo omezit práva stěžovatele v menší míře, než se doopravdy stalo, a to plně v souladu se zásadou přiměřenosti a subsidiarity. Tato zjištění nečiní Evropský soud proto, aby přezkoumával jednotlivé paragrafy vnitrostátní právní úpravy a oprávněnost jejich použití, nýbrž právě z důvodu zhodnocení trestního řízení jako postupu spravedlivého či rozporného s Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod. Skutečnost, že v případě Van Mechelen a jiní proti Nizozemí Evropský soud podrobil trestní proces pečlivému a podrobnému zkoumání nedokazuje nic víc, než že na rozdíl od případu Doorson nizozemské orgány Evropský soud o oprávněnosti užitých procedurálních postupů nepřesvědčily, což ostatně vyústilo v jeho závěr o neslučitelnosti trestního řízení s požadavky vyjádřenými Úmluvou. Postup, kdy Evropský soud hodnotí procesní práci vnitrostátních

soudů, není dle mého názoru chybným krokem a nelze ho považovat za zásah do vnitrostátního zákonodárství, ale zásadně jen jako poslední možnost nápravy nespravedlivého řízení, kterého se vůči stěžovateli dopustily orgány jeho mateřského státu, a jež se projevilo v jeho nejcitlivější sféře.

7.1 Rozhodování českých soudů ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva

I Česká republika se může pochlubit v oblasti používání výpovědi anonymních svědků v trestním řízení posouzením postupu svých justičních orgánů ze strany Evropského soudu pro lidská práva. V souvislosti s přijatou novou právní úpravou ochrany svědků v trestním řízení, kterou se náš stát v polovině devadesátých let zařadil po bok států bojujících institutem chráněného svědka proti kriminalitě a zejména organizovanému zločinu, se začaly, i když popravdě velice pomale, objevovat první rozsudky, v nichž české soudy vyslovily vinu na základě důkazu získaného výpovědí utajeného svědka. Jedním z takových rozhodnutí je i případ **Krasniki proti České republice**, který dospěl až ke štrasburskému soudu poté, co ani Ústavní soud neshledal v procesním postupu soudů nižších instancí pochybení. Stěžovatel, občan Makedonie, byl českými soudy odsouzen za spáchání trestného činu nedovolené výroby a držení omamných a psychotropních látek a jedů (§ 187 odst. 1 trestního řádu). Jako svědci vypovídali dvě osoby s utajenou totožností, a to svědkyně „Jana Charvátová“ a svědek „Jan Novotný“. Důvodem utajení byla u jmenované svědkyně obava o její život, neboť dluží peníze za drogy. Výpověď pod smyšleným jménem a skrytou podobou byla jediná možnost, za níž byla svědkyně ochotná proti stěžovateli vypovídat. Svědek „Jan Novotný“ svoji žádost o utajení odůvodnil obecnou obavou z Jugoslávčů, kteří jsou temperamentní a už mu v minulosti vyhrožovali, když chtěl koupit drogu od někoho jiného. Svědek popřel, že by mu stěžovatel kdy vyhrožoval. Výpovědi obou utajených svědků proběhly a byly zaznamenány v rámci přípravného řízení. U hlavního líčení vypovídal pouze svědek „Jan Novotný“, a to mimo jednacích sítí prostřednictvím zvukového zařízení, kdy obhajoba měla možnost za

asistence předsedy senátu klást svědkovi otázky, fyzicky ho ale nespátřila. Účast svědkyně „Jany Charvátové“ u hlavního líčení se dle sdělení předsedy senátu nepodařilo zajistit, došlo k přečtení její výpovědi z úředního záznamu pořízeného v přípravném řízení. Prvostupňový soud svůj výrok o vině založil pouze na výpovědích dvou anonymních svědků, rozhodnutí o jejich utajení odůvodnil charakterem trestné činnosti a obavami svědků vypovídat veřejně, konstatoval jejich věrohodnost bez dalšího rozboru. Odvolací soud se s názorem soudu první instance ztotožnil. Stejně reagoval i Nejvyšší soud na stížnost pro porušení zákona ministra spravedlnosti. Stěžovatel se bránil ústavní stížností, v níž namítal, že k užití výpovědí anonymních svědků došlo v rozporu s právní úpravou, obhajoba byla zkrácena na svých právech porušením principu rovnosti zbraní a k jeho usvědčení došlo výlučně na základě anonymního svědectví. Ústavní soud byl překvapivě jiného názoru, když uvedl, že oba svědci byli vyslýcháni v přítomnosti obhájce, který měl zaručeno právo klást dotazy. Porušení ústavních práv stěžovatele neshledal, když rozhodující pro výrok soudu byl obsah svědeckých výpovědí, nikoli totožnost svědků. Tento názor Ústavního soudu ale zdaleka nekoresponduje s jeho dosavadní judikaturou v této oblasti. Podobný případ s drogovou problematikou řešil Ústavní soud jen o několik málo dní dříve ve svém zrušujícím nálezu z 9.2.2006 sp. zn. III. ÚS 499/04, v němž vytknul obecným soudům nedostatečnou kompenzaci, kterou poskytly obviněnému připuštěním důkazu výpovědí anonymního svědka. Ta se musí projevit též v rovině hodnocení důkazů, soud totiž není oprávněn založit výrok o vině pouze na výpovědi utajeného svědka. Dále poukazuji na zrušující nález sp. zn. III. ÚS 501/04 ze dne 3.3.2005, v němž se Ústavní soud vyjadřoval k verifikaci výpovědi utajeného svědka. Bližší rozbor těchto nálezů provádím v předchozí kapitole. Jen pro připomenutí. Jednalo se také o odsouzení ve věci drogového deliktu, když obecné soudy založily svůj výrok o vině na výpovědi utajeného svědka, ačkoliv obhajoba prokázala, že svědek byl v inkriminované době vazebně stíhán. Soudy v návaznosti na tato sdělení nijak neproověřily pravdivost svědkových slov a jednoduše vzaly svědkovo tvrzení za prokázané. Ústavní soud v tomto nálezu poměrně důrazně vytkl obecným soudům svévoli, které se při rozhodování ve

věci dopustily, a varoval před snížením důvěry v soudnictví. Ve věci Krasniki však Ústavní soud svoje již vyslovené myšlenky nectil. Není divu, že Evropský soud pro lidská práva měl na případ Krasniki odlišný náhled. Především poukázal na svoji bohatou judikaturu publikovanou v této oblasti, zejména na nutné kompenzace, jenž se musí obhajobě dostat v případě porušení pravidel kontradiktornosti řízení. Takové vyvážení musí být dostatečné a je úkolem vnitrostátních soudních orgánů. Ve stěžovatelově případě se tak nestalo, když Evropský soud zapochyboval už v samotném oprávnění k přiznání anonymity obou svědků, jelikož důvody, jenž oba uváděli, byly natolik obecné a nepodložené konkrétní reálnou hrozbou ze strany stěžovatele, že není možné jiné vysvětlení, než že orgány činné v trestním řízení v tomto ohledu přihlíděly k charakteru trestné činnosti a učinily obecně platný závěr o nutnosti chránit svědky anonymitou. Uvedené okolnosti Evropský soud zdaleka nepřesvědčily o nutnosti přijmout natolik závažná omezení obhajovacích práv, jak se v daném případě stalo. Nebyla splněna podmínka užití institutu anonymního svědka s nejvyšší opatrností, ani zásada přiměřenosti takového opatření vzhledem k okolnostem trestní věci včetně zásady subsidiarity. Vedle toho nutno souhlasit se stěžovatelem, že vnitrostátní soudy založily svoje rozhodnutí o vině v rozhodující míře na výpovědích anonymních svědků, když neuvedly jiné důkazy, o něž by odsouzení stěžovatele opřely. Evropský soud pro lidská práva tak rozhodnutí českých soudů označil za porušení článku 6 odst.1 ve spojení s odst. 3 písm. d/ Úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Evropský soud se vyjádřil též k vnitrostátnímu postupu, který následuje po vyslovení porušení ustanovení Úmluvy, když uvedl, že stěžovatel, jako účastník vnitrostátního trestního řízení, pokud uspěl se stížností před mezinárodním soudem, který rozhodl o porušení jeho lidského práva nebo základní svobody zaručeného mezinárodní smlouvou v důsledku zásahu veřejné moci, je oprávněn k podání návrhu na obnovu řízení, jenž předtím zahájil u Ústavního soudu ČR. Tento postup je v souladu se zákonem č. 83/2004 Sb., kterým došlo ke změně zákona o Ústavním soudu. Podle § 119 citovaného zákona je nutné takový návrh na obnovu řízení podat k Ústavnímu soudu ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy se vyhlášené rozhodnutí mezinárodního soudu stane podle

příslušné mezinárodní smlouvy konečným. Ústavní soud v případě vydání nového nálezu je vázán právním názorem mezinárodního soudu.⁹³⁾

S poukazem na předchozí kapitolu blíže věnovanou rozhodování Ústavního soudu České republiky o podmínkách přípustnosti důkazů získaných výpovědí utajených svědků v trestním řízení lze konstatovat, že judikatura Ústavního soudu České republiky, až na malé výjimky (viz případ Krasniki), vychází z judikatury Evropského soudu pro lidská práva a je s ní v souladu. O postupu českých justičních orgánů na nižších instancích však toto s jistotou říci nemohu. Ostatně na tento nedostatek jako na fakt poukazuje i T.Sokol, když z pohledu obhájce vyjadřuje svoje vlastní zkušenosti z aplikace ustanovení § 55 odst. 2 trestního řádu orgány činnými v trestním řízení. Především podrobuje kritice častou nepodloženost rozhodnutí o utajení svědka konkrétními okolnostmi případu, chybějící náznak možné hrozby násilí ze strany obviněného a opakovaně používaný, byť ničím neodůvodněný, argument o nežádoucím odhalení svědkovy totožnosti. Stát tímto toleruje stav, kdy svědek jednoduše vysloví jako podmínku své výpovědi právě utajení své skutečné identity, byť jen z důvodu, aby se s obviněným nesetkal tváří v tvář, a této výsady se mu dostane. Autor odmítá uvedený postup jako zcela nesprávnou praxi a apeluje na odstranění nezákonnosti, jíž se soudy takovým jednáním dopouští.⁹⁴⁾

---

⁹³⁾ Kmec, J. Používání výpovědí anonymních svědků v trestním řízení. Justiční aktuality. ročník 2, č. 3. s. 15-17.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Krasniki proti České republice ze dne 28.2.2006. Databáze systému ASPI, 2007.

⁹⁴⁾ Sokol, T. Utajování svědci. 13.3.2006. Dostupný z [http:// www.epravo.cz](http://www.epravo.cz).

8. ZVLÁŠTNÍ ZPŮSOBY OCHRANY SVĚDKA A DALŠÍCH OSOB

V předchozí kapitole jsem se věnovala způsobům ochrany svědka v trestním řízení tak, jak ji zajišťuje trestní řád. Jeho ustanovení § 55 odst. 2 a § 209 umožňuje orgánům činným v trestním řízení za splnění zákonných podmínek poskytnout osobě podávající svědectví utajení její totožnosti, podoby i osobních údajů. Právní úprava obsažená v trestním řádu byla často předmětem kritiky odborné veřejnosti, neboť ačkoliv to bylo prezentováno jinak, opatření ve formě utajení totožnosti není nejúčinnějším prostředkem k ochraně svědka i z toho pohledu, že se jedná o časově omezené řešení pouze na dobu trvání trestního řízení. Nespokojenost byla vyjadřována též se skutečností, že zmíněná ustanovení trestního řádu dovolují orgánům činným v trestním řízení poskytnout ochranu utajením jen svědkům a nikoli dalším osobám zúčastněným na trestním řízení, zejména osobám podávajícím vysvětlení, které se poté často dostaly do procesního postavení svědka, avšak v mezidobí nebyly jejich údaje nijak chráněny. Trestní řád ve své současné podobě neobsahuje žádné ustanovení, které by pojednávalo o konkrétních opatřeních na ochranu svědků a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. V ustanovení § 55 odst. 2 ve znění účinném od 1.1.2002 nalezneme odkaz na speciální zákon, který má stanovit zvláštní způsob ochrany svědků a osob jím blízkých, tedy napravit nedostatky trestního řádu. Zákonodárce zvolil způsob ochrany svědka a dalších osob mimo trestní řád formou samostatného zákona. Tím se stal dlouho očekávaný **zákon č. 137/2001 Sb.** ze dne 29. března 2001, o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákonů č. 349/2005 Sb. a č. 413/2005 Sb., účinný od 1.7.2001, který představuje první samostatnou podrobnou právní úpravu ochrany svědka a dalších osob v trestním procesu v historii českého právního řádu. V důvodové zprávě k návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, zpracované vládou České republiky dne 23.8.2000 a 15.9.2004, se uvádí, že navrhovaná právní úprava je plně v souladu s ústavním pořádkem ČR, jakož i s právními akty Evropské unie (zejména Rezoluce Rady

Evropské unie č. 395Y1207(04) o ochraně svědků v boji proti mezinárodní organizované kriminalitě z 23.11.1995 a Rezoluce Rady Evropské unie č. 497Y0111(01) o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu z 20.12.1996) a doporučeními Rady Evropy adresovanými členskými státy za účelem vytvoření programu ochrany svědků a dalších osob, jenž poskytují důkazy o nejzávažnějších formách trestné činnosti (zejména Zpráva o ochraně svědků z 24.3.1999). Uvedené akty reagují na problematiku ochrany osob v souvislosti s trestním řízením z důvodu, že tato oblast není v mezinárodním prostoru řešena pomocí mezinárodních smluv.⁹⁵⁾

Podrobnějším rozbohem nového zákona se zabývá P. Vantuch, jehož předešlé názory jasně naznačovaly, že právní úpravu ochrany svědka a dalších osob v trestním řízení české trestní právo výrazně postrádá.⁹⁶⁾

Zákon č. 137/2001 Sb. významným způsobem navázal na institut anonymního svědka obsažený v trestním řádu v již zmiňovaných ustanoveních § 55 odst. 2 a § 209. Hlavním posláním nové právní úpravy bylo zhojit nedostatky, spočívající v absenci konkrétních opatření vedoucích k ochraně, jakož i nedostatky v okruhu osob, jimž je možné ochranu poskytovat, neboť, jak již bylo předesláno, trestní řád žádným způsobem nerozlišoval svědky ani formy jejich možné ochrany. Zcela mimo výslovnou úpravu zůstali opět svědci organizovaného zločinu či svědci tzv. korunní, tj. spolupachatelé ochotní za určitých podmínek spolupracovat při odhalování trestné činnosti páchané organizovanou formou. Účelem zákona č. 137/2001 Sb. je úprava podmínek, za nichž je možné poskytovat ochranu a pomoc svědkovi a dalším osobám, kterým

---

⁹⁵⁾ Vláda ČR. Důvodová zpráva k návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Obecná část. 23.8.2000. Databáze systému ASPI, 2007.

Vláda ČR. Důvodová zpráva k návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. 15.9.2004. Databáze systému ASPI, 2007.

⁹⁶⁾ Vantuch, P. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? Bulletin advokacie, 2001, č. 9, s. 23-39.

v souvislosti s trestním řízením zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí. Zvláštní ochrana a pomoc má nadstandardní úroveň, není nároková a lze s ní počítat pouze v případě, že bezpečnost konkrétní osoby není možné zajistit jinak. Nejčastěji půjde o situace, kdy se určitá osoba stane předmětem útoku nebo vydírání a současně se na základě běžné policejní činnosti nepodaří odhalit potenciálního pachatele a jeho jednání zabránit. Subsidiární povaha nové právní úpravy je dána též skutečností, že v první řadě budou využívány prostředky dané zákonem o policii (ochrana bezpečnosti osob a majetku) a zákonem o vězeňské službě (povinnost střežit osoby ve výkonu vazby či trestu odnětí svobody). K poskytování pomoci a ochrany podle zákona č. 137/2001 Sb. jsou povolány **orgány policie a vězeňské služby**, kterým náleží konkrétní oprávnění za účelem naplnění smyslu zákonné úpravy.

Právní úprava počítá se dvěma kategoriemi osob, kterým lze ochranu a pomoc poskytnout. Jednak rozlišuje **osoby ohrožené**, jako osoby podávající vysvětlení, svědeckou výpověď, dále vypovídající obviněné a další osoby, které v zákonných mezích napomáhají k dosažení účelu trestního řízení. Zcela nově jsou do této kategorie zařazeni znalci, tlumočníci a obhájci, jejichž klient svoji výpovědí pomáhá naplnit účel trestního procesu. K osobám ohroženým dále patří osoby blízké všem výše uvedeným subjektům. Druhou kategorií jsou **osoby chráněné**, kterými se rozumí ty ohrožené osoby, jimž je poskytována ochrana a pomoc podle zákona č. 137/2001 Sb. Rozšířením okruhu osob, které je možné v rámci trestního řízení chránit oproti právní úpravě obsažené v trestním řádu, mělo být dosaženo stavu, kdy bude minimalizován počet odvolaných či radikálně změněných výpovědí, a tím se posílí šance na usvědčení pachatele trestného činu.

Zákon č. 137/2001 Sb. pracuje se **souborem opatření**, na jejichž základě lze zajistit zvláštní ochranu a pomoc vybrané skupině osob. Zákon počítá výslovně s možností poskytování **osobní ochrany** jako nepřetržité a periodicky se opakující přítomnosti policistů nebo příslušníků vězeňské služby v bezprostřední blízkosti chráněné osoby, jejího obydlí, pracoviště a celkově prostředí, v němž žije, včetně možnosti soustavného sledování této osoby při jejím každodenním pohybu. Osobní ochrana nepochybně zasahuje do soukromí

chráněné osoby, nicméně se tak děje v podstatně menší míře, než kterou přináší další opatření, tedy **přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její domácnosti a pomoc této osobě**. Z hlediska života každého člověka jde o mimořádně náročný zásah, kterým jsou postiženy i další osoby. Znamená celkový obrat v dosavadním způsobu života obvykle celé rodiny, který spočívá ve změně bydliště, zaměstnání, škol, okruhu známých, tedy v komplexním sociálním začlenění v novém prostředí. S tím spojená pomoc s sebou přináší i změnu identity, neboť je nutné dosáhnout absolutní infiltrace osob do nového prostředí, proto není vyloučeno vytvoření jakési legendy o jiné osobní existenci přestěhovaných jedinců, včetně získání nových osobních údajů pro rodinu chráněné osoby, jenž budou v tiché spolupráci s orgány veřejné správy zavedeny do příslušných databází. Uvedené opatření přináší ztrátu původního života vykoupenu novou existencí. Bezpochyby je nutné vzít v úvahu skutečnost, že půjde spíše o dlouhodobé, snad i doživotní řešení. Posledním přípustným opatřením, kterým lze zajistit ochranu a pomoc konkrétnímu člověku, je **zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby**, jenž vede k vytvoření nových osobních údajů nutně spjatých opět s koncepcí legendy o jiné existenci. I zde půjde o získání nové identity pomocí krycích dokladů. Uvedená opatření lze dle potřeby kombinovat.

Zvláštní ochrana a pomoc je postavena na dobrovolné účasti v režimu zvláštní ochrany a pomoci, tuto lze poskytnout jen tehdy, pokud s tím ohrožená osoba **souhlasí**. Souhlas se týká především způsobu a podmínek poskytování zvláštní ochrany a pomoci, prověřování dodržování těchto podmínek a dále zpracování a využívání osobních údajů chráněné osoby. Stanovisko adepta na ochranu a pomoc je nezbytné pro dosažení účelu zvolených opatření, neboť ve všech směrech je vyžadována kázeň a spolupráce chráněné osoby. Návrh na postup podle zákona č. 137/2001 Sb. podává v konkrétním případě policie, státní zástupce nebo soudce, dva poslední prostřednictvím ministerstva spravedlnosti. O návrhu rozhoduje **ministr vnitra**. Zmiňovaný souhlas ohrožené osoby se vyžaduje předem tak, aby měl rozhodující subjekt tuto informaci před vydáním rozhodnutí. I zde existují výjimky. Předchozího souhlasu ohrožené osoby není třeba, pokud návrh podává státní zástupce a

soudce. Toto platí i za situace, kdy ohrožené osobě hrozí nebezpečí bezprostředně. V tomto případě poskytne policie s předchozím souhlasem policejního prezidenta a vězeňská služba se souhlasem svého generálního ředitele dočasnou ochranu i bez svolení ohroženého, a dokonce ještě před tím, než ministr vnitra návrh na ochranu schválí. Jde o jakousi formu předběžného opatření, které je nutné přijmout tehdy, pokud by čekání na rozhodnutí ministra a na souhlas ohrožené osoby mělo pro život a její zdraví fatální následky. Právě rychlost přijmout vhodné opatření je klíčovým momentem samotné ochrany. Absence souhlasu ohroženého je tolerována i tehdy, kdy souhlas nemůže být objektivně dán z důvodu přechodně zhoršeného zdravotního stavu ohrožené osoby, jenž znemožňuje její stanovisko vyjádřit. Otázkou je, zda je možné poskytovat zvláštní ochranu a pomoc osobě, která sice splňuje podmínky dané zákonem, avšak její zdravotní stav je dlouhodobě natolik zhoršený, že není možné předpokládat ani do budoucna, že souhlas s tímto postupem vyjádří (komatózní stavy). Ze samé podstaty opatření, předvídaných zákonem, se domnívám, že takto handicapovanou osobu nebude možné chránit právě z důvodu, že k dosažení účelu ochrany podle zákona č. 137/2001 Sb. je zapotřebí aktivní spolupráce chráněného, což v uvažované modelové situaci nepřichází v úvahu. Konečné slovo k vyřešení otázky zdravotního stavu ohrožené osoby v návaznosti na poskytování zvláštní ochrany a pomoci zde budou mít patrně odborní lékaři.

Dostaneme-li se do fáze, kdy ohrožená osoba po řádném poučení a objasnění situace souhlasí s realizací opatření dle zákona č. 137/2001 Sb. a ministr vnitra schválí návrh na ochranu a pomoc, podaný příslušným orgánem, pak dojde k uplatnění konkrétního opatření na ochranu této osoby. Výběr opatření musí být uveden v návrhu od samého počátku. Z ohrožené osoby se stává osoba chráněná, její pozice je vymezena především celou řadou **povinností**. Jde zejména o povinnost dodržovat podmínky poskytování zvláštní ochrany a pomoci, důsledně se řídit pokyny policistů či příslušníků vězeňské služby (jde-li o osobu ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody) a bezodkladně podávat informace o změnách a nových skutečnostech, které jsou z hlediska postupu orgánů významné. Právě v plnění povinností spočívá úloha

chráněné osoby, kdy tato se stává závislá na svých ochráncích a podstatnou část svého života podřizuje pokynům ze strany policie nebo vězeňské služby. Nutností respektovat přísná pravidla programu na ochranu svědků a dalších osob ztrácí chráněná osoba, jakož i její nejbližší, jimž je ochrana a pomoc poskytována v návaznosti na chráněnou osobu, volnost a svobodu svého rozhodování, pohybu a vlastně i velkou část soukromí. Pečlivá příprava na tento stav je zásadní pro úspěšné naplnění litery zákona. Právní úprava myslí i na situaci, k níž může snadno dojít právě z důvodu nadměrného omezení života chráněné osoby, jenž si zřejmě není ani možné zpočátku reálně představit. V případě, že chráněná osoba vypoví poslušnost a přestane dodržovat nutná pravidla programu (neplní povinnosti, vyzradí utajované skutečnosti), pak zákon umožňuje tuto ochranu a pomoc odejmout. Děje se tak z rozhodnutí ministra vnitra, proti němuž existuje opravný prostředek s odkladným účinkem, o němž rozhoduje soud. Ukončit zvláštní ochranu a pomoc je ministr vnitra oprávněn též, pokud pominou důvody jejího poskytování, dále v případě, že chráněná osoba vzala výslovně svůj souhlas s ochranou zpět, nebo se dopustila ve chráněné době úmyslného trestného činu. O ukončení zvláštní ochrany a pomoci vydává ministr vnitra rozhodnutí napadnutelné opravným prostředkem, o němž opět rozhoduje soud. Zde vidím podstatný rozdíl oproti ukončení utajení totožnosti svědka ve smyslu trestního řádu, kdy orgán činný v trestním řízení žádné rozhodnutí nevydává, a svědkovi tím nedává šanci k obraně. Zmíněné je předmětem kritiky z mé strany na jiném místě této práce. Zákon č. 137/2001 Sb. tak postupuje ve věci odejmutí ochrany a pomoci mnohem důsledněji než je tomu při ukončení utajení totožnosti svědka podle trestního řádu. Zamýšlím se nad situací, kdy bude ministrem vnitra rozhodnuto ze zákonného důvodu o ukončení zvláštní ochrany a pomoci chráněné osoby a tato si proti rozhodnutí podá řádně a včas opravný prostředek. Je pak možné, aby tato osoba, již s ohledem na odkladný účinek opravného prostředku až do konečného soudního rozhodnutí stále ochrana náleží, v případném procesním úkonu konaném v mezidobí (např. výpověď u soudního řízení) stále vystupovala jako osoba chráněná? Odpověď na otázku je zásadní hlavně z pohledu obhajoby. Domnívám se, že v uvedeném případě by mělo vyřešení

statusu chráněné osoby předcházet konání procesního úkonu formou předběžné otázky. Jen tak budou zachována práva obviněného, neboť pro obhajobu je nadmíru důležité, zda vypovídající osoba vystupuje pod zvláštní ochranou či nikoli. Snadněji lze hájit práva klienta, pokud znám skutečnou identitu osoby, jejíž výpověď má vůči obviněnému usvědčující charakter. Nutno počítat i s tím, že obsah takové výpovědi může být případným odejmutím ochrany zásadně ovlivněn.

Význam zákona č. 137/2001 Sb. je plně odvislý od jeho realizace v praxi. Na první pohled přináší opatření, která na jedné straně mohou významně napomoci dlouhodoběji a účinněji chránit **širší okruh osob** než jen svědky, a to **komplexnějším způsobem**, než jak to umožňuje současný trestní řád, na druhou stranu zaráží výraznými zásahy do osobní sféry chráněné osoby. Za určitá negativa nové právní úpravy považuji především absenci jeho návaznosti na trestní řád a trestní zákon. Ačkoliv jsem uvedla, že po dlouhém čekání přináší zákon možnost vedle svědků chránit i další osoby, k nimž můžeme přičíst i svědky tzv. korunní, přesto právě v jejich případě není situace dotažená zcela k dokonalosti. Zákon č. 137/2001 Sb. totiž vůbec nevidí na ustanovení trestního zákona, a tak sice umožňuje chránit případné spolupachatele organizovaného zločinu ochotné ke spolupráci s orgány činnými v trestním řízení, nicméně jim nenabízí žádnou z výhod, jenž by umožnila zmírnění jejich případných trestů či úplnou beztrestnost tak, jak by tomu mělo u „pravých“ korunních svědků být. Je potom otázkou, zda takovým osobám bude dostačovat současný jediný možný postup podle trestního zákona § 33 písm. k/, případně § 40 odst. 3, tedy polehčující okolnost či mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici zákonné trestní sazby. Jisté je, že ani zákon č. 137/2001 Sb. institut korunního svědka sui generis do českého právního řádu nepřinesl. Je jen otázkou, zda-li to bylo jeho skutečným záměrem.

Vztah zákona č. 137/2001 Sb. a trestního řádu lze v určitém ohledu vymezit jako vztah speciální a obecné právní úpravy, a to i vzhledem ke skutečnosti, že trestní řád sám odkazuje na zvláštní právní úpravu ochrany svědků a osob jim blízkých (§ 55 odst. 2, § 183a). Shodně jsou obě právní normy koncipovány na principu subsidiarity, tedy postup podle nich lze zvolit

teprve, není-li jiná vhodná možnost ochrany osob. Pokud dojde k situaci, kdy je na výběr postup podle zákona č. 137/2001 Sb. nebo podle trestního řádu, pak se odborná veřejnost z pohledu zachování práva na spravedlivý proces a práva na obhajobu staví na stranu zvláštního zákona z důvodu, že utajení totožnosti a podoby svědka ve smyslu trestního řádu může v případě, že se jedná o jediný usvědčující důkaz proti obviněnému, vést až k porušení práva na spravedlivý proces, jenž znemožní vynesení odsuzujícího rozsudku. Odsouzení ve světle domácí i evropské judikatury totiž nelze založit výlučně ani v rozhodující míře na výpovědi utajeného (anonymního) svědka. Z uvedeného plyne, že k použití institutu utajeného svědka podle trestního řádu by mělo být přistoupeno až po vyčerpání jiných možností jeho ochrany včetně těch, jenž poskytuje zákon č. 137/2001 Sb.⁹⁷⁾

Praxe nám také ukáže, jak dalece jsou některá ustanovení zákona č. 137/2001 Sb. realizovatelná v běžném životě. Jako obhájce si nedovedu představit svoji případnou ochranu podle této právní normy, ačkoliv je předvídána. Stejně na tom budou znalci a tlumočníci, tedy osoby nutně působící v rámci své profese na veřejnosti. Jakým způsobem bude dlouhodobě, a možná i napořád, zajištěn výkon jejich povolání, jestliže dojde ke změně identity takových osob? Obzvláště půjde-li o osoby veřejnosti známé ze sdělovacích prostředků. Jejich zákonná ochrana se mi jeví jako nemožná. Buď dojde k radikální změně jejich životů, tedy k ukončení výkonu advokacie, tlumočnictví či znalecké činnosti, nebo postup podle zákona č. 137/2001 Sb. narazí na svoji reálnou nepoužitelnost. Já osobně ze své pozice si nedokážu osvojit myšlenku, že celá moje kariéra skončí jednou nebezpečnou obhajobou, jejímž následkem bude zvláštní ochrana mé osoby formou opatření, vedoucích ke změně mé identity, vytvoření legendy o mé dosavadní existenci, získám nový život bez výkonu mé profese a bez možnosti návratu k ní.

Dalším problémem bude s ohledem na podmínky našeho státu finanční náročnost opatření zakotvených právní úpravou. Zvláštní ochrana a pomoc se

---

⁹⁷⁾ Sotolář, A., Púry, F. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. Trestněprávní revue, 2003, č. 2, s. 46.

chráněné osobě poskytuje zdarma jako kompenzace její služby vůči státu. Jistě není snadné odhadem říci, kolik stojí vybudovat nový život. Stejně tak těžko dospějeme k pevnému počtu osob, které ročně splní zákonné podmínky pro zvláštní ochranu a pomoc. Nicméně jisté je jedno, a to že nutnost chránit ohrožené osoby by neměla narážet na finanční limity a po jejich vyčerpání vést k rozhodnutí o neposkytnutí zákonné ochrany, případně o jejím odejmutí. Zákon ukládá policejním orgánům i příslušníkům vězeňské služby povinnost počínat si co do finančních prostředků nadměru hospodárně. Rozpočet příslušných rezortů není bezedný. I to by snad mělo být zárukou, že zvláštní ochrana a pomoc ohroženým osobám nebude zneužívána na úkor práv obviněných.

Rozpaky a snad i nejistotu přináší i chybějící konkrétnější informace o praktickém využití jednotlivých opatření při ochraně osob, svědčících v trestních kauzách, což nutně souvisí s jejich charakterem. Jistěže není možné veřejnosti sdělovat novou identitu chráněné osoby ani bližší poznatky z jejího nového života. Snad i proto lidé význam nové právní úpravy v praxi nejsou schopni zhodnotit a staví se k ní spíše jako k epizodě z amerického filmu, mají-li o ní vůbec nějaké tušení. Vzhledem k finanční i technické náročnosti jednotlivých opatření dle zákona č. 137/2001 Sb. by dle mého názoru neškodilo alespoň v nějaké přípustné míře podat směrem k potenciálním chráněným osobám, a vůbec k daňovým poplatníkům, minimálně nejzákladnější informace o tom, jaký praktický význam nová právní úprava přináší a jaká práva, povinnosti i rizika jsou s ní spojena. Poskytnutí ochrany předvídané citovaným zákonem, totiž nevnáší do života chráněných osob pouze oprávnění a výhody, nýbrž je spojeno s řadou povinností, jenž musí být splněny, aby došlo k poskytnutí ochrany a pomoci formou konkrétního opatření. Požívat zvláštní ochranu a pomoc ve smyslu zákona č. 137/2001 Sb. totiž znamená tvrdou disciplínu ze strany chráněné osoby a bez legrace i řadu rizik, jimž je nutné se vystavit. Proto by veřejnost neměla poskytovanou ochranu brát na lehkou váhu jen jako prostředek, jak se vyhnout nepříjemnostem v souvislosti s podanou výpovědí. Úkolem státních orgánů je zásadně přesně prověřovat osobu, jenž je adeptem na ochranu a pomoc podle citovaného zákona tak, aby bylo minimalizováno riziko, že určitý jedinec bude zařazen do programu na ochranu svědků a přitom

skutečnosti, které uvádí, a jenž ho do takové pozice dostaly, budou smyšlené informace s cílem získat vlastní prospěch na úkor usvědčované osoby. Podobně, jako jsem předeslala ve vztahu k posuzování zákonných podmínek pro rozhodnutí o utajení svědka podle trestního řádu, i o ochraně podle zákona č. 137/2001 Sb. je nezbytné rozhodnout s nejvyšší opatrností, na základě co nejpřesněji získaných informací. Rozhodně by neměl být volen postup podle tohoto zákona jenom proto, že dojde ke snazšímu a rychlejšímu usvědčení potenciálního pachatele trestné činnosti bez dostatečně pečlivého prověření všech okolností spojených s vypovídající osobou a jejím vztahem k obviněnému i k samotné trestné činnosti. Uvedené se týká zejména případů, kdy adeptem na ochranu je osoba spoluobviněná, obviněná v jiné trestní kauze, osoba dříve trestaná, mající negativní vztah k obviněnému pramenící z minulosti, případně osoba, která se službou státu vykoupí ze svých vlastních problémů. O nezbytné nezávislosti orgánů činných v trestním řízení ve smyslu absence sympatií nebo spíše antipatií vůči usvědčované osobě osobou chráněnou či utajeným svědkem, doufejme, není třeba více se zmiňovat. Nicméně mnohé mediálně pěstované kauzy z poslední doby svádí k odlišnému pocitu.

ZÁVĚR

Tématem rigorózní práce jsem zvolila citlivou otázku řešení konfliktu dvou základních lidských práv, garantovaných ústavněprávními předpisy plně korespondujícími s úpravou mezinárodního práva. Svoji pozornost jsem cíleně zaměřila na oblast trestního práva procesního a vybrala aktuální problém střetu práva obviněného na obhajobu a práva člověka na ochranu života a zdraví, k němuž dochází v trestněprávní oblasti, neboť právě zde dle mého názoru získává velmi zajímavý a aktuální rozměr.

V trestním řízení je ústřední postavou obviněný z trestného činu. Veškerá pozornost míří k odhalení trestné činnosti a k potrestání jejího pachatele. Zákonodárce takto nastavenou nevýhodnou pozici obviněného vyvažuje úkolem všech zúčastněných subjektů důsledně dbát realizace jeho obhajovacích práv. Jakékoliv porušení povinnosti respektovat obhajobu nutně znamená nezákonný postup. Na druhé straně stojí právo na ochranu lidského života, právo každého z nás.

Být obviněným v trestním řízení znamená tvrdý zásah do běžného života, do soukromí, do práv i svobod člověka. Co bylo dosud považováno za standardní součást každého dne, je najednou těžko dosažitelné, mění se přístup okolí, plány, cíle, mění se život.

Být ohroženým na životě, mít obavu o svoje nejbližší, žít ve strachu z každého nového dne, co přinese, co vezme. Strach vykoupený splněním občanské povinnosti. Noční můra, která možná nikdy neskončí. Krutá daň za svědectví proti obviněnému.

Právo na obhajobu a právo na ochranu svědkova života, dvě hodnoty chráněné právními předpisy nejvyšší možné síly. Jejich vzájemný střet nutně znamená omezení jednoho z nich. Koho život váží víc – svědka nebo obviněného? Tak na tuhle zásadní otázku jsem hledala odpověď v právních předpisech, v rozhodnutích soudů, v názorech osob nejpovolanějších, ve svém já. A jelikož mám blíže k obhajobě, postavila jsem se na stranu obviněného, neboť mým profesním posláním je hájit jeho práva.

Jisté je, že pokud názor na uvedenou problematiku vysloví kdokoliv z nás, bude se lišit jeho životním i profesním postojem. S tímto jsem se setkala při studiu materiálů k této práci, jenž jsou i jejím podkladem. Rozdílnost profesí jasně naznačila, že část odborníků, mající blíže k obhajobě, se postavila na stranu obviněného a apelovala na nutnost zachování práva na spravedlivý proces, neboť obviněný má za každé situace nárok na vyčerpávající odbornou pomoc, na důslednou ochranu svých práv, a to bez ohledu na konečný výrok soudu. Lidé profesí blíže straně obžaloby odpověď na stejnou otázku cítili ve prospěch ochrany svědka při určité úrovni zajištění obhajovacích práv. Jediným nestranným orgánem, jenž má nezávislost přímo ve svém zákonném znaku, je soud. Proto v závěrečném shrnutí použiji jeho závěry – vnitrostátní i nadstátní s tím, že zcela jistě zdůrazním nebo zopakuji svoje stanoviska, byť již na různých místech této práce více či méně zazněla. Z pohledu obhajoby.

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, jakož i Nejvyššího soudu České republiky a Ústavního soudu ČR, které jsem pro svoji práci pečlivým výběrem zvolila, přímo souvisí s problematikou ochrany svědka v trestním řízení. Ačkoliv český trestní řád a judikatura Evropského soudu používají ve vztahu k chráněným svědkům odlišné pojmy – utajení a anonymní svědci, lze bez větších problémů konstatovat, že se v obou případech jedná o svědky, jimž je podle vnitrostátních trestněprávních předpisů poskytována ochrana ze zákonných důvodů. Tyto osoby jsou oprávněny svědčit proti obviněnému, aniž by obhajoba směla poznat jejich tvář, totožnost, případně jiné osobní údaje. Evropský soud pro lidská práva nijak nebrání tomu, aby v trestních procesech vystupovali proti obviněnému utajení svědci, stejně se k této problematice staví i české soudy, nicméně jmenované instituce jsou zajedno v tom, že takový postup znamená pro obhajobu citelné omezení jejich práv. Úmluva o lidských právech a základních svobodách způsob získání důkazu výpovědí utajeného svědka připouští, ačkoliv výslovně dává obviněnému v rámci práva na spravedlivý proces i právo vyslyšet či dát vyslyšet svědky proti sobě. Z uvedené zásady se lze vykoupit výjimkami, a to za striktně stanovených podmínek. Výjimečnost takového postupu je tedy podmíněna určitými pravidly, jejichž nedodržení vede v případě stížnosti

Evropský soud k závěru o porušení citovaných ustanovení Úmluvy vnitrostátními soudy. Jak bylo naznačeno v jednotlivých rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva, jakož i českých soudů vyšší instance, nejčastějšími prohřešky proti pravidlům spravedlivého procesu jsou takové postupy vnitrostátních soudů, kdy není dostatečně dbáno ono nutné vyvážení újmy obhajovacích práv, způsobené použitím důkazu, jehož pramen není obviněnému umožněno detailně poznat. Tím vzniká podstatné ztížení výkonu obhajoby, při neznalosti základních faktů o svědkovi totiž obhajoba není schopna maximální přípravy, která je jejím hlavním posláním. Nelze si předem stanovit taktiku, zformulovat možné dotazy, zvážit varianty odpovědí a promyslet reakce na ně. Obhajoba bude v takových případech střílet slepými náboji, zatímco obžaloba použije ty pravé, neboť sotva stěží narazí na fakt, který by předem neznala. Takové omezení práv obhajoby má na mysli Evropský soud pro lidská práva, když opakovaně vytýká vnitrostátním soudům neposkytnutí dostatečné kompenzace, jenž by obhajobu alespoň pomyslně srovnala s obžalobou. Slůvko pomyslně používám záměrně, neboť dle mého názoru o jednotnou startovní čáru obhajoby a obžaloby nepůjde ani po použití oněch kompenzací. Stále zůstane pro obviněného příliš otázek nezodpovězených a nikdy nebude výkon obhajoby takový, jaký by byl při řádném dodržení pravidel spravedlivého procesu bez aplikace přípustných výjimek.

Úkolem vnitrostátních soudů je striktně dodržovat zákonné zásady pro užití důkazu, jenž vzešel z výpovědi utajeného svědka, tedy **zásadu subsidiarity, proporcionality a minimalizace omezení práv obhajoby** s nutností jejich dostatečné kompenzace realizované postupem justičních orgánů vůči obviněnému. Evropský soud má o konkrétní podobě vyvážení práv obhajoby jasno. Především hovoří o nutnosti dát obviněnému **adekvátní a dostatečnou příležitost zpochybnit svědectví proti sobě a vyslyšet svědka v okamžiku jeho výpovědi či později. Pokud se tak nestane, a takto získaný důkaz bude navíc jediným usvědčujícím důkazem proti obžalovanému, případně odsouzení se opře o tento důkaz v rozhodující**

míře, pak není možné vyslovit vinu. Půjde o porušení zásady práva obviněného na spravedlivý proces.

Dle platné judikatury Evropského soudu pro lidská práva, a potažmo i Ústavního soudu České republiky, je nutno trvat minimálně na jedné přítomnosti obhajoby u výpovědi utajeného-anonymního svědka, a to ve kterékoliv fázi trestního procesu. Uvedené oprávnění je jistě vítaným počinem, nicméně si dovoluji tvrdit, že být přítomen výpovědi svědka v rámci přípravného řízení před policejním orgánem nebo v řízení před soudem je podstatný rozdíl. A to nejen pro obhajobu. Z citovaných rozhodnutí jasně vyplynulo, že důkazy výpovědi anonymního svědka byly ve většině případů získány ve fázi předsoudní, případně sice v řízení odvolacím, nikoli však veřejně a nikoli před soudem. Není od věci se vžít do pozice svědka, jenž vypovídá anonymně před policejním orgánem, případně před vyšetřujícím soudcem s vědomím naděje, že právě touto jedinou výpovědí pro něj všechno skončí. Nebude muset zhlédnout obviněného přes masku, jenž mu zahalí tvář, nepůjde do jednací síně s přítomnou veřejností, nepostaví se za „ohrádku“ a nepromluví o nepříjemných věcech, případně jeho hlas se neponese prostřednictvím zvukové techniky ztichlou jednací místností za bedlivého sledování desítek očí přítomných osob, včetně zástupců médií. Pokud jako svědek získám na výběr, zda promluvit v místnosti s jedním protokolujícím policistou, pak volím tuto možnost. Pohodlně usazen, byť s reprodukovanými dotazy obhájců, sedících odděleně za zavřenými dveřmi či za silným neprůhledným sklem, přitom čas pro odpovědi na jejich otázky si volím dle svého uvážení, neboť mě nikdo neznervózňuje ostrým pohledem dychtivým po mém slově, nikdo nevidí, zda odpověď lovím očima po stěnách nebo upřeným zrakem k podlaze s prsty pevně semknutými křeččí, či jejich nervním poklepáváním o hranu stolu. Postačí, když po vnitřním boji odpověď nakonec zazní relativně vyrovnaným hlasem. Vypovídat takhle, a navíc úplně na začátku celé trestní mašinérie, tedy bez hysterie ze strany veřejnosti, umocněné v případech mediálně známých kauz hlavními novinovými titulky a prvními místy v pořadí vysílaných zpráv, se mi zákonitě jeví jako pohodlné a přitom z hlediska práva jako dostačující. Proč se tedy trápit myšlenkou na živou výpověď v soudní síni, uvedený způsob je též onou

náležitou a adekvátní příležitostí obhajoby být přítomen výpovědi alespoň jednou za celé trestní řízení. Proč ne jednoduše přímo na jeho úvod, kdy nápor na nervovou soustavu svědka není zdaleka tak velký, jako ho lze očekávat později, navíc s rizikem, že si jako svědek po roce nebo po dvou těžko vzpomenu na podrobnosti svého dřívějšího líčení do protokolu v přípravném řízení. Výpověď svědka do policejního protokolu a do protokolu u veřejného soudního jednání mi stejná rozhodně nepřijde, pokud zvažuji podmínky, za nichž je činěna. Pro obhájce je, za předpokladu, že to právní úprava umožňuje, nejdůležitější slyšet o jedné skutečnosti dvě svědkovy verze, dřívější i tu pozdější, učiněnou s odstupem času a dost možná i s jiným náhledem, s menší mírou emocí, jenž vyprchají časem. Co považuji za nejdůležitější při výpovědi svědka, ať již na začátku řízení nebo blízko jeho samého konce? Určitě pozorování vypovídajícího. Slyšené slovo nenahradí přímé sledování chování osoby, z jejíchž úst vzešlo. Dobrý obhájce musí být nutně psycholog, nejen ve vztahu ke svému klientovi pro získání důvěry, ale též vůči svědkovi, v odhadu pravdivosti slov, v poznání postoje, v nabytí schopnosti dořít vyřčené, či si to pouze domyslet, v přečtení svědkovy duše. Tato vnitřní činnost má význam právě ve vztahu k vypovídajícímu. Mohu-li se svědkovi během výpovědi dívat do očí, současně pozorovat jeho reakce, ruce, pohyby těla, a přitom všem slyšet co říká, nutně poznám i jak to říká, přečtu řeč jeho těla, výrazy, pauzy, jistotu i slovo na hraně propasti mezi pravdou a lží. Jsem pak blízko zhodnocení pravdivosti vysloveného. Mám-li navíc příležitost poznat totožnost osoby, jenž vypovídá o mém klientovi, jeho postavení, okruh přátel, zvyky, minulost, pak jsem snáze schopna formulovat konkrétní dotazy, připomenout pravidla hry na pravdu, upozornit na nesoulad tvrzeného, žádat vysvětlení. Pokud tuto možnost nemám, je mi bráněno dojít k závěru, zda člověk, jehož slova slyším, stojící nebo sedící za stěnou, skrývající tvář pod maskou, je pro mého klienta ve své výpovědi osobou věrohodnou. Vždyť například nikdy nezjistím, jestli se ti dva někdy v minulosti blíže znali a přitom toto je pro obhajobu klíčová otázka. Zná-li někoho, byť i krátce, vím o něm více než o člověku, s nímž mě nepojí nic, než můj podpis pod textem svědecké výpovědi. Obhájce žije ze své taktiky. Dobře obhájit klienta, a tím nemám na mysli zákonitě jenom dosažení výroku o

zproštění jeho viny, nýbrž spravedlivé řízení jako celek, zakončené stejně spravedlivým rozhodnutím, byť v podobě trestu, znamená udělat pro něj vše nezbytné, potřebné tak, abych měla pocit férově skončeného případu. Klíčovou součástí tohoto cíle je bezpochyby poznání pramene důkazu, z něhož vzešel výrok o vině, trestu a samozřejmě i o nevině. V obsahu výpovědi svědka je daleko víc, než jen význam použitých slov. A s tím víc může obhájce bojovat. Za svého klienta. Za spravedlnost. Za smysl své práce.

Z pohledu obhajoby cítím, že důkaz získaný výpovědí utajeného svědka, i přes kompenzace přiznané zákonem, práva obviněného omezuje. Férově považuji za nutné přiznat, že institut utajeného svědka je dobrou myšlenkou, jehož stejně dobrá realizace v praxi plně závisí na postupu orgánů činných v trestním řízení. Jako největší hrozbu pro obviněného vidím v možné *zneužitelnosti důkazu* získaného výpovědí utajeného svědka. Jak bylo několikrát zopakováno, přijetí konkrétních opatření na ochranu svědka před obviněným plně závisí na rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, tedy na lidském faktoru. Jakýkoliv závěr, jenž není možné technicky změřit nebo zvážit, je ovlivněný subjektivním hodnocením. Promítnou se v něm momentální nálady jeho původce, vlastní postoje, pocity i reakce okolí. V takové atmosféře, kdy se k větším trestním kauzám vyjadřuje politická scéna bez úcty k presumpci nevinu a veřejnost jejich slova vnímá s významem „předem vinen“, je složité zůstat nestranným a učinit objektivní rozhodnutí v trestní věci, která hýbe mediálním světem, stává se politickou kauzou a veřejnost na základě zaručených zpráv lační po jednosměrném a rychlém řešení. Nabídnout ochranu svědkovi jako výměnný obchod za jeho výpověď v situaci, kdy svědek odmítá proti obviněnému vypovídat jinak než v utajení, a takto získat okamžitý důkaz proti obhajobě, je jistě pro obžalobu pohodlnějším řešením, než vypovídajícího přímo vystavit dotěrným otázkám obhájce, který ho neušetří ani v nejhlubším nitru jeho soukromí, aby v zájmu klienta vyvrátil svědkova tvrzení a prokázal nepravdivost jeho slov. Mám na mysli nebezpečí, jaké pro obviněného, ale i pro trestní proces a demokracii obecně, může představovat výpověď tzv. policejních svědků, tedy svědků, jimž byla ochrana přiznána svévolí policejního

orgánu s doporučeným obsahem jejich výpovědi, či vědomě nesprávným vyhodnocením zákonných podmínek pro její realizaci, vše s vidinou okamžitého a účelového usvědčení domnělého pachatele trestného činu. V tomto případě policejní orgán nepracuje profesionálně ve smyslu zákona, ale stává se součástí jakési společenské objednávky na odsouzení vybraného člověka za každou cenu. Pak už ale nejde o trestní proces demokratického státu realizovaný v mantinelech zákona, ale spíše o hon na osobnost (obvykle známou) v atmosféře boje kdo s koho za naplnění jediného cíle, kterým je odsouzený pachatel, ignorace zákona a výhra nad právem.

Je plně v rukou policejního orgánu, státního zástupce i soudu s dostatečnou citlivostí a pečlivostí zhodnotit potřebu použití institutu utajeného svědka v zákonných mezích vždy v konkrétním případě tak, aby jeho aplikace byla skutečnou cestou ke spravedlnosti. Nelze připustit, aby důkazy proti obviněnému byly založeny na nezákonnosti. V těchto případech totiž nejde o život svědka, ale o nepoctivou hru, jejímž následkem je vabank se životem obviněného, s jeho holou existencí. V neposlední řadě běží i o pověst českého trestního procesu, který uvedeným, byť momentálně zjevně výhodným, ale ve své podstatě protiprávním postupem, ztrácí svůj spravedlivý charakter a důvěru lidí v jeho nestrannost. Ztráta důvěry se napravuje jen velmi pomalými krůčky, zničený život obviněného druhou šancí dostat nikdy nemusí.

SEZNAM LITERATURY

MONOGRAFIE, ODBORNÉ ČLÁNKY A PUBLIKOVANÉ NÁZORY

CÍSAŘOVÁ, D. a kolektiv. Trestní právo procesní. 4. aktualizované a přepracované vydání. Linde Praha a.s., 2006

HUBÁLKOVÁ, E. Přehled judikatury ESLP. Právo na spravedlivé řízení a další procesní práva. ASPI, a.s., Praha, 2006

JELÍNEK, J. a kolektiv. Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o., 2003

KMEC, J. Používání výpovědí anonymních svědků v trestním řízení. Justiční aktuality, ročník 2, č. 3

MANDÁK, V. K otázce, zda vyšetřovatel, když uvědomuje obhájce o vyšetřovacích úkonech, je povinen mu sdělit jména předvolaných svědků. Bulletin advokacie, 1995, č. 5

MUSIL, J. Přečtení protokolu o výpovědi svědka oprávněného odepřít výpověď u hlavního líčení. Právo a zákonnost, 1991, č. 5

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. Kriminallistika. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2001

NETT, A. Ochrana svědků v trestním řízení. Trestní právo, 1999, č. 5

Právo. Korunní svědek by nahradil část odposlechů. Autor: J. Koukal. 27.12.2006

Právo. Křivé výpovědi v Česku často procházejí. Autor: P. Biskup, H. Paštěka. 4.5.2007

PÚRY, F. Přečtení a předestření protokolů o dřívějších výpovědích po tzv. velké novele trestního řádu. Bulletin advokacie, 2003, č. 1

Reportéři ČT. Vyšetřování Jaroslava Starky. Autor D. Bártek. 16.4.2007. Dostupný z: <http://ceskatelevize.cz>

- RŮŽIČKA, M. Postup obhájce podle § 89 odst. 2 věty druhé trestního řádu. Právní rádce, 2005, č. 8
- RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu. Povinnost svědčit. § 97. Databáze systému ASPI, 2007
- RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu, Přezkoumání postupu vyšetřovatele, který neshledal důvody k utajení podoby svědka. § 101a. Databáze systému ASPI, 2007
- RŮŽIČKA, M. Komentář k trestnímu řádu. Žádost osoby o utajení totožnosti a rozhodnutí státního zástupce. § 101a. Databáze systému ASPI, 2007
- RŮŽIČKA, M. a kol.: Komentář k trestnímu řádu. Provádění důkazů mimo hlavní líčení. Ochrana svědka. § 183a. Databáze systému ASPI, 2007
- SOKOL, T. Nebezpečná společenská objednávka. Právní rádce, 2002, č. 9
- SOKOL, T. Utajování svědci. 13.3.2006. Dostupný z [http:// www.epravo.cz](http://www.epravo.cz)
- SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F. K možnostem a limitům využití institutu utajených svědků. Trestněprávní revue, 2003, č. 2
- ŠÁMAL, P. Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému. Praha: Codex Bohemia, 1999
- ŠÁMAL, P., KRÁL, V., BAXA, J., PÚRY, F. Trestní řád. Komentář. II. díl. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2002
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl. 5. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005
- ŠTĚPÁN, J. Ještě k účasti obhájce u vyšetřovacích úkonů. Bulletin advokacie, 1995, č. 8
- ŠTĚPÁN, J. Poznámky k práci obhájce po novele trestního řádu (II. část). Bulletin advokacie, 2002, č. 1
- VANTUCH, P. Ochrana svědků a boj s organizovanou trestnou činností. Právní rozhledy, 1994, č. 5

VANTUCH, P. K možnosti odepřít nahlédnutí do vyšetřovacího spisu a pořizovat z něj výpisky a kopie. Bulletin advokacie, 1994, č. 5

VANTUCH, P. Znovu k právu, či povinnosti vyšetřovatele sdělit obhájci jména předvolaných svědků. Bulletin advokacie, 1995, č. 8

VANTUCH, P. K možnostem utajení totožnosti svědka dle trestního řádu. Právní rozhledy, 1996, č. 10

VANTUCH, P. Obhajoba obviněného. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1998

VANTUCH, P. Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob? Bulletin advokacie, 2001, č. 9

VANTUCH, P. Lze v rozšířeném vyšetřování dle § 168 až 170 TrŘ sepisovat úřední záznamy o vysvětlení nebo jen protokoly o výsledku svědků ? Bulletin advokacie, 2003, č. 8

VANTUCH, P. Zákon mlčení a korunní svědek. Právní rádce, 2004, č. 11

VANTUCH, P. Institut korunního svědka. Právní rádce, 2005, č. 6

VANTUCH, P. K výsledku svědka, který se nedostavuje k jednání soudu. Databáze systému ASPI, 2007

Vláda ČR. Důvodová zpráva ze dne 15.11.2000 k návrhu novely trestního řádu. Zvláštní část. Čl. I. (§ 181-183a tr.ř.). Databáze systému ASPI, 2007

Vláda ČR. Důvodová zpráva ze dne 23.8.2000 k návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Obecná část. Databáze systému ASPI, 2007

Vláda ČR. Důvodová zpráva ze dne 15.9.2004 k návrhu zákona o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Databáze systému ASPI, 2007

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce č. 1/2000. Aplikace ustanovení § 55 odst. 2 tr. řádu. Databáze systému ASPI, 2007

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 8.10.1996. č. 4/1996. Rozsah vyrozumění obhájce o konání výsledku svědka. Databáze systému ASPI, 2007

Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zástupce ze dne 7.12.1998. č. 4/1998. Přítomnost vyšetřovatele jako nezúčastněné osoby při vyšetřovacím úkonu. Databáze systému ASPI, 2007

PŘÁVNÍ PŘEDPISY

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění protokolů č. 3, 5 a 8

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 550/1992 Sb.,
o Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních

Vyhláška Ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o
občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských,
sociálních a kulturních právech

Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org., kterou se vydává vnitřní
a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy. Sbírnka instrukcí a
sdělení, 2002, č. 1

Pokyn obecné povahy (POP) č. 12/2003 (ZA) Nejvyššího státního zástupce,
jímž se upravuje postup státních zástupců při trestním stíhání osob, při výkonu
dozoru nad zachováním zákonnosti v přípravném řízení trestním a postup
v trestním řízení soudním

JUDIKATURA

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12.10.1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.12.1997, II. ÚS 104/96

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.1999, sp. zn. III. ÚS 210/98

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16.8.2001, sp. zn. IV. ÚS
282/2000

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 22.10.2001, sp. zn. IV. ÚS
37/01

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.2004, sp. zn. II. ÚS 626/02

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.2004, sp. zn. IV. ÚS 458/03

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.3.2005, sp. zn. III. ÚS 501/04

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 9.2.2006, sp. zn. III. ÚS 499/04

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 27.6.2006, sp. zn. III. ÚS
291/03

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.10.2006, sp. zn. I. ÚS 481/04

Rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24.4.1997, sp.zn. 1 To 41/97

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 6.5.2003, sp.zn. Rt 4 Tz 20/2003

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 8.1.1986, sp. zn. Rt 53/86 4 To 76/85

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 18.2.1998, sp. zn. 1 Tzn 28/97

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26.7.2000, sp. zn. 3 Tz 106/2000

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva ve veci Asch proti Rakúsku z 26. apríla 1991

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva ve veci Doorson proti Holandsku z 26. marca 1996

Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva ve veci Van Mechelen a iní proti Holandsku z 23. apríla 1997

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci A. M. proti Itálii ze dne 14.12.1999

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Luca proti Itálii ze dne 27.2.2001

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci P. S. proti Německu ze dne 20.12.2001

Case of Birutis and others v. Lithuania. Judgment. Strasbourg. 28 March 2002.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Mayali proti Francii ze dne 14.6.2005

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Krasniki proti České republice ze dne 28.2.2006

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 24.8.1995, sp. zn. 11 Tz 19/95

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 23.9.2003, sp. zn. 5 Tdo
810/2003